

Vrije Universiteit Brussel

FACULTEIT PSYCHOLOGIE & EDUCATIEWETENSCHAPPEN

Agogische Wetenschappen

Een mixed-method onderzoek naar het aanbod van educatie voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen.

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen door

Yentl Van Eeckhout

Academiejaar 2015-2016

Promotor: Dr. Dorien Brosens

Begeleider: Dr. Dorien Brosens

Aantal woorden: 17549

Abstract

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen

Academiejaar 2015/2016

Naam en voornaam: Yentl Van Eeckhout

Rolnummer: 516787

KLIN

AO

ONKU

AGOG

Titel van de Masterproef: Een mixed-method onderzoek naar het aanbod van educatie voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen.

Promotor: Dr. Dorien Brosens

Abstract:

In dit mixed-method onderzoek wordt het bestaande educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen in kaart gebracht, alsook de organisatiestructuur en de drempels die organisatoren ervaren. De data werden verzameld door online vragenlijsten in Europese gevangenissen (N=121) en zes interviews met gebruikers (coördinatoren, vrijwilligers en buitenlandse gedetineerden) van twee 'learning practices', nl. Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt, Nederland) en Virtual Campus (Verenigd Koninkrijk). Het educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden is telkens kleiner dan voor nationale gedetineerden maar er zijn significante verschillen op basis van Europese regio, veiligheidsniveau, soort gevangenis en aantal buitenlandse gedetineerden in de gevangenis. Buitenlandse gedetineerden, coördinatoren en vrijwilligers zijn wel tevreden over de bestaande initiatieven en willen deze uitbreiden doorheen Europa en zelfs buiten Europa. Daarom zou elk land een organisatie kunnen aanduiden die verantwoordelijk is voor educatie aan buitenlandse gedetineerden zodat er een netwerk ontstaat doorheen Europa waarbij onderwijsaanbieders op elkaar kunnen beroepen om een buitenlandse gedetineerde te voorzien van educatie in zijn/haar eigen taal.

Dankwoord

Deze twee jaar durende opleiding tot agoog was voor mij een korte, maar interessante aanvulling op mijn opleiding 'orthopedagogie'. Deze thesis vormt de afsluiting van mijn opleiding als sociaal agoog en heeft mij als persoon verder ontwikkeld. Deze masterproef kwam niet alleen door mezelf tot stand maar ook met de hulp en steun van anderen. Graag wil ik via deze weg dan ook een aantal personen bedanken.

Eerst en vooral wens ik mijn promotor en begeleider Dr. Dorien Brosens te bedanken voor haar enthousiasme waarmee ze telkens klaar stond om me te ondersteunen bij het schrijven van deze thesis. Eveneens voor de kans die ik gekregen heb om dit onderzoek te mogen voeren. Zonder haar advies en steun had ik mijn thesis niet zo goed kunnen beëindigen. Alsook Liesbeth De Donder, die mij enorm inspireerde door haar creatieve en efficiënte manier van werken. Hun opmerkzaamheid, sturing en enthousiasme waren voor mij enorm waardevol en onmisbaar bij het schrijven van deze thesis.

Eveneens wens ik de gevangenis van Hasselt en Leuven-Centraal te bedanken voor de mogelijkheid die ze mij gaven om gedetineerden te interviewen. Dit was een unieke ervaring die mijn motivatie nog meer aangewakkerd heeft. Ik wil ook Frans Lemmers, directeur van Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt), bedanken. Hij stond open voor een interview en heeft ons geholpen om snel en efficiënt in contact te komen met buitenlandse gedetineerden. Verder wil ik heel graag alle gedetineerden en vrijwilligers bedanken die deelnamen aan het onderzoek.

Graag bedank ik ook mijn vriend(en) en ouders waarbij ik mijn hart eens kon luchten als ik het even niet meer zag zitten. Zij zorgden voor ontspannen momenten en aanmoediging. Hierbij extra dank aan Fauve Tack voor de overlegmomenten en mijn ouders voor het nalezen van mijn thesis.

Daarnaast wil ik graag alle mensen bedanken die op één of andere manier hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	I
DANKWOORD	II
INHOUDSOPGAVE	III
LIJST VAN FIGUREN	VI
LIJST VAN GRAFIEKEN	VI
LIJST VAN TABELLEN	VI
INLEIDING	1
DEEL 1: LITERATUURSTUDIE	2
1. BELEID: GEDETINEERDEN HEBBEN RECHT OP EDUCATIE	2
1.1 <i>Internationale invloeden</i>	2
1.1.1 Verenigde Naties (VN)	2
1.1.2 Raad van Europa (RvE)	3
2. VOLWASSENENEDUCATIE	4
2.1 <i>Beschrijving formeel/non-formeel/informeel leren</i>	4
2.2 <i>Het importmodel</i>	4
2.3 <i>Focus op gevangenis: Het ecologisch model – motieven en barrières</i>	5
2.3.1 Microsysteem.....	5
2.3.2 Mesosysteem	6
2.3.3 Exosysteem.....	6
2.3.4 Macrosysteem	7
3. BUITENLANDSE GEDETINEERDEN IN EUROPA	8
3.1 <i>Profiel van buitenlandse gedetineerden</i>	8
3.2 <i>Aantal buitenlandse gedetineerden in Europa</i>	8
3.3 <i>Problematieken waarmee buitenlandse gedetineerden geconfronteerd worden</i>	11
4. EDUCATIEVE PROGRAMMA'S VOOR BUITENLANDSE GEDETINEERDEN.....	12
4.1 <i>Educatieve programma's aangeboden door het gastland</i>	12
4.2 <i>Educatieve programma's aangeboden door eigen land</i>	14
5. CONCLUSIE	15
6. ONDERZOEKSVRAGEN/CONCEPTUEEL MODEL.....	16
6.1 <i>Kwantitatieve onderzoeksvragen</i>	16
6.2 <i>Kwalitatieve onderzoeksvragen</i>	16
6.3 <i>Conceptueel model</i>	17
DEEL 2: DATA EN METHODE	18
1. ALGEMENE ONDERZOEKSOPZET.....	18

2.	ONDERZOEKSEENHEDEN	19
2.1	<i>Kwantitatief luik</i>	19
2.2	<i>Kwalitatief luik</i>	19
3.	DATAVERZAMELINGSMETHODE	20
3.1	<i>Kwantitatief luik</i>	20
3.2	<i>Kwalitatief luik</i>	20
4.	MEETINSTRUMENTEN	21
4.1	<i>Kwantitatief luik</i>	21
4.1.1	Afhankelijke en onafhankelijke variabelen	21
4.2	<i>Kwalitatief luik</i>	22
5.	ANALYSEMETHODE	22
5.1	<i>Kwantitatief luik</i>	22
5.2	<i>Kwalitatief luik</i>	23
DEEL 3: KWANTITATIEVE RESULTATEN		24
1.	EDUCATIEF AANBOD	24
1.1	<i>Nationale vs. buitenlandse gedetineerden</i>	24
1.2	<i>Profiel van educatieaanbieders</i>	25
2.	ORGANISATIE EDUCATIEAANBOD	28
2.1	<i>Verschillen in organisatie</i>	30
3.	DREMPELS	32
3.1	<i>Verschillen in drempels</i>	33
DEEL 4: KWALITATIEVE RESULTATEN		35
1.	INHOUD VAN DE 'LEARNING PRACTICES'	35
1.1	<i>Educatie achter buitenlandse tralies</i>	35
1.1.1	Cursussen	35
1.1.2	Samenwerking	36
1.1.3	Van aanvraag tot diploma	37
1.2	<i>Virtual Campus</i>	39
1.2.1	Cursussen	39
1.2.2	Samenwerking	40
1.2.3	Van aanvraag tot diploma	40
2.	MOTIVATIE GEDETINEERDEN	41
2.1	<i>Intrinsieke motivatie bij de start</i>	41
2.2	<i>Andere motivatiebronnen doorheen de cursus</i>	42
3.	SUCCESFACTOREN EN KNELPUNTEN	43
3.1	<i>Succesfactoren</i>	43
3.2	<i>Knelpunten</i>	44

4.	BELEIDSAANBEVELINGEN	46
4.1	<i>Op Europees niveau</i>	46
4.2	<i>Op Nationaal niveau</i>	47
4.3	<i>Op regionaal niveau</i>	47
4.4	<i>Op lokaal niveau</i>	47
DEEL 5: DISCUSSIE EN CONCLUSIE		49
1.	BESPREKING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	49
1.1	<i>Algemeen educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden</i>	49
1.2	<i>Twee 'learning practices' kwalitatief onderzocht</i>	50
2.	PRAKTISCHE- EN BELEIDSAANBEVELINGEN	52
3.	BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK.....	52
4.	AANBEVELINGEN VERDER ONDERZOEK.....	53
5.	CONCLUSIE	54
REFERENTIELIJST		55
BIJLAGEN.....		63
	BIJLAGE 1: INFORMED CONSENT	63
	BIJLAGE 2: KWANTITATIEVE VRAGENLIJST	65
	BIJLAGE 3: KWALITATIEF INTERVIEWSHEMA GEDETINEERDEN	70
	BIJLAGE 4: KWALITATIEF INTERVIEWSHEMA VRIJWILLIGER/DIRECTIELID/COÖRDINATOR.....	73
	BIJLAGE 5: INTERVIEW VRIJWILLIGER 1	77
	BIJLAGE 6: ANALYSESHEMA KWALITATIEF ONDERZOEK.....	89

Lijst van figuren

Figuur 1: Ecologisch model van Bronfenbrenner	5
Figuur 2: Conceptueel model kwantitatief luik	17
Figuur 3: Conceptueel model kwalitatief luik	17
Figuur 4: Pijlers FORINER-project	18
Figuur 5: Topiclijst kwantitatieve vragenlijst	21

Lijst van grafieken

Grafiek 1: Samenwerking met andere landen.....	28
Grafiek 2: ICT-voorzieningen en E-learning in de gevangenis.....	28

Lijst van tabellen

Tabel 1: Overzicht buitenlandse gedetineerden in Europa	9
Tabel 2: Overzicht respondenten	20
Tabel 3: Educatief aanbod voor nationale en buitenlandse gedetineerden	24
Tabel 4: Educatief aanbod per Europese regio	25
Tabel 5: Educatief aanbod volgens gevangenis gerelateerde factoren.....	26
Tabel 6: 'ICT als toekomst' volgens verschillende factoren.....	29
Tabel 7: Educatieve faciliteiten in Europese gevangenissen.....	29
Tabel 8: Overzicht van de organisatie volgens Europese regio.....	30
Tabel 9: Overzicht van de organisatie volgens gevangenis gerelateerde factoren.....	30
Tabel 10: Drempels bij de organisatie van een educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden .	32
Tabel 11: Overzicht van de drempels per Europese regio.....	33
Tabel 12: Overzicht van de drempels volgens gevangenis gerelateerde factoren	34

“The importance of thinking of clients in prison as they are: people with faults like the rest of us, but also with richness of personality and undeveloped potential (in other words, as ‘whole persons’ rather than just as ‘offenders’)”

(Warner, 2010, in his address to 8th Conference for European Directors and Co-ordinators of Prison Education, Lucerne, Switzerland, 9th-12th September, geciteerd in Manger, 2012)

Inleiding

Het aantal buitenlandse gedetineerden in Europa neemt toe als gevolg van de globalisatie, migratie, mensenhandel en grensoverschrijdende criminaliteit (UNODC, 2009; Bhui, 2009). Buitenlandse gedetineerden vertegenwoordigden een in toenemende mate belangrijk en kwetsbaar deel van de gevangenis (HM Inspectorate of Prisons, 2009). Recente HM Inspectie Rapporten uit het Verenigd Koninkrijk (2006, 2007, 2010) schetsen een overzicht van het gebrek aan steun in termen van taalproblemen, diversiteitskwetsies, sociaal en cultureel isolement en immigratie-onzekerheden, waarmee vele buitenlandse gedetineerden geconfronteerd worden. Gedetineerden worden omwille van deze beperkingen vaak uitgesloten van educatieprogramma's waardoor ze zich geïsoleerd voelen (UNODC, 2009).

Over het algemeen hebben gedetineerden lage niveaus van kwalificaties, wat een negatief effect heeft op de kansen op tewerkstelling na vrijlating (Maggioncalda, 2007; Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009). Gedetineerden hebben echter recht op educatie tijdens hun detentieperiode (European Prison Rules, 2006; Recommendation R(84) 12, 1984; Recommendation R(89) 12, 1989; Recommendation CM/REC(2012) 12; 2012). Educatie levert immers een belangrijke bijdrage voor de ontwikkeling tot een totaal persoon (Manger, Eikeland, Asbjornsen, 2012). Participatie hieraan dringt recidive terug en verbetert de leefomstandigheden in de gevangenis (Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009; Maggioncalda, 2007; Nuttall, Hollmen, & Staley, 2003). Ondanks het feit dat Manger (2012) het belang van educatie in de gevangenis aangeeft, toont onderzoek uit verschillende landen aan dat minder dan een kwart van de gedetineerden participeren aan educatie en opleiding (Hawley, Murphy, Souto-Otero, 2013).

Verschillende studies onderzoeken de motivaties en drempels van gedetineerden om te participeren aan educatie (Brosens, De Donder & Verté, 2013; Maggioncalda, 2007; Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, Asbjornsen, 2010). De meeste van deze onderzoeken gebeuren vanuit het standpunt van gedetineerden en focussen op de perceptie van nationale gedetineerden (Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009; Manger, Eikeland, Asbjornsen, 2009, 2010, 2012; Hammerschick, Hayes, Hjarne, & Meyer, 2011) waardoor het perspectief van buitenlandse gedetineerden onderbelicht blijft.

Daarnaast zijn er weinig wetenschappelijke inzichten over de rol van educatieaanbieders in dit participatieproces. Hoewel verschillende onderzoeken aantonen dat nieuwe educatieprogramma's ontwikkeld (kunnen) worden of al bestaan (Hammerschick, Hayes, Hjarne, & Meyer, 2011; Hawley, Murphy, Souto-Otero, 2013), kijkt men niet specifiek naar de drempels die deze aanbieders ervaren. Echter volgens Boeren, Nicaise, & Baert (2010) en Bronfenbrenner (1979) hebben educatieve voorzieningen en aanbieders een invloed op de beslissing van volwassenen om al dan niet te participeren aan educatie.

Het doel van dit onderzoek is het bestaande aanbod van educatie voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen in kaart brengen. Dit wordt aangevuld met een uitdieping van twee 'learning practices', nl. Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt) en Virtual Campus. De focus ligt bewust op educatie voor buitenlandse gedetineerden aangezien dit in de literatuur nog maar weinig onderzocht is.

Deel 1: Literatuurstudie

In dit gedeelte komt het theoretisch kader aan bod dat doorheen deze masterproef wordt gehanteerd. Eerst behandelen we het wettelijk kader omtrent educatie. Vervolgens gaan we in op volwasseneducatie, toegespitst op de drempels en barrières die gedetineerden ervaren bij participatie aan educatie. Hierna wordt het profiel van de buitenlandse gedetineerden geschetst en om te eindigen worden de educatieve programma's voor buitenlandse gedetineerden in kaart gebracht.

1. Beleid: Gedetineerden hebben recht op educatie

Educatie heeft een positief effect op recidive (Chapell, 2004; Manger, 2012). Gedetineerden die participeren aan educatieprogramma's hebben 43% minder kans om te recidiveren dan diegene die niet participeren (Davis et al., 2013). Niet enkel de kans op recidive vermindert, ook het aantal conflicten met verwondingen en het aantal strenge sancties daalt (Alzúa et al., 2009). Participatie aan educatie zorgt daarnaast voor een verhoging van 13% op werkgelegenheid na vrijlating ten opzichte van diegene die niet participeren (Davis et al., 2013). Deze vaststellingen hebben hun ingang gevonden in de wetgeving. Dit hoofdstuk biedt een inzicht in het internationaal wettelijk kader dat educatie in de gevangenis regelt.

1.1 Internationale invloeden

Er zijn twee relevante internationale organen met betrekking tot educatie voor gedetineerden: de Verenigde Naties en de Raad van Europa.

1.1.1 Verenigde Naties (VN)

a. *De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM, 1948)*

De UVRM is het meest universele document over de fundamentele mensenrechten die de grondslag vormen voor een democratische samenleving (United voor mensenrechten, n.d.). Artikel 26 voorziet eenieder het recht op educatie (UVRM, 1948).

b. *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955)*

De Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners is een richtlijn die streeft naar een overeenkomst tussen de landen over de behandeling van gedetineerden en het management van de gevangnissen. Deze regels zijn door de VN als minimumregels aanvaard en dienen dus nagestreefd te worden. Het basisprincipe van deze richtlijn is dat de regels onpartijdig toegepast worden. Er mag geen discriminatie zijn op grond van ras, kleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere overtuiging, afkomst, eigendom, geboorte of andere status. De Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners geven aan dat alle gedetineerden een opleiding moeten kunnen volgen, die na vrijlating in een zo groot mogelijke mate kan voortgezet worden in het onderwijssysteem van het land (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 1955).

1.1.2 Raad van Europa (RvE, 1949)

a. *Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (1950)*

Dit Europees verdrag vindt haar basis in de Universele verklaring van de Rechten van de Mens. De rechten met betrekking tot educatie voor gedetineerden zijn dan ook zeer gelijklopend geformuleerd (EVRM, 1950).

b. *Recommendation R(84)12 concerning foreign prisoners (1984)*

Buitenlandse gedetineerden moeten, wat educatie en beroepsopleiding betreft, dezelfde toegang hebben dan nationale gedetineerden. Het is mogelijk dat buitenlandse gedetineerden van speciale faciliteiten gebruik kunnen maken. Deze richtlijnen waarborgen dat hun behandeling bevorderlijk is voor sociale re-integratie. Elke inspanning moet worden geleverd om ervoor te zorgen dat buitenlandse gedetineerden niet benadeeld worden omwille van hun buitenlands karakter (Recommendation R (84) 12, 1984).

c. *Recommendation R(89)12 on education in prison (1989)*

Deze aanbeveling erkent het recht op onderwijs voor gedetineerden. Onderwijs in de gevangenis zou gelijkaardig moeten zijn aan onderwijs buiten de gevangensmuren en moet actieve deelname stimuleren. De gemeenschap buiten de gevangensmuren moet zoveel mogelijk betrokken worden bij onderwijs binnen de gevangensmuren. Er moeten maatregelen genomen worden om gedetineerden in staat te stellen hun opleiding voort te zetten na vrijlating (Recommendation R(89)12, 1989).

d. *European Prison Rules (2006)*

De European Prison Rules (2006) zijn Europese basisprincipes voor de algemene behandeling van gedetineerden. Deze regels stellen dat alle gedetineerden met respect voor hun mensenrechten moeten behandeld worden. Het is de taak van elke gevangenis om gedetineerden de mogelijkheid te bieden om educatie te volgen. Bijzonder hieraan is dat de gedetineerden niet financieel mogen benadeeld worden door het volgen van educatie tegenover diegenen die werken. Prioriteit wordt gegeven aan gedetineerden met taal-, rekenproblemen en/of een tekort aan basiseducatie. Elke voorziening moet een bibliotheek hebben die door alle gedetineerden kan gebruikt worden. Men probeert om zoveel mogelijk samen te werken met voorzieningen buiten de gevangenis zodat gedetineerden hun opleiding kunnen verderzetten na vrijlating.

e. *Recommendation CM/Rec(2012)12 concerning foreign prisoners*

Deze aanbeveling probeert ervoor te zorgen dat educatie zo effectief mogelijk is voor buitenlandse gedetineerden. De gevangenisautoriteiten moeten rekening houden met hun individuele behoeften en verlangens. Dit alles doelgericht op de kwalificaties die erkend - en verder gevolgd - kunnen worden in hun land van oorsprong (Recommendation CM/Rec(2012)12, 2012).

2. Volwasseneneducatie

2.1 Beschrijving formeel/non-formeel/informeel leren

Volwasseneneducatie wordt beschouwd als extra leeractiviteiten die ondernomen worden na het beëindigen van de initiële leerloopbaan tijdens de jeugd (Boeren & Nicaise, 2009).

Er zijn verschillende vormen van volwasseneneducatie die in meerdere omgevingen kunnen plaatsvinden: (1) formeel-, (2) non-formeel-, (3) informeel leren. *Formeel leren* vindt plaats in een georganiseerde, gestructureerde en geïnstitutionaliseerde context en wordt expliciet gedefinieerd als een leeractiviteit. Deze vorm van leren leidt tot een certificaat dat uitgereikt of erkend wordt door de overheid of een professionele sector. *Non-formeel leren* verwijst ook naar activiteiten in een georganiseerde, geïnstitutionaliseerde context maar deze worden niet expliciet gedefinieerd als leeractiviteiten. Hoewel deze vorm wel een grote leercomponent vormt, wordt geen certificaat of kwalificatie bekomen. *Informeel leren* is een niet-georganiseerde vorm van leren en gebeurt toevallig en/of tijdens alledaagse activiteiten (Desmedt, Groenez & Van den broeck, 2006 ;Boeren & Nicaise, 2009). Deze laatste vorm wordt verder niet betrokken in dit onderzoek.

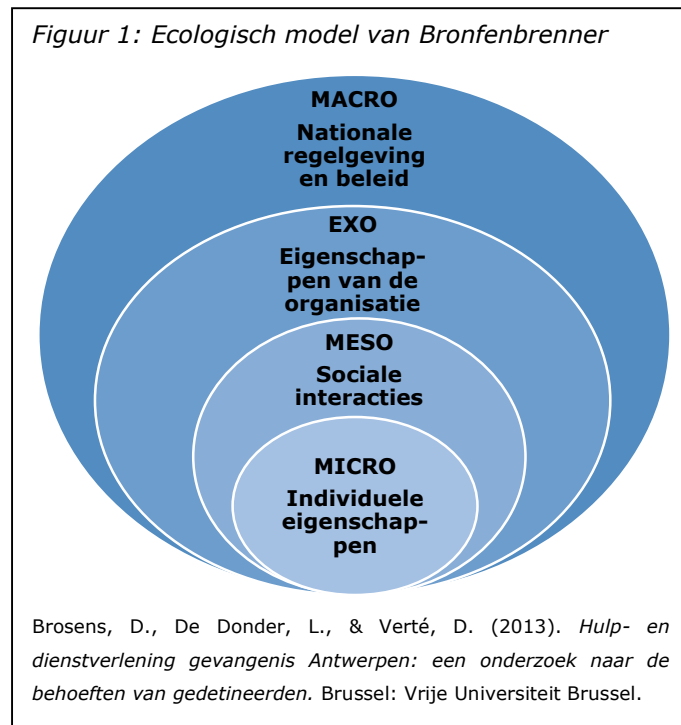
2.2 Het importmodel

Europese regelgeving stelt dat educatie binnen de gevangensmuren zo veel mogelijk moet lijken op educatie buiten de muren (Recommendation R(89)12, 1989). Indien organisaties van buiten ook een aanbod hebben binnen de gevangenis, wordt er gesproken van een importmodel. Noorwegen en Vlaanderen zijn wellicht de enige twee regio's die het 'import-model' hanteren: "organisaties van buiten komen binnen in de gevangenis om er een hulp- en dienstverleningsaanbod te organiseren" (Klasbak, 2012c; Manger et al., 2010). In dit model zijn de onderwijsautoriteiten verantwoordelijk voor educatie in de gevangenis. De onderwijswetgeving maakt hierbij geen onderscheid tussen educatie aan gedetineerden en educatie in de samenleving. In principe genieten zowel gedetineerden als de samenleving van hetzelfde educatief aanbod. In Noorwegen worden alle leerkrachten in de gevangenis tewerkgesteld door de onderwijsautoriteiten (Baldursson, Karsikas, & Kuivajarvi, 2009, p. 160-166). In Vlaanderen wordt er ook nog steeds gewerkt aan het aantrekken van externe organisaties om hun aanbod ook intramuros aan te bieden (Tournel & Snacken, 2009). Op die manier kunnen gedetineerden hun opleiding gemakkelijker verder zetten na vrijlating.

Andere Europese landen hanteren dit model (nog) niet maar het vindt steeds meer ingang in andere landen. Finland hanteert een gecombineerd model met drie categorieën: leerkrachten tewerkgesteld door de lokale onderwijsautoriteiten, leerkrachten tewerkgesteld door het Ministerie van Justitie en leerkrachten van contractonderwijs (Baldursson, Karsikas, & Kuivajarvi, 2009, p. 160). Contractonderwijs is onderwijs op maat en heeft betrekking op aparte vakken in het kader van bijscholing (Thesaurus zorg en welzijn, n.d.). Ook in Frankrijk neemt het importmodel zijn intrede. Het Ministerie van Onderwijs in Frankrijk wijst alle gevangensleerkrachten toe, die educatie organiseren via regionale onderwijsinstellingen (Europese Commissie, 2016a). De verantwoordelijkheid van onderwijs in gevangensissen is in veel landen verdeeld over verschillende stakeholders, maar de Ministeries van Justitie en Onderwijs zijn nog steeds de meest belangrijke spelers hierin (Hawley, Murphy & Souto-Otero, 2013).

2.3 Focus op gevangenis: Het ecologisch model – motieven en barrières

Boeren et al. (2010) onderzochten theoretische modellen omtrent participatie aan

volwasseneducatie. Om te participeren aan een educatieve activiteit, moet een succesvol verband optreden tussen factoren op drie niveaus: het individu, de educatieve voorzieningen en de sociaaleconomische context.

Een model dat gebruikt kan worden om zowel de motieven als barrières gekoppeld aan participatie te classificeren, is het ecologisch model van Bronfenbrenner (1979). Deze classificatie gebeurt op gelijkaardige niveaus en belicht het verband tussen individueel gedrag (in deze masterproef het deelnemen aan educatie) en de omgeving. Participatie aan educatie wordt beïnvloed op vier niveaus: micro-,

meso-, exo- en macroniveau (Figuur 1: Ecologisch model van Bronfenbrenner).

2.3.1 Microsysteem

Het *microsysteem* is het kleinste niveau en heeft betrekking op zaken die inherent zijn aan het individu, zoals persoonlijke zaken die gedetineerden willen realiseren d.m.v. participatie aan activiteiten. Een voorbeeld hiervan is het behalen van een diploma (Brosens, De Donder, Verté, 2013) want de meeste Europese gedetineerden hebben een laag educatieniveau (Hammerschick et al., 2011). Echter kunnen taalbarrières (buitenlandse) gedetineerden verhinderen om te participeren (Baerten, 2010).

Vooraleer gedetineerden effectief overgaan tot participatie aan educatie, doorlopen ze eerst een beslissingsproces, bestaande uit een afweging van kosten en baten. Vooraleer effectief geparticipeerd wordt, moet de balans overhellen naar de positieve kant (Vanhoren, Kerkhof, Demeester & Matheus, 2003). In deze afweging spelen ook leeftijd, socio-economische status, zelfvertrouwen, interesses en gezondheidstoestand een rol (De Rick et al., 2004). Gedetineerden die betrokken geweest zijn bij negatieve leerervaringen hebben weinig vertrouwen in hun eigen capaciteiten (Vanhoren et al., 2003). Dit cumulatieve karakter van educatieve participatie vormt een barrière bij het nemen van de beslissing om te participeren aan onderwijsprogramma's (Boeren et al., 2010). Diegene die reeds geparticipeerd hebben en succesvolle educatieve ervaringen hebben, zullen meer participeren (Vanhoren et al., 2003). Ook gaan sommige gedetineerden deelnemen aan educatie om sneller voorwaardelijk vrijgelaten te worden (Rosen, Hiller, Webster, Staton & Leukefeld, 2004).

2.3.2 Mesosysteem

Het tweede niveau, het *mesosysteem*, bestaat uit relaties tussen omgevingen waarin de persoon actief participeert (Bronfenbrenner, 1979). In de gevangeniscontext treden sociale interacties op tussen gedetineerden onderling, penitentiair beambten, aanbieders van hulp- en dienstverlening, gevangenismanagement, advocaten, familieleden en vrienden buiten de gevangenis (Brosens, 2015). Deze sociale interacties kunnen zowel positief als negatief verlopen. Gedetineerden kunnen deelnemen aan het hulp- en dienstverleningsaanbod omwille van de sociale contacten, de positieve sfeer, en dergelijke (Brosens et al., 2013). Anderzijds kan de schrik om gepest of bedreigd te worden ook bepalend zijn voor niet-deelname (Brosens et al., 2013; Schlesinger, 2005).

2.3.3 Exosysteem

Het *exosysteem* verwijst naar omgevingen die de persoon niet direct beïnvloeden, maar waarin gebeurtenissen voorkomen die de omgeving van de persoon beïnvloeden (Bronfenbrenner, 1979). Volgens Arditti (2005) bestaat het exosysteem in de gevangeniscontext uit gevangenisvoorwaarden en institutionele praktijken. In het besluitvormingsproces tot educatie, kijken gedetineerden naar wat de cursus hen leert en op welke manier het wordt aangeboden (De Rick et al., 2004), bijvoorbeeld het niveau. In sommige gevangenissen worden enkel ICT-cursussen voor beginners aangeboden waardoor gedetineerden met basisvaardigheden ICT geen cursus naargelang niveau kunnen volgen (Baerten, 2010). Het gaat ook over de frequentie van het aanbod, het aantal deelnemers en de wachtlijsten (Rose, 2004).

Daarnaast is er soms onvoldoende personeel en ruimte om activiteiten te organiseren (Beyens, Devresse, Gilbert, 2011; Brosens et al., 2013). De meeste Europese gevangenissen beschikken over beperkte financiële middelen en hebben een tekort aan personeel (Hammerschick et al., 2011). Nochtans zijn geschoolde opleiders een vereiste bij het gebruik van innovatieve leermethoden. Andere eigenschappen van deze opleiders zijn: beschikken over pedagogische vaardigheden en een goed begrip hebben van de eisen en beperkingen van het verstrekken van educatie voor gedetineerden (Van Gennip & Vrieze, 2008; Hawley, et al., 2013). In de meeste gevallen kiezen gevangenissen voor standaardlokalen met als gevolg dat deze voor sommige beroepsopleidingen niet geschikt zijn, bv. kappers-, tuinbouw- en mechanicaopleiding (Beyens et al., 2011).

Het leerproces bevindt zich ook in een culturele context: aanwezigheid van verschillende talen, gedragscodes ("Hoe hoor ik mij te gedragen in deze context?"), multiculturaliteit en homogeniteit of heterogeniteit van de deelnemers qua leefwereld (De Rick et al., 2004).

Onderzoek uit België (Brosens, 2015) en de Verenigde Staten (Klein, Tolbert, Bugarin, Cataldi & Tauschek, 2004) toont aan dat het aantal gedetineerden die participeren aan educatie laag is. Volgens Hawley, Murphy & Souto-Otero (2013) is samenwerking tussen de verschillende actoren van belang om educatie te ondersteunen. Op deze manier kan de aantrekkelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van educatie in de gevangenis verbeterd worden. Een positief leerklimaat wordt aangedragen als één van de mogelijke oplossingen voor de lage participatiegraad (De Rick, Van Valckenborgh, Baert, 2004). Leren moet hierin gepercipieerd worden als belangwekkend, prettig,

verrijkend, sociaal wenselijk motiverend (De Rick et al., 2004). De motivatie van studenten is gebaat bij een leerkracht die een hoge self-efficacy vertoont, motivatie bevorderende technieken hanteert en zelf sterk gemotiveerd is (Schuit, de Vrieze, Slegers, 2011). Leerkrachten geven wel aan dat onderwijs in de gevangenis veel strikter georganiseerd is. Gedetineerden kunnen bv. nooit op excursie en een virtueel bezoek is ook een probleem want internet mag en kan vaak niet gebruikt worden (Klasse, 2000).

Bij de realisatie van het recht op educatie ontstaan beperkingen door de gevangenisdirecties. Sommigen hebben bijvoorbeeld een lage bereidheid om het onderwijsaanbod toe te staan (Interdepartementale commissie hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 2000; Klein et al., 2004). Dit wordt sterk beïnvloed door de mate waarin gevangenis personeel die activiteiten als een bedreiging zien. Hoe uitgebreider het educatieaanbod, hoe meer men dient rekening te houden met de veiligheid (Tournel & Snacken, 2009). Ook de penitentiair beambten gaan educatie soms negatief bekijken, in de zin van 'meer werk' en 'meer bewegen' (Tournel & Snacken, 2009).

2.3.4 Macrosysteem

Het laatste, het *macrosysteem*, gaat over het belang van de bredere cultuur, waarden, normen, beleid, en dergelijke (Bronfenbrenner, 1979). Volgens Arditti (2005) bevat dit niveau de (inter)nationale regelgeving en het beleid. Dit gaat o.a. over een gebrek aan financiering voor activiteiten, overplaatsingen en vrijlatingen.

3. Buitenlandse gedetineerden in Europa

De term 'buitenlandse gedetineerden' verwijst naar gedetineerden die niet het paspoort bezitten van het land van detentie (UN Office on Drugs and Crime, 2009). In dit hoofdstuk wordt het profiel van de buitenlandse gedetineerden besproken, gevolgd door het aantal buitenlandse gedetineerden. Hierna komen de problematieken en barrières aan bod die buitenlandse gedetineerden ervaren en in het volgende hoofdstuk gaat het over educatieve programma's voor buitenlandse gedetineerden.

3.1 Profiel van buitenlandse gedetineerden

Er zijn drie hoofdcategorieën van buitenlandse gedetineerden: (1) Personen die reizen van het ene land naar het andere met een specifiek doel voor ogen, nl. drugs- of mensensmokkel. (2) Personen die langdurig in een land wonen en die daar niet geboren zijn, maar die hun burgerschap niet aangegeven hebben om uiteenlopende redenen. (3) Personen die voor een korte periode legaal in het land verblijven maar een strafbaar feit pleegden, bijvoorbeeld migrerende werknemers (UN Office on Drugs and Crime, 2009).

3.2 Aantal buitenlandse gedetineerden in Europa

Tabel 1 biedt een overzicht van het aantal (buitenlandse) gedetineerden in Europa, alsook het percentage buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit.

Zwitserland, Luxemburg en Griekenland zijn de koplopers in het aantal buitenlandse gedetineerden, respectievelijk met 74.3%, 72.2% en 60.4%. Daartegenover staan Roemenië, Polen, Letland en Litouwen met minder dan 2.0% buitenlandse gedetineerden. Turkije bevindt zich in een opvallende situatie met het hoogste aantal gedetineerden binnen Europa maar slechts 1.7% daarvan zijn buitenlandse gedetineerden. Slechts 14.2% hiervan heeft een Europese nationaliteit. In Montenegro heeft 5.3% van de buitenlandse gedetineerden een Europese nationaliteit. In Litouwen 15.4% en in Kroatië 16.4%. IJsland heeft bijvoorbeeld niet zo veel buitenlandse gedetineerden (15.1%), maar 78.3% hiervan heeft wel een Europese nationaliteit.

Tabel 1: Overzicht buitenlandse gedetineerden in Europa (Aebi, & Delgrande, 2013)

Land (European Commission, 2015; European Union, 2015)	Totaal aantal gedetineerden	Totaal aantal buitenlandse gedetineerden	% buitenlandse gedetineerden	% buitenlandse gedetineerden lid van de EU
Albanië	4 998	84	1.7	59.5
België	12 697	5 431	42.9	29.3
Bulgarije	8 834	253	2.9	NVT
Cyprus	592	315	53.2	47.6
Denemarken	4 091	1 065	26.0	31.3
Duitsland	67 781	19 320	28.5	38.4
Estland	3 256	229	7.0	16.6
Finland	3 126	454	14.5	55.9
Frankrijk	78 363	14 219	18.1	25.6
Griekenland	13 238	7 993	60.4	12.8
Hongarije	18 313	614	3.5	41.0
Ierland	4 065	559	13.8	63.1
IJsland	152	23	15.1	78.3
Italië	64 835	22 862	35.3	21.5
Kroatië	4 352	275	6.3	16.4
Letland	5 205	66	1.3	40.9
Litouwen	9 621	175	1.8	15.4
Luxemburg	717	518	72.2	20.8
Macedonië	2 846	88	3.1	20.5
Malta	577	222	38.5	41.0
Moldavië	6 666	59	0.9	22.0

Montenegro	1 142	170	14.9	5.3
Nederland	10 547	2 140	20.3	44.4
Noorwegen	3 649	1 200	32.9	50.8
Oostenrijk	8 831	4 255	48.2	41.7
Polen	78 994	512	0.6	40.8
Portugal	14 284	2 647	18.5	22.0
Roemenië	33 122	181	0.5	34.3
Servië	10 031	352	3.5	19.3
Slovakije	10 152	226	2.2	46.9
Slovenië	1 360	142	10.4	24.6
Spanje	68 099	21 815	32.0	22.1
Tsjechië	16 266	1 438	8.8	43.8
Turkije	136 147	2 294	1.7	14.2
Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales	83 842	10 786	12.9	37.1
VK: Noord-Ierland	1 822	129	7.1	52.7
VK: Schotland	7 928	291	3.7	51.2
Zweden	4 377	1 321	30.2	37.2
Zwitserland	7 072	5 258	74.3	NVT

3.3 Problematieken waarmee buitenlandse gedetineerden geconfronteerd worden

Gedetineerden die buitenlandse zijn en tot een *etnische minderheidsgroep* behoren ervaren meer discriminatie. Dit uit zich bijvoorbeeld in een plaatsing in penitentiaire instellingen/afdelingen met een hoger veiligheidsniveau, toewijzing aan slaapzalen of cellen met minder gunstige voorwaarden, toewijzing aan minder aantrekkelijke jobs of zelfs geen toewijzing en bovendien disproportioneel zwaardere straffen omwille van het vooroordeel dat leden van minderheidsgroepen een groter risico vormen voor de veiligheid (UN Office on Drugs and Crime, 2009).

Buitenlandse gedetineerden worden vaak niet verstaan door het personeel, hebben weinig leesmateriaal in hun eigen taal en missen basisvoorzieningen zoals douchen omdat ze beschikbare informatie verkeerd begrijpen, wat frustraties teweeg brengt (Bhui, 2004; HM Inspectorate of Prisons 2006). Gedetineerden die de taal beter begrijpen, zijn eerder geneigd om te participeren aan educatie (Brosens et al., 2015). De *taalbarrière* waar buitenlandse gedetineerden mee te maken krijgen, belemmert ook de communicatie tussen gedetineerden onderling. Het is één van de oorzaken van hun gevoel van isolement. Deze barrières voorkomen ook participatie aan activiteiten in de gevangenis (UN Office on Drugs and Crime, 2009). Gedetineerden die op het einde van hun straf waarschijnlijk zullen *terugkeren naar hun thuisland*, kunnen een gevoel van terughoudendheid ervaren om de nationale taal van het land van verblijf te leren (Hawley et al., 2013).

Uit onderzoek blijkt dat gedetineerden die geen kinderen hebben en diegene die regelmatig bezoek ontvangen, eerder geneigd zijn om te participeren aan hulp- en dienstverleningsactiviteiten (Brosens et al., 2015). De moeilijkheden die buitenlandse gedetineerden ondervinden bij het onderhouden van hun *familiebanden* komen sterk tot uiting in onderzoek en hebben gevolgen voor de geestelijke gezondheid, het welzijn en de re-integratie van gedetineerden. Buitenlandse gedetineerden ondervinden hierin meer moeilijkheden omdat hun familie in het buitenland woont, vaak in moeilijke omstandigheden en bezoeken bijna niet mogelijk zijn. Het bestaande beleid dat gericht is op het handhaven van familiebanden, is weinig relevant voor buitenlandse gedetineerden. Bezoekerscentra, kinderenbezoeken en tijdelijke vrijlating zijn zaken waarop buitenlandse gedetineerden geen of niet vaak kunnen rekenen (Richards et al, 1995a, 1995b, geciteerd in Wood, 2012; HM Inspectorate of Prisons, 2006).

4. Educatieve programma's voor buitenlandse gedetineerden

Zowel het gastland als het eigen land bieden educatieve programma's aan voor buitenlandse gedetineerden. De initiatieven zijn echter beperkt.

4.1 Educatieve programma's aangeboden door het gastland

Het onderwijsaanbod voor buitenlandse gedetineerden is vaak beperkt tot taalcursussen om de taal van het land waarin men verblijft te leren (Eikeland et al., 2013). Enkele initiatieven bieden afstandsonderwijs aan binnen de gevangenis muren. In de toekomst kunnen mogelijkheden geëxploreerd worden met afstandsonderwijs voor buitenlandse gedetineerden want vandaag de dag gebeurt dit nog niet.

De *Prisoners' Education Trust* (PET) is een organisatie in *Engeland en Wales* die gedetineerden ondersteunt via afstandsonderwijs. Sinds 1989 verstrekt PET toegang tot bredere leermogelijkheden voor gedetineerden om hun kansen na vrijlating te vergroten. Deze organisatie heeft een dubbele rol: enerzijds financiering, ondersteuning en advies bieden aan gedetineerden (jaarlijks zo'n 2000) om hen in staat te stellen cursussen te volgen die niet aangeboden worden door de overheid, anderzijds ervoor zorgen dat de overheid streeft naar een goede kwaliteit zodat zoveel mogelijk gedetineerden kunnen leren. PET is toegankelijk voor buitenlandse gedetineerden maar enkel cursussen van onderwijsinstellingen uit Engeland en Wales worden aangeboden (Prisoners' Education Trust, 2014).

Een andere aanbieder van online opleidingen/modules en afstandsonderwijs in het *Verenigd Koninkrijk* (Schotland, Noord-Ierland, Wales en Engeland), *België* en *Nederland* is *The Open University* (OU). Voor gedetineerden met weinig/geen leerervaring zijn er drie toegangsmodules beschikbaar die gemiddeld 30 weken duren: (1) kunst en talen, (2) sociale module, (3) wetenschappelijke module. Bij het volbrengen van een module, krijgen gedetineerden een 'OU access module certificate' en toegang tot de andere opleidingen zoals kunst, management, ICT, wetenschappen, talen en sociale wetenschappen. Gedetineerden mogen examens afleggen in de gevangenis. De gevangenis en de commissie voor de examens van de OU moeten vooraf toestemming verlenen. Deze zaken worden online vastgelegd dus internet is noodzakelijk (The Open University, 2015-2016). In 2012/2013 studeerden bijna 1700 gedetineerden via de OU. Vier daarvan haalden een masterdiploma, 54 een bachelordiploma en meer dan 100 gedetineerden behaalden andere certificaten en diploma's (The Open University, 2016).

Gedetineerden kunnen hun opleiding verder zetten na een overplaatsing of vrijlating. Deze voortzetting verloopt vlot binnen Europa. Dit aanbod is mogelijk door de samenwerking tussen gevangenispersoneel, de OU en adviserende medewerkers die advies geven aan gedetineerden over studiekeuze en carrièremogelijkheden (The Open University, 2015-2016).

De OU in het Verenigd Koninkrijk werkt samen met *Virtual Campus*, een beveiligde online omgeving (The Open University, 2015). Gedetineerden kunnen hier een e-portfolio aanmaken dat raadpleegbaar is via elke computer, ook na vrijlating (Cresswell, 2010). E-learning bevat educatie via ondersteuning van internet, netwerken of standalone applicaties op internet of een computer.

Alsook virtuele lessen vallen hieronder (Hammerschick, 2010). Toegang tot computers en internet vormt een enorme barrière voor participatie aan educatie binnen gevangenen. Gevangenen staan vrij sceptisch tegenover internettoegang, ongeacht hoe beveiligd het zou zijn. Bescherming van de maatschappij is hun eerste prioriteit. De OU is bezig met enkele testprojecten, waaronder een beveiligde toegang tot het internet en een offline intranet binnen de gevangenis (Pike, 2008).

Ook in *België* is er beveiligd internet in de gevangenis. *Prison Cloud* is een sterk beveiligd dienstenplatform voor gedetineerden. Via dit netwerk leert de gedetineerde zelfstandig op een verantwoorde manier handelingen uit te voeren. Voorbeelden hiervan zijn telefoneren, televisie kijken, E-learning, medische ondersteuning, ontspanning (zoals muziek en video's), wetgeving, aankopen in het gevangenisrestaurant en beperkt internetgebruik (bv. geen sociale media). Het doel van PrisonCloud is gedetineerden begeleiden in hun reclasserings- en re-integratieproces. Aan de hand van E-learning en het verbeteren van digitale vaardigheden overbruggt PrisonCloud de technische kloof die veel gedetineerden ervaren na vrijlating (e-OB enterprises, n.d.).

E-learning voor gedetineerden kan in België ook gebeuren via *Moodle* op de server van Justitie, een initiatief ontwikkeld voor de cursisten van een CVO (Centrum voor Volwassenonderwijs). Het E-leerplatform, Primo (Prison Moodle), is enkel toegankelijk vanuit de gevangenis. Via het elektronisch leerplatform is er een wisselwerking tussen de cursist in een PC-lokaal van de gevangenis, de leerstof en opdrachten op de server en de leerkracht in het CVO (CVO Antwerpen, n.d.; Permeke, 2014). Zo'n 150 cursussen zijn beschikbaar via de server, inclusief instructies om een CV te schrijven enzovoort (Hammerschick, 2010).

Het leerprogramma *BLIS* (Blended Learning im strafvollzug – Blended learning in prison) (Institut für Bildung in der informationsgesellschaft, n.d.) is een combinatie van het klassieke leren door leerkrachten en E-learning dat gebruikt wordt in 9 van de 16 deelstaten van *Duitsland* en in *Oostenrijk*. Het gebruikte instrument is *Elis* (E-learning im strafvollzug), een leerplatform dat bijna 200 interactieve leerprogramma's bevat, zowel met betrekking tot media, sociale als dagelijkse competenties. Dit leerplatform is speciaal ontwikkeld voor educatie in de gevangenis en wordt technisch en pedagogische onderhouden door de Technische Universiteit van Berlijn. Ondanks het feit dat Europese strafrechtelijke onderwijssystemen voldoen aan de vereiste veiligheidsstandaard, heerst er in andere Duitstalige landen nog een bezorgdheid over de veiligheid van internet en E-learning in gevangenen (Prisec, 2013).

Buitenlandse gedetineerden ervaren moeilijkheden omwille van het ontbreken van taalkennis van het land van verblijf (UNODC, 2009). Gevangenen bieden vaak taalcursussen aan gedetineerden (Eikeland et al., 2013) om deze barrière te verlagen maar dit kan ook andersom. Binnen *ELBEP* (Eliminating Barriers in European Prisons through Open and Distance Education Technology) wordt een E-learningomgeving ontwikkeld voor taaltraining van gevangenispersoneel binnen de EU (Barkan et al., 2010; Universiteit Antwerpen, n.d.), wat het intercultureel dialoog en diversiteit tussen gedetineerden en penitentiair beambten bevordert (Barkan et al., 2010). Dit project bevat taalcursussen in de talen Russisch, Pools, Spaans, Grieks en Turks (Universiteit Antwerpen, n.d.).

4.2 Educatieve programma's aangeboden door eigen land

Er werd slechts één programma gevonden dat een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden organiseert vanuit het thuisland voor buitenlandse gedetineerden. De stichting "*Educatie achter buitenlandse tralies*" (*Eabt*) is een vrijwilligersorganisatie die in 2004 werd opgericht in Nederland. Eabt bood gedetineerden uit Nederland die in een buitenlandse gevangenis verblijven de mogelijkheid om onderwijscursussen te volgen vanuit hun thuisland. Hun studieaanbod bestaat uit Nederlands voor anderstaligen, Nederlands, vreemde talen zoals Duits, Engels, Italiaans, Spaans en dergelijke en een groot aantal beroepsopleidingen. Voorbeelden hiervan zijn sociaal cultureel werker, horeca, techniek, psychologie, bedrijfskunde, onderwijsassistent, en dergelijke. Aangezien deze organisatie verder bestudeerd werd binnen dit onderzoek, kan hierover meer informatie teruggevonden worden in de resultatensectie.

5. Conclusie

Op basis van deze literatuurstudie kan geconcludeerd worden dat er een zeer beperkt educatief aanbod is voor buitenlandse gedetineerden. Onderzoek omtrent dit aanbod is zo goed als onbestaande. Het reeds gevoerde onderzoek gaat hoofdzakelijk over nationale gedetineerden waarin de aanbieders weinig/niet betrokken worden. Nochtans is educatie een erkend basisrecht op macroniveau (Arditti, 2005).

Verder kadert dit onderzoek binnen het formele- en non-formele leren. Het leren vindt plaats in een georganiseerde, geïnstitutionaliseerde context waarbij de gedetineerde een certificaat of kwalificatie kan ontvangen (Desmedt, Groenez & Van den Broeck, 2006 ;Boeren & Nicaise, 2009). In een aantal Europese landen krijgen deze vormen van educatie ingang in de gevangenis door het importmodel, waarbij organisaties van buitenaf een educatief aanbod organiseren binnen de gevangenis (Klasbak, 2012c; Manger et al., 2010).

Binnen dit educatief aanbod aan gedetineerden is het van uiterst belang om rekening te houden met factoren op micro-, meso-, exo- en macroniveau die participatie beïnvloeden (gebaseerd op Bronfenbrenner, 1979). Het microsysteem betreft individuele kenmerken van de gedetineerden, zoals de talenkennis, motivatie, leeftijd en voorgaande ervaringen (Baerten, 2010; Vanhoren et al., 2003). Binnen het mesosysteem ervaren gedetineerden de sociale interacties met bv. penitentiair beampten, aanbieders van hulp- en dienstverlening en familieleden zowel negatief als positief (Brosens, 2013, 2015). Een belangrijker factor die bepaalt of gedetineerden al dan niet participeren, is hun perceptie op dit educatieproces (Boeren et al., 2010). Op exoniveau is het voor de aanbieders dus van belang om aandacht te vestigen op bv. het niveau van de cursussen (Baerten, 2010).

Uit al deze kenmerken kan geconcludeerd worden dat buitenlandse gedetineerden extra problematieken ervaren tegenover nationale gedetineerden omwille van hun buitenlands karakter, zoals taalbarrières, minder bezoek ontvangen en etnische minderheidskwesties (Bhui, 2004; HM Inspectorate of prisons, 2006).

Er is dus niet alleen weinig onderzoek naar buitenlandse gedetineerden, ook het educatieve aanbod is nog pover. Niettemin beschikken een aantal Europese landen over initiatieven m.b.t. afstandsonderwijs die mogelijkheden bieden voor de toekomst.

6. Onderzoeksvragen/conceptueel model

6.1 Kwantitatieve onderzoeksvragen

1. Welk educatief aanbod kunnen buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen benutten?
  - 1.1 In welke mate verschilt het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden met dat voor nationale gedetineerden?
  - 1.2 Welke verschillen zijn er op te merken in het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden op basis van land, soort gevangenis, veiligheidsniveau en het aantal buitenlandse gedetineerden in de gevangenis?
2. Hoe wordt het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden georganiseerd?
  - 2.1 Welke verschillen zijn er op te merken in de organisatie van het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden op basis van land, soort gevangenis, veiligheidsniveau en het aantal buitenlandse gedetineerden in de gevangenis?
3. Welke drempels ervaart men bij de organisatie van een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden?
  - 3.1 Welke verschillen zijn er op te merken in de drempels van de organisatie van het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden op basis van land, soort gevangenis, veiligheidsniveau en het aantal buitenlandse gedetineerden in de gevangenis?

6.2 Kwalitatieve onderzoeksvragen

Ter aanvulling op het kwantitatieve luik, zijn 2 'learning practices' verder bestudeerd, nl. Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt, NL) en Virtual Campus (UK). Vrijwilligers, buitenlandse gedetineerden, coördinatoren en educatief medewerkers van deze organisaties zijn bevroegd over de werking van hun organisatie en over tips om pilootprojecten voor het FORINER-project op te starten (zie methodologie). Onderzoeksvragen die hierbij centraal staan, zijn:

1. Wat houden de 'learning practices' in?
  - 1.1 Hoe zijn de 'learning practices' ontstaan? (*wanneer, aanleiding, initiatiefnemer*)
  - 1.2 Welke educatieve cursussen worden aangeboden aan buitenlandse gedetineerden?
    - 1.2.1 Met wie wordt hiervoor samengewerkt?
    - 1.2.2 Hoe verloopt het educatieproces, van aanvraag tot de beëindiging van een cursus?
    - 1.2.3 In welke mate wordt er gebruik gemaakt van ICT tijdens educatieve cursussen?
  - 1.3 Wie wordt er (niet) bereikt?
    - 1.3.1 Wat motiveert buitenlandse gedetineerden om deel te nemen aan de 'learning practices'?
2. Welke succesfactoren en knelpunten ervaren gebruikers/organisatoren van de 'learning practices' sinds de opstart van hun project tot op de dag van vandaag?

- 2.1 Welke succesfactoren en knelpunten ervaren de onderwijsaanbieders sinds de opstart van hun project tot op de dag van vandaag?
- 2.2 Welke succesfactoren en knelpunten ervaren buitenlandse gedetineerden sinds de opstart van hun project tot op de dag van vandaag?
3. Wat zou er moeten veranderen op beleidsvlak om een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden te realiseren?

6.3 Conceptueel model

Figuur 2: Conceptueel model kwantitatief luik

Figuur 3: Conceptueel model kwalitatief luik

Deel 2: Data en methode

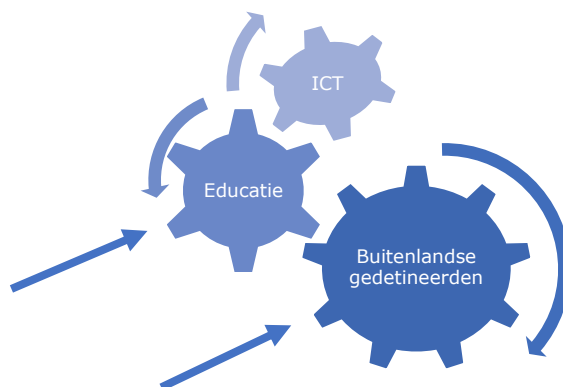
---

1. Algemene onderzoeksopzet

Dit onderzoek kaderde binnen het grootschaliger FORINER-project, welke gaat over het verstrekken van educatie voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Dit Europees project wil – zowel digitale als niet-digitale - mogelijkheden onderzoeken en uittesten om gedetineerden in een buitenlandse gevangenis te voorzien in een onderwijsaanbod uit het thuisland (Klasbak, 2015). Dit innovatief project wordt geleid door VOCVO, Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs. De projectpartners zijn educatie achter buitenlandse tralies (Eabt, NL), Vrije Universiteit Brussel (VUB, BE) en MegaNexus (UK) (FORINER project, 2016).

FORINER kan ook rekenen op drie geassocieerde partners: the European Prison Education Association (EPEA), the confederation of European probation (CEP) en Europris. Deze partners delen hun grote netwerken om de doelen van het project te kunnen realiseren (Europris, 2016). Het eindresultaat van het project zijn pilotprojecten om op basis hiervan beleidsadvies te formuleren en te verspreiden naar Nationale en Europese beleidsmakers. Dit project loopt van 1 januari 2016 tot 31 december 2017 (Klasbak, 2015).

Figuur 4: Pijlers FORINER-project

Dit zijn de 3 pijlers waarop FORINER steunt. In mijn onderzoek lag de focus op educatie voor buitenlandse gedetineerden. Fauve Tack, een andere thesisstudente, behandelde de pijler 'ICT'.

Het doel van dit onderzoek was het aanbod van educatie voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen in kaart brengen. Om hierin inzicht te krijgen, werd geopteerd voor een mixed-method onderzoek. Deze onderzoeksbenadering kenmerkt zich door een combinatie van een kwantitatieve en kwalitatieve methode (De Boer, 2006). In dit onderzoek werd voornamelijk beschrijvend tewerk gegaan omdat er omtrent educatie voor buitenlandse gedetineerden slechts geringe kennis is. Een globaal beeld van het educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden werd verkregen via een online vragenlijst. Daarnaast werden door middel van semigestructureerde interviews twee 'learning practices' meer gedetailleerd bestudeerd. Hieronder bespreken we de onderzoekseenheden, dataverzamelmethode, meetinstrument en analysemethode telkens apart voor het kwantitatief en het kwalitatief luik.

2. Onderzoekseenheden

2.1 Kwantitatief luik

Gevangenisdirecties en onderwijsaanbieders binnen alle Europese gevangenissen vormden de onderzoekseenheden binnen deze masterthesis. De link naar de online survey werd verstuurd naar the European Prison Education Association (EPEA), Europris en the confederation of European probation (CEP) met de vraag deze door te sturen naar hun netwerk. Europris stuurde de vragenlijst door naar de gevangenisadministraties. Daarnaast werden ook partners van andere Europese projecten over participatie in gevangenissen benaderd. Omwille van deze getrapte structuur, was het onmogelijk een beeld te krijgen over hoeveel respondenten uiteindelijk de link naar de vragenlijst ontvingen.

Er namen in totaal 121 respondenten deel aan het onderzoek, waarvan 50.4% uit Noord-Europa, 32.8% uit Zuid- en Oost-Europa en 16.8% uit West-Europa. 55.4% van de gevangenissen waren arresthuizen, 62.8% had afdelingen waarin straffen uitgezeten werden in een gesloten regime en 28.1% had afdelingen voor straffen in een (semi-)open regime. De respondenten konden meerdere antwoorden aanduiden waardoor de som van de percentages hoger dan 100% kan liggen. Van de respondenten vervulde 45.5% een functie als educatief medewerker, 38.3% een functie als gevangenisdirectie en de anderen (16.2%) vervulden functies als beleidscoördinator, kunsttherapeut, directie CVO, ICT-medewerker, consulent Ministerie van Onderwijs en penitentiair beampte. Toegespitst op het veiligheidsniveau, zien we dat 54.5% tewerkgesteld is in een gevangenis met hoge beveiliging, 50.4% in een gevangenis met medium beveiliging en 18.2% in een gevangenis met een lage beveiliging. In 43.7% van de gevangenissen verblijven er tussen 0% en 10% buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. In 25.2% van de gevangenissen verbleven er 11 à 30% en 31.3% bevatte meer dan 31% buitenlandse gedetineerden.

2.2 Kwalitatief luik

Uit de online survey werden twee 'learning practices' geselecteerd: Educatie achter buitenlandse tralies (Nederland) en Virtual Campus (Verenigd Koninkrijk). In totaal werden zes respondenten geïnterviewd, waarvan twee coördinatoren, twee vrijwilligers en twee buitenlandse gedetineerden (zie tabel 2). Fauve Tack nam de interviews af met respondenten die gebruik maakten van Virtual Campus. Dorien B. en ik hebben samen de gedetineerden en coördinator 1 van Eabt geïnterviewd en ik interviewde vrijwilliger 1. Het was de bedoeling om nog gedetineerden te bevragen die gebruik maakten van Virtual Campus maar omwille van praktisch redenen, zoals geen toegang tot de gevangenis, is dit niet gelukt.

Tabel 2: Overzicht respondenten

Persoon	Land van oorsprong	Project	Plaats/wijze
Vrijwilliger 1	Nederland	Eabt	Brussel
Vrijwilliger 2	Engeland	Virtual Campus	Via Skype
Coördinator/directie 1	Nederland	Eabt	Maastricht
Coördinator/directie 2	Engeland	Virtual Campus	Via Skype
Gedetineerde 1	Nederland	Eabt	Gevangenis Hasselt
Gedetineerde 2	Nederland	Eabt	Gevangenis Leuven-Centraal

De respondenten waren deels heterogeen, deels homogeen samengesteld. Enerzijds homogeen omdat ze allen in verband staan en ervaring hebben met educatie voor gedetineerden maar anderzijds heterogeen omwille van hun diverse achtergrond en functie. Deze heterogeniteit was gericht op het maximaal exploreren van diverse inzichten en perspectieven over educatie voor buitenlandse gedetineerden (Van Selm, 2007).

De interviews duurden tussen de 30 minuten en 1u20. De respondenten ondertekenden telkens een geïnformeerde toestemming (zie Bijlage 1: Informed consent) waarin hij/zij geïnformeerd werd over het doel en karakter van het onderzoek, alsook toestemming gaven voor opname van de interviews ter bevordering van het verwerken van de gegevens.

3. Dataverzamelingmethode

3.1 Kwantitatief luik

Om data te verzamelen werd een online vragenlijst opgesteld. Op deze manier konden snel en goedkoop veel respondenten bereikt worden binnen Europa (Baarda, Bakker, van der Hulst, Julsing, Fischer, van Vianen, et al., 2012). Deze vragenlijst bestond hoofdzakelijk uit gesloten vragen met enkele (half-)open vragen omdat het niet altijd mogelijk was om alle antwoordcategorieën op te sommen. De antwoorden van de gesloten vragen werden opgesteld op basis van voorafgaand literatuuronderzoek en bevatten ook telkens een optie 'andere'. Deze enquêtes werden opgesteld in meerdere talen, nl. Nederlands, Engels, Frans en Duits. Omwille van de getrapte structuur om respondenten te bereiken, stond de vragenlijst 1,5 maand online.

3.2 Kwalitatief luik

De data werden verzameld via semigestructureerde individuele interviews met open vragen. De interviews met de gedetineerden van Eabt zijn afgenomen in de gevangenis van Hasselt en Leuven-Centraal. Deze buitenlandse gedetineerden hebben we kunnen bereiken i.s.m. de directie van Eabt. De coördinatoren en vrijwilligers van Eabt zijn bevraagd op openbare plaatsen, zoals een bibliotheek en de respondenten die gebruik maken van Virtual Campus zijn bevraagd via Skype omdat ze in Engeland wonen.

4. Meetinstrumenten

4.1 Kwantitatief luik

Er werd gebruikt gemaakt van een online survey. Het programma LimeSurvey werd gebruikt als onderzoekstool omdat hiermee de resultaten automatisch konden geëxporteerd worden naar SPSS. Voordat de vragenlijst verspreid werd, gaven de partners van het FORINER-project feedback op de inhoud en taalgebruik. De Nederlandstalige versie werd door Fauve en mezelf vertaald in het Engels en medewerkers van de VUB vertaalden deze in het Frans. De vertaling in het Duits gebeurde door een leerkracht Duits die actief is binnen het gevangeniswezen.

De online survey bestond uit 3 grote delen. Het eerste deel bevatte een aantal algemene vragen om meer informatie te krijgen over de betreffende gevangenis. Het tweede deel ging over het educatief aanbod waarvan gedetineerden gebruik kunnen maken en het laatste deel ging over het beleid. Onderstaand schema geeft de topics en subtopics van de enquête weer. De volledige vragenlijst Nederlandstalige bevindt zich in bijlage 2: Kwantitatieve vragenlijst. De ICT-gerichte vragen werden uit deze vragenlijst gehaald.

Figuur 5: Topiclijst kwantitatieve vragenlijst

4.1.1 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen

In deze masterproef werd het educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden (*afhankelijke variabele*) nagegaan, meer specifiek de onderwijsniveaus en educatieve cursussen. De cursussen zijn opgedeeld in zeven categorieën: academische cursussen, taalcursussen om de taal van het land waarin men gedetineerd is te leren, andere taalcursussen, beroepsopleiding, psychosociale cursussen, inzetbaarheid en andere cursussen. De onderwijsniveaus werden opgesplitst in acht niveaus: lager onderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs, post-secundair niet-tertiair onderwijs, korte cyclus tertiair onderwijs, bachelor, master en een ander onderwijsniveau. Er werd gekozen voor een Europese opsomming van de onderwijsniveaus volgens de International Standard Classification of Education (United Nations, 2011) omdat dit een Europees onderzoek was en iedereen de terminologie moest begrijpen.

De analyse gebruikte volgende socio-demografische factoren (*onafhankelijke variabelen*): landen (Noord-Europa, Zuid- & Oost-Europa, West-Europa) en de gedetineerden (nationale of buitenlandse). De samenwerking met andere landen (ja, nee) werd ook geanalyseerd.

De analyses beroepen tevens op gevangenis gerelateerde factoren: soort gevangenis (arresthuis, gevangenis met een gesloten regime, gevangenis met een (semi-)open regime), beveiligingsniveau (hoog, medium, laag), ICT-gebruik (ja, nee), E-learning (ja, nee) en faciliteiten (geen, leslokalen, audiovisuele middelen, educatief materiaal, werkateliers/praktijkruimte, andere).

4.2 Kwalitatief luik

In totaal werden *vijf thema's* behandeld. Om te starten bevroegen we de *historiek* van het project. Vervolgens vroegen we door over de *inhoud* van het project. Dit hield het aanbod en de werkwijze in. De literatuur verwijst heel vaak naar de impact van educatie op gedetineerden. Zowel de *impact* op gedetineerden, op de gevangenis als op de samenleving werden bevroegd. Omdat het perspectief van buitenlandse gedetineerden en de rol van onderwijsaanbieders hierin onderbelicht is, werden ook de *sterktes en zwaktes* van bij hun opstart tot op de dag van vandaag bevroegd. Op die manier werd een beeld verkregen van de evolutie en veranderingen die er geweest zijn. Om af te sluiten werd gevraagd naar *aandachtspunten* op beleidsvlak om te implementeren in de toekomstige pilootprojecten.

Er zijn in totaal twee licht variërende versies van de vragenlijst: een voor gedetineerden (zie Bijlage 3: Kwalitatief interviewschema gedetineerden) en een voor de vrijwilligers, de directieleden en/of de coördinatoren (zie Bijlage 4: Kwalitatief interviewschema vrijwilliger/directielid/coördinator).

5. Analysemethode

5.1 Kwantitatief luik

De data werden geëxporteerd vanuit Limesurvey in SPSS (IBM Statistics 20 SPSS). De vragenlijsten kregen na afname een identificatienummer. Vervolgens vond er een data cleaning plaats zodat eventuele typ- en codeerfouten uit de dataset verwijderd werden en het databestand klaar was voor analyse (Baarde, De Goede, & Van Dijkum, 2014, p. 40).

Om na te gaan hoe vaak de afhankelijke en onafhankelijke variabelen voorkwamen, werd een *frequentieverdeling* gebruikt. Weergave van deze percentages gebeurde in een tabel, staaf- of taartdiagram (Baarda et al., 2014, p. 58-69).

Een *Chi-kwadraattoets* werd gebruikt om te kijken of er een significant verband bestond tussen twee of meer variabelen die nominaal meetbaar zijn. Hiermee werden de verschillen in participatie naargelang de socio-demografische en gevangenis gerelateerde variabelen weergegeven. Deze toets gaat na of er een significant verschil is tussen twee of meer nominale of ordinaal discrete variabelen. Als de significantiewaarde 'p' groter is dan .05, is er geen significant verschil tussen de groepen. Als de p-waarde kleiner is dan .05 kan er gesproken worden van een significant verschil tussen de categorieën. Bij deze toets mag maximaal 20% van de verwachte celfrequenties een verwachte

waarde (expected count) hebben die lager is dan 5 (Baarda et al., 2012, p. 276-278; 2014, p. 81-83).

Om te kijken of er onderliggende correlaties zijn tussen items, werd gebruik gemaakt van *factoranalyse*. Hiermee werden vergelijkbare items bij elkaar geplaatst en gereduceerd tot één schaal. Hiervoor werd de homogeniteit van de schalen nagegaan via de *cronbach's alpha*, die een waarde kan hebben van 0.00 (geen samenhang) tot 1.00 (grote samenhang) (Baarda et al., 2014, p. 146-148).

Een One-Way ANOVA werd uitgevoerd om te testen of de gemiddelden van de socio-demografische en gevangenis gerelateerde factoren significant van elkaar verschilden wat betreft de schaal. Hoe hoger de gemiddelde score op de schaal, hoe meer de schaal van toepassing is (Baarda et al., 2014, p. 108-110; Laerd Statistics, 2013a).

De Kruskal-Wallis is een niet-parametrische test waarbij verschillen tussen meer dan twee niet-gekoppelde steekproeven (in dit onderzoek: de socio-demografische en gevangenis gerelateerde factoren) getoetst worden op een variabele dat minimaal op ordinaal niveau gemeten is (in dit onderzoek: de drempels). Er wordt nagegaan of de rangordescore significant is. Ook hier gelden de afspraken van bij de Chi-kwadraattoets wat significantie betreft (Baarda et al., 2014, p. 88-90; Laerd Statistics, 2013b).

5.2 Kwalitatief luik

De interviews werden opgenomen via Audacity. De respondenten gaven hiervoor hun toestemming in de informed consent. De interviews werden letterlijk uitgetypt, anoniem verwerkt en enkel in het kader van het onderzoek gebruikt. In bijlage 5 (Interview vrijwilliger 1) bevindt zich één uitgetypt interview. De interviews werden dan opgesplitst op basis van de kernlabels en sublabels (zie Bijlage 6: Analyseschema kwalitatief onderzoek) met behulp van MAXQDA. Om de data te analyseren werd een tussenvorm van deductieve en een inductieve manier gebruikt. De analyse werd gestart op basis van enkele vaststaande categorieën die na de analyse nog aangevuld werden met nieuwe thema's die voortkwamen uit de interviews (van Lanen, 2010). De resultaten konden niet veralgemeend worden naar alle gevangenis.

Deel 3: Kwantitatieve resultaten

In dit onderdeel worden de resultaten van het kwantitatief onderzoek besproken aan de hand van de opgestelde onderzoeksvragen. Allereerst komt het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden aan bod. Vervolgens worden aan aantal drempels besproken die ervaren worden bij de organisatie hiervan.

1. Educatief aanbod

1.1 Nationale vs. buitenlandse gedetineerden

Vragen 9 en 10 peilden naar de deelname van nationale en buitenlandse gedetineerden aan de verschillende onderwijsniveaus en educatieve cursussen. Tabel 3 geeft een overzicht van in hoeveel Europese gevangenis er een bepaald educatief aanbod is voor nationale en buitenlandse gedetineerden.

Tabel 3: Educatief aanbod voor nationale en buitenlandse gedetineerden

EDUCATIEF AANBOD (N=93)	Nationale gedetineerden	Buitenlandse gedetineerden
Onderwijsniveau		
<i>Lager onderwijs</i>	80.6%	48.4%
<i>Lager secundair onderwijs</i>	60.2%	40.9%
<i>Hoger secundair onderwijs</i>	65.6%	32.3%
<i>Post-secundair niet-tertiair onderwijs</i>	57.0%	32.3%
<i>Korte cyclus tertiair onderwijs</i>	22.6%	12.9%
<i>Bachelor</i>	14.0%	7.5%
<i>Master</i>	8.6%	3.2%
<i>Andere</i>	8.6%	6.5%
Educatieve cursussen		
<i>Academische cursussen</i>	60.2%	35.5%
<i>Taalcursussen in taal van land waarin gedetineerd</i>	58.1%	52.7%
<i>Andere taalcursussen</i>	50.5%	34.4%
<i>Beroepsopleiding</i>	54.8%	34.4%
<i>Psychosociale cursussen</i>	72.0%	47.3%
<i>Inzetbaarheid</i>	48.4%	28.0%
<i>Andere</i>	6.5%	3.2%

Opvallend is dat minder buitenlandse gedetineerden een educatief aanbod konden genieten dan nationale gedetineerden. Bij de *onderwijsniveaus* was er een duidelijke tendens zichtbaar. Hoe lager het opleidingsniveau, hoe meer dit niveau aangeboden werd. 48.4% van de buitenlandse gedetineerden kon lager onderwijs volgen in de gevangenis, wat ongeveer vier keer meer is dan diegene die korte cyclus tertiair onderwijs (12.9%) konden volgen.

Bij de *educatieve cursussen* kon ongeveer de helft van de buitenlandse gedetineerden (52.2%) een taalcursus volgen om de taal van het land van detentie te leren. Dit percentage verschilde amper met het aantal nationale gedetineerden die deze cursus konden volgen (58.1%).

1.2 Profiel van educatieaanbieders

Naast het verschil in educatief aanbod tussen nationale en buitenlandse gedetineerden, werd voor een aantal socio-demografische en gevangenis gerelateerde factoren nagegaan of er verschillen waren in educatieaanbod. Hierbij werd steeds het educatieaanbod als testvariabele en de andere variabele als splitsingsvariabele genomen. Tabellen 4 en 5 geven respectievelijk een overzicht van het profiel van de educatieaanbieders volgens deze factoren. In onderstaande tabellen werden de variabelen bachelor en master niet meer meegenomen omwille van te weinig observaties, dus een te hoge expected count.

Tabel 4: Educatief aanbod per Europese regio

	Europese regio (N=91)		
	Noord-Europa	Oost- & Zuid-Europa	West-Europa
ONDERWIJS-NIVEAUS			
<i>Lager</i>	58.0% ^o	32.1% ^o	53.8% ^o
<i>Lager secundair</i>	52.0%*	21.4%*	46.2%*
<i>Hoger secundair</i>	44.0%*	17.9%*	23.1%*
<i>Post-secundair niet-tertiair</i>	44.0%*	10.7%*	38.5%*
<i>Korte cyclus tertiair</i>	/	/	/
EDUCATIEVE CURSUSSEN			
<i>Academische cursussen</i>	46.9% ^o	20.7% ^o	30.8% ^o
<i>Taalcursussen in taal van land waarin gedetineerd</i>	55.1%	51.7%	53.8%
<i>Andere taalcursussen</i>	38.8%*	27.6%*	38.5%*
<i>Beroepsopleidingen</i>	46.9%*	13.8%*	38.5%*
<i>Psychosociale cursussen</i>	57.1%*	27.6%*	61.5%*
<i>Inzetbaarheid</i>	38.8% ^o	13.8% ^o	23.1% ^o

* significant verschil: $p < 0.05$

^o tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

/ te weinig observaties: expected count te groot

Gevangenis in Noord-Europa boden over het algemeen meer *onderwijsniveaus* aan buitenlandse gedetineerden dan Oost- & Zuid-Europa en West-Europa. Dit verschil was significant naargelang lager secundair ($\text{Chi}^2=7.018$; $\text{df}=2$; $p=.030$), hoger secundair ($\text{Chi}^2=6.222$; $\text{df}=2$; $p=.045$) en post-secundair niet-tertiair onderwijs ($\text{Chi}^2=9.206$; $\text{df}=2$; $p=.010$). Er was een tendens tot verschil op basis van de locatie naargelang lager onderwijs ($\text{Chi}^2=4.918$; $\text{df}=2$; $p=.086$). Lager onderwijs werd het minst in Oost- en Zuid-Europa aangeboden maar over het algemeen werd deze onderwijsvorm het meeste aangeboden in alle delen van Europa.

Bij de *educatieve cursussen* werd een significant verschil gevonden bij de psychosociale cursussen tussen de verschillende delen van Europa. Slechts 1 op 4 gevangenis in Oost- en Zuid-Europa ($\text{Chi}^2=7.429$; $\text{df}=2$; $p=.024$) boden deze cursussen aan aan buitenlandse gedetineerden tegenover

57.1% in Noord-Europa en 61.5% in West-Europa. Een dergelijk verschil doet zich ook voor bij de beroepsopleidingen ($\chi^2=8.851$; $df=2$; $p=.012$). In 13.8% van de gevangenen in Oost- en Zuid-Europa werden beroepsopleidingen aangeboden tegenover 38.5% in Noord-Europa en 46.9% in West-Europa. Bij de andere cursussen scoorde Oost- en Zuid-Europa ook telkens het laagst. De academische cursussen vertoonden ook een tendens tot verschil tussen de delen van Europa. In Noord-Europa werden deze cursussen dubbel zoveel aangeboden dan in Oost- en Zuid-Europa ($\chi^2=5.629$; $df=2$; $p=.060$). Ook de cursussen 'inzetbaarheid' vertoonden tenslotte een tendens tot verschil waarbij het aanbod in Noord-Europa drie keer zo groot was dan in Oost- & Zuid-Europa ($\chi^2=5.796$; $df=2$; $p=.055$).

Tabel 5: Educatief aanbod volgens gevangenis gerelateerde factoren

GEVANGENIS GERELATEERDE FACTOREN (N=93)									
Soort gevangenis				Beveiligingsniveau			Aantal buitenlandse gedetineerden		
Arresthuis	Gesloten regime	(Semi-)open regime		Hoge beveiliging	Medium beveiliging	Lage beveiliging	0-10%	11-30%	31-100%
ONDERWIJS-NIVEAUS									
Lager	43.8%	50.9%	54.2%	45.3%	52.4%	43.8%	51.2%	60.9%	33.3%
Lager secundair	31.2% °	43.9%	58.3%*	35.8%	47.6%	43.8%	46.5%	39.1%	33.3%
Hoger secundair	29.2%	29.8%	50.0%*	26.4%	40.5%	37.5%	34.9%	39.1%	22.2%
Post-secundair niet-tertiair	25.0%	33.3%	50.0%*	26.4%	35.7%	43.8%	39.5%	34.8%	18.5%
Korte cyclus tertiair	10.4%	/	/	15.1%	11.9%	/	/	/	/
EDUCATIEVE CURSUSSEN									
Academische cursussen	34.7%	33.3%	39.1%	28.3% °	40.5%	33.3%	39.5% °	47.8% °	18.5% °
Taalcursussen in taal van land waarin gedetineerd	49.0%	59.6% °	65.2%	50.9%	61.9%	46.7%	55.8%	52.2%	48.1%
Andere taalcursussen	32.7%	31.6%	43.5%	34.0%	38.1%	33.3%	27.9%	39.1%	40.7%
Beroepsopleiding en	28.6%	38.6%	60.9%*	28.3%	38.1%	53.3% °	44.2%	26.1%	25.9%
Psychosociale cursussen	49.0%	43.9%	65.2%*	41.5%	57.1% °	46.7%	55.8%	47.8%	33.3%
Inzetbaarheid	24.5%	28.1%	47.8%*	20.8% °	38.1%*	/	39.5%*	26.1%*	11.1%*

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

/ te weinig observaties: expected count te groot

De *onderwijsniveaus* voor buitenlandse gedetineerden verschillen niet naargelang beveiligingsniveau en het percentage buitenlandse gedetineerden in de gevangenis.

Gevangenis met een (semi-)open regime boden vaker lager secundair (58.3%; $\text{Chi}^2=4.087$; $\text{df}=1$; $p=.043$), hoger secundair (50.0%; $\text{Chi}^2=4.660$; $\text{df}=1$; $p=.031$) en post-secundair niet-tertiair onderwijs (50.0%; $\text{Chi}^2=4.660$; $\text{df}=1$; $p=.031$) aan dan de andere soorten gevangenis. Er is ook een tendens dat lager secundair onderwijs minder vaak aangeboden wordt in arresthuizen ($\text{Chi}^2=3.791$; $\text{df}=1$; $p=.052$).

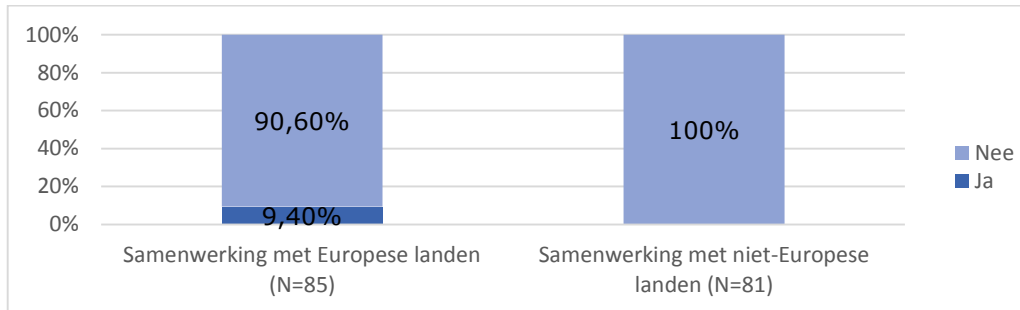
Wat de *educatieve cursussen* betreft, verschillen gevangenis met een (semi-)open regime significant met het aanbod van psychosociale cursussen (65.2%; $\text{Chi}^2=3.930$; $\text{df}=1$; $p=.047$), beroepsopleidingen (60.9%; $\text{Chi}^2=9.480$; $\text{df}=1$; $p=.002$) en cursussen 'inzetbaarheid' (47.8%, $\text{Chi}^2=5.989$; $\text{df}=1$; $p=.014$).

Psychosociale cursussen werden het vaakst (57.1%) in gevangenis met een medium beveiliging aangeboden ($\text{Chi}^2=2.969$; $\text{df}=1$; $p=.085$) terwijl in gevangenis met een lage beveiliging beroepsopleidingen het vaakst (53.3%) werden aangeboden ($\text{Chi}^2=2.838$; $\text{df}=1$; $p=.092$).

Gevangenis met weinig buitenlandse gedetineerden boden bijna vier keer zo vaak (39.5%) cursussen 'inzetbaarheid' aan dan gevangenis met veel buitenlandse gedetineerden (11.1%) ($\text{Chi}^2=6.706$; $\text{df}=2$; $p=.035$). Bij de academische cursussen waren tendensen tot significante verschillen merkbaar tussen het aantal buitenlandse gedetineerden ($\text{Chi}^2=5.233$; $\text{df}=2$; $p=.073$). In gevangenis met een hoog aantal buitenlandse gedetineerden, werden het minst academische cursussen aangeboden (18.5%) terwijl dit in gevangenis met weinig buitenlandse gedetineerden het dubbele was (39.5%). Gevangenis met 11-30% buitenlandse gedetineerden boden deze cursus het vaakst (47.8%) aan ($\text{Chi}^2=5.233$; $\text{df}=2$; $p=.073$).

2. Organisatie educatieaanbod

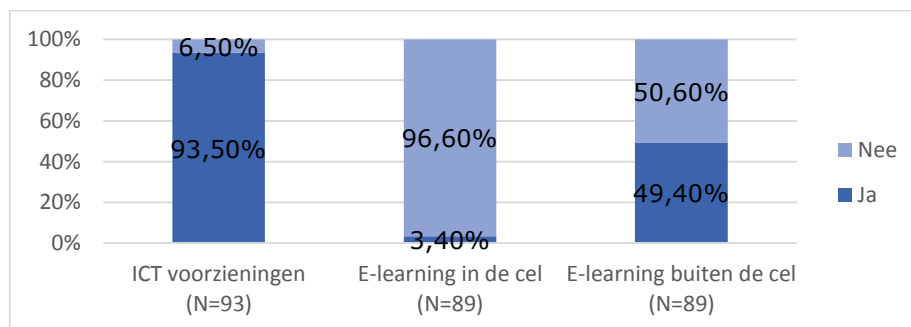
In onderstaande grafiek is te zien dat 9.40% van alle gevangenis samenwerkten met andere Europese landen om educatie aan te bieden aan buitenlandse gedetineerden. Geen enkele gevangenis werkte samen met niet-Europese landen.

Grafiek 1: Samenwerking met andere landen

Sommige landen gaven extra uitleg bij hun samenwerking. Het merendeel gaf aan samen te werken met Educatie achter buitenlandse tralies (zie kwalitatieve resultaten voor meer uitleg over hun werking). Eén Nederlandse gevangenis verhuurde gevangenisgebouwen aan de Noorse regering maar deze samenwerking was niet expliciet op educatie gericht.

Vragen 15 en 18 peilden naar de toegang van gedetineerden tot ICT-voorzieningen (zie grafiek 2). Het merendeel (93.5%) van de gevangenis bood ICT-voorzieningen aan die konden gebruikt worden voor educatieve doeleinden. E-learning was een interessante voorziening binnen dit onderzoek. Bijna geen enkele gevangenis liet E-learning toe in de cel (3.4%), terwijl ongeveer de helft (49.4%) het wel toe liet buiten de cel.

Grafiek 2: ICT-voorzieningen en E-learning in de gevangenis

Vraag 20 peilde naar hoe de respondenten stonden tegenover ICT in gevangenis en één item hieruit had betrekking op educatie, namelijk 'ICT is de toekomst voor educatie in de gevangenis'. Het merendeel van de respondenten (65.50%) ging akkoord/helemaal akkoord met deze stelling. Tabel 6 geeft een overzicht van dit item wat betreft Europese regio, soort gevangenis, beveiligingsniveau en aantal buitenlandse gedetineerden.

Tabel 6: 'ICT als toekomst' volgens verschillende factoren

	ICT is de toekomst voor educatie in de gevangenis	
	N	Mean rank
SOCIO-DEMOGRAFISCHE FACTOR		
Locatie		
<i>Noord-Europa</i>	44	40.14*
<i>Oost- & Zuid-Europa</i>	25	35.30*
<i>West-Europa</i>	12	56.04*
GEVANGENIS GERELATEERDE FACTOREN		
Soort gevangenis		
<i>Arresthuis</i>	55	39.10
<i>Gesloten regime</i>	20	45.80
<i>(Semi-)open regime</i>	6	42.42
Beveiligingsniveau		
<i>Hoge beveiliging</i>	68	39.57
<i>Medium beveiliging</i>	9	54.50
<i>Lage beveiliging</i>	4	35.00
Aantal buitenlandse gedetineerden		
<i>0-10%</i>	37	38.19
<i>11-30%</i>	20	45.73
<i>31-100%</i>	24	41.40

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

Het onderzoeksresultaat gaf aan dat er een significant verschil was tussen delen van Europa in welke mate men akkoord gaat met de stelling 'ICT is de toekomst voor educatie in de gevangenis' (Kruskal-Wallis-toets $\chi^2=7.05$; $df=2$; $p=.029$). West-Europa scoorde het hoogst op deze stelling, met een gemiddelde rangordescore van 56.04. Noord-Europa scoorde 40.14 en tenslotte Oost- & Zuid-Europa 35.30.

Deze stelling vertoonde geen significante verschillen met de soort gevangenis, het beveiligingsniveau en het aantal buitenlandse gedetineerden.

Gevangenis hanteerden ook niet-ICT gerelateerde faciliteiten om gedetineerden te onderwijzen. Tabel 7 geeft hier een overzicht van.

Tabel 7: Educatieve faciliteiten in Europese gevangenis

Faciliteiten	
<i>Leslokalen</i>	71.7%
<i>Educatief materiaal (bv. boeken en rekenmachine)</i>	70.2%
<i>Audiovisuele middelen (bv. projectiemateriaal)</i>	51.2%
<i>Werkateliers - praktijkruimte</i>	45.5%
<i>Andere</i>	4.8%
<i>Geen</i>	0.8%

De meerderheid van de gevangenen gebruikten klaslokalen (71.7%) en educatief materiaal (70.2%) om gedetineerden te onderwijzen. Andere faciliteiten (4.8%) die gevangenen gebruikten waren computers (met beperkte internettoegang), online lessen, Virtual Campus, tablets en opnameapparatuur. Slechts 0.8%, wat overeenkwam met 1 gevangenis, gebruikte geen enkele faciliteit.

2.1 Verschillen in organisatie

In de organisatie van het educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden waren verschillen op te merken op basis van een aantal socio-demografische en gevangenis gerelateerde factoren. Tabellen 8 en 9 geven hier een overzicht van. Het aantal weergegeven respondenten (N) in de kolommen van de factoren geldt voor de faciliteiten.

Tabel 8: Overzicht van de organisatie volgens Europese regio

	Europese regio (N=119)		
	Noord-Europa	Oost- & Zuid-Europa	West-Europa
E-LEARNING BUITEN DE CEL (N=89)	59.6%	42.9%	33.3%
FACILITEITEN			
<i>Leslokalen</i>	80.0%*	69.2%*	50.0%*
<i>Audiovisuele middelen</i>	58.3%	46.2%	45.0%
<i>Educatief materiaal</i>	76.7%	69.2%	60.0%
<i>Werkateliers- praktijkruimte</i>	48.3%	43.6%	45.0%

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

Tabel 9: Overzicht van de organisatie volgens gevangenis gerelateerde factoren

	GEVANGENIS GERELATEERDE FACTOREN								
	Soort gevangenis (N=121)			Beveiligingsniveau (N=121)			Aantal buitenlandse gedetineerden (N=119)		
	Arresthuis	Gesloten regime	(Semi-)open regime	Hoge beveiliging	Medium beveiliging	Lage beveiliging	0-10%	11-30%	31-100%
E-LEARNING BUITEN DE CEL (N=89)	44.4%	47.3%	45.0%	49.0%	45.0%	41.7%	42.5%	60.9%	50.3%
FACILITEITEN									
<i>Leslokalen</i>	67.2%	71.1%	61.8%	77.3%	63.9%°	59.1%	71.2%	76.7%	70.3%
<i>Audiovisuele middelen</i>	47.8%	52.6%	50.0%	56.1%	49.2%	50.0%	53.8%	53.3%	48.6%
<i>Educatief materiaal</i>	65.7%	72.4%	64.7%	71.2%	67.2%	63.6%	75.0%	70.0%	67.6%
<i>Werkateliers- praktijkruimte</i>	35.8%	52.6%	55.9%	45.5%	45.9%	54.5%	55.8%°	30.0%°	45.9%°

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

Met betrekking tot *E-learning* werd geen enkel significant verschil gevonden. Dit wil dus zeggen dat in de verschillende Europese regio's, soorten gevangenissen, beveiligingsniveaus en aantal buitenlandse gedetineerden geen verschillen optreden wat betreft het aanbieden van E-learning buiten de cel.

Anders was het met de *faciliteiten* die gebruikt werden voor educatieve doeleinden. In 80.0% van de Noord-Europese gevangenissen werden klaslokalen ter beschikking gesteld. In Oost- & Zuid-Europa was dit 69.2% en in West-Europa de helft van alle gevangenissen (50.0%) ($\chi^2=6.752$; $df=2$; $p=.034$).

Het gebruik van werkateliers en praktijkruimte verschilde dan weer significant tussen de arresthuizen ($\chi^2=5.620$; $df=1$; $p=.018$) en de gesloten gevangenissen ($\chi^2=4.246$; $df=1$; $p=.039$). 35.8% van de arresthuizen beschikten over werkateliers en praktijkruimtes terwijl dit meer dan de helft was in gevangenissen met een gesloten regime (52.6%).

De veiligheidsniveaus verschilde niet significant met de educatieve faciliteiten. Wat betreft het aantal buitenlandse gedetineerden was er enkel een tendens merkbaar ($\chi^2=5.084$; $df=2$; $p=.079$). In meer dan de helft (55.8%) van de gevangenissen waar 0-10% buitenlandse gedetineerden verbleven, waren werkateliers aanwezig. In bijna de helft van de gevangenissen (45.9%) met 31-100% buitenlandse gedetineerden, waren ook werkateliers en van gevangenissen met 11-30% buitenlandse gedetineerden bezaten slechts 30.0% werkateliers.

3. Drempels

Vraag 22 peilde naar drempels die respondenten ervoeren bij de organisatie educatie voor buitenlandse gedetineerden. De respondenten konden aangeven op een schaal van 0 (helemaal niet akkoord) tot 4 (helemaal akkoord) in welke mate ze akkoord gingen met de stellingen. Tabel 10 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 10: Drempels bij de organisatie van een educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden

DREMPELS	Gemiddelde score op 4
Gebrek aan middelen vanuit de gevangenis (N=82)	2.25
<i>Er is beperkt/geen educatief materiaal voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit (N=80)</i>	2.50
<i>Er zijn onvoldoende financiële middelen om in een educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te voorzien (N=81)</i>	2.46
<i>Er zijn onvoldoende penitentiair beambten om in een educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te kunnen voorzien (N=81)</i>	2.15
<i>Er is te weinig kennis over educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit (N=82)</i>	2.41
<i>Educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit heeft een hoge kostprijs (N=81)</i>	1.74
Taalbarrières	
<i>Buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit spreken de taal niet voldoende (N=81)</i>	2.35
Bedreiging veiligheid	
<i>Educatieve opleidingen aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit worden beschouwd als een gevaar voor de veiligheid (N=81)</i>	1.16

De respondenten scoorden het hoogst op de drempel 'Er is beperkt/geen educatief materiaal voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit' (2.50). Dit wil zeggen dat ze met deze drempel het meest akkoord gaan. De drempel 'Educatieve opleidingen aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit worden beschouwd als een gevaar voor de veiligheid' scoorde het laagst (1.16). Hiermee gingen de respondenten dus minder mee akkoord.

3.1 Verschillen in drempels

De drempels werden ook vergeleken met de socio-demografische en gevangenis gerelateerde drempels. Tabellen 11 en 12 geven hiervan een overzicht. Een aantal drempels vormden samen een schaal, nl. 'het gebrek aan middelen vanuit de gevangenis'. De Cronbach's Alpha van deze schaal was .789. De andere drempels werden individueel geanalyseerd.

Tabel 11: Overzicht van de drempels per Europese regio

		Europese regio (N=81)		
		Noord-Europa	Oost & Zuid-Europa	West-Europa
Een gebrek aan middelen vanuit de gevangenis	Mean	2.31*	2.46*	1.62
Buitenlandse gedetineerden spreken de taal niet voldoende	Mean rank	37.88*	49.98*	33.75*
Educatieve opleidingen vormen een gevaar voor de veiligheid	Mean rank	44.25	41.08	28.92

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

Oost- en Zuid-Europa (N=25) scoorde weer het hoogst (2.46) en gaat dus eerder wel akkoord met de stelling 'Een gebrek aan middelen vanuit de gevangenis'. Noord-Europa (N=44) scoorde 2.31 en West-Europa (N=12) scoorde het laagst (1.62) ($F(2,78) = 4.98$; $p = .009$).

Er was ook een significant verschil tussen de delen van Europa en de drempel 'Buitenlandse gedetineerden spreken de taal niet voldoende' (Kruskal-Wallis toets $\chi^2 = 6.237$; $df = 2$; $p = .044$). Gevangenis uit Oost- & Zuid-Europa (N=25) gingen het meest akkoord met de stelling. Hun rangorde score is 49.98, die van Noord-Europa (N=25) 37.88 en van West-Europa (N=12) 33.75.

De drempels 'Educatieve opleidingen vormen een gevaar voor de veiligheid' vertoonde geen significant verschil met de delen van Europa.

Tabel 12: Overzicht van de drempels volgens gevangenis gerelateerde factoren

		GEVANGENIS GERELATEERDE FACTOREN (N=81)								
		Soort gevangenis			Beveiligingsniveau			Aantal buitenlandse gedetineerden		
		<i>Arresthuis</i>	<i>Gesloten regime</i>	<i>(Semi-)open regime</i>	<i>Hoge beveiliging</i>	<i>Medium beveiliging</i>	<i>Lage beveiliging</i>	<i>0-10%</i>	<i>11-30%</i>	<i>31-100%</i>
Een gebrek aan middelen vanuit de gevangenis	Mean	2.28	2.16	2.33	2.32°	1.67°	2.50°	2.18	2.41	2.23
Buitenlandse gedetineerden spreken de taal niet voldoende	Mean rank	42.16	41.43	28.92	42.46	30.94	38.88	34.50	41.75	50.40
Educatieve opleidingen vormen een gevaar voor de veiligheid	Mean rank	42.47	37.88	37.92	42.18	28.94	48.00	37.14	45.90	42.88

* significant verschil: $p < 0.05$

° tendens tot significant verschil: $0.05 < p \leq 0.10$

'Een gebrek aan middelen vanuit de gevangenis' vertoonde een tendens tot een significant verschil ($F(2,79) = 2.82$; $p = .065$) tussen gevangnissen naargelang veiligheidsniveau. Respondenten uit gevangnissen met een lage beveiliging scoorden het hoogst (2.50, $N=4$) en gingen dus het meest akkoord met de stelling, terwijl respondenten uit gevangnissen met een medium beveiliging het laagst scoorden (1.67, $N=9$).

De stelling 'Buitenlandse gedetineerden spreken de taal niet voldoende' vertoonde een significant verschil (Kruskal-Wallis toets $\chi^2 = 7.488$; $df = 2$; $p = .024$) met het aantal buitenlandse gedetineerden in een gevangenis. Hoe meer buitenlandse gedetineerden in de gevangenis, hoe hoger de respondenten scoorden op deze stelling. Respondenten uit gevangnissen met een groot aantal buitenlandse gedetineerden ($N=24$) hebben een rangordscore van 50.40, respondenten uit gevangnissen met een 11-30% buitenlandse gedetineerden ($N=20$) 41.75 en respondenten uit gevangnissen met een klein aantal gedetineerden ($N=37$) 34.50.

De stelling 'educatieve opleidingen vormen een gevaar voor de veiligheid' vertoonde geen significante verschillen.

Deel 4: Kwalitatieve resultaten

De hoofdvraag in dit onderzoek is: "Welk educatief aanbod kunnen buitenlandse gedetineerden genieten?". Deze vraag wordt beantwoord met behulp van enkele deelvragen die in afzonderlijke paragrafen behandeld worden. Eerst komt de inhoud van de 'learning practices' aan bod, nl. Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt, NL) en Virtual Campus (UK). Het tweede deel gaat over de voordelen/impact van deze projecten en vervolgens komen de succesfactoren en knelpunten aan bod. Op het einde worden aandachtspunten naar het beleid toe geformuleerd.

1. Inhoud van de 'learning practices'

Eabt en Virtual campus waren twee initiatieven die een educatief aanbod voorzien voor buitenlandse gedetineerden in Europa. Eabt focuste zich specifiek op buitenlandse gedetineerden en gebruikt geen ICT. Virtual Campus daarentegen richtte zich op zowel buitenlandse als nationale gedetineerden en gebruikte enkel ICT.

1.1 Educatie achter buitenlandse tralies

De stichting 'Educatie achter buitenlandse tralies' [Eabt] was een vrijwilligersstichting die afstandsonderwijs bood aan Nederlandse gedetineerden die in een buitenlandse gevangenis verbleven. Coördinator 1 leidde samen met één andere collega de stichting op vrijwillige basis. Ook de leerkrachten waren vrijwilligers. Zij kregen geen vrijwilligersvergoeding maar Eabt vergoedde hun reis- en onkosten.

Coördinator 1 werkte tot 11 jaar geleden als verantwoordelijke bij Bureau Buitenland van de Reclassering (BBR). Daar startte hij, samen met zijn huidige collega, een project op om vanuit Nederland een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden te organiseren. Gedetineerden die beroep deden op dit aanbod waren mensen met een verblijfsvergunning van Nederland die in een buitenlandse gevangenis verbleven. Het project startte 14 jaar geleden en duurde een 3-tal jaar. Na het bereiken van de pensioensleeftijd, breidde dat project uit tot de stichting Eabt. Onderzoek toont aan dat buitenlandse gedetineerden vaak taalbarrières ervaren (Bhui, 2004; HM Inspectorate of Prisons 2006) en dit werd ook bevestigd door coördinator 1:

"Zelfs in het Engels zijn er maar 10 of 20 Nederlanders die dat onderwijs kunnen volgen. De meesten spreken wel een beetje Engels maar nooit voldoende om een schriftelijke of mondelinge cursus te volgen. Ze hebben niet voldoende level om dat te doen en worden dus altijd uitgesloten van het onderwijs dat door de gevangenis aanbieden."

1.1.1 Cursussen

Eabt bood enerzijds *eigen cursussen* aan en had 10 leerkrachten ter beschikking voor de begeleiding hiervan. Anderzijds deed EABT beroep op de *Nationale Handelsacademie* [NHA], die eigen vakdocenten had. Deze externe cursussen vormden meteen de grootste kost binnen Eabt. Een cursus 'hbo-bedrijfskunde' kost bv. € 500 à 550. Het standaard studieaanbod van Eabt (dit is inclusief de cursussen van NHA) bestaat o.a. uit cursussen Nederlands (voor anderstaligen), vreemde talen en

beroepsopleidingen. Deze cursussen werden allemaal in het Nederlands aangeboden. Bij onvoldoende Nederlandse talenkennis, kon de gedetineerde een cursus 'Nederlands voor anderstaligen' volgen vanuit 22 ondersteunende talen. Gedetineerden konden in theorie alle cursussen van NHA volgen, maar indien het volgen van die cursus een computer of internetverbinding vereiste, was dit niet altijd mogelijk in de praktijk. Internet is eerder een uitzondering in gevangenissen (Pike, 2008). Bij een computergestuurde cursus, diende de gevangenis toestemming te geven. Gedetineerde 2 volgde bv. een cursus die niet op de lijst stond maar die ook niet computergestuurd was. Haar ouders bestelden voor haar de NHA-catalogus. Omwille van de vroegere studies en hoger opleidingsniveau van gedetineerde 2, gaf Eabt haar de toestemming om een HBO-opleiding te volgen en haar opleiding te starten in voorhechtenis:

"De reclassering was van mening dat ik een goed profiel had en voldoende gemotiveerd was."

Normaal gezien moesten gedetineerden veroordeeld zijn bij de aanvang van de cursus. Ze had bijna alle theoretische modules van 'psychosocial counselor' volbracht en moest in Nederland nog haar stage en examens afleggen om haar diploma te halen. Gedetineerde 2 volgde 'Frans voor gevorderden'. Door zijn job als bibliothecaris, kon hij continu gebruik maken van woordenboeken. Zijn studie zou moeilijker verlopen zonder toegang tot de woordenboeken.

Coördinator 1 gaf aan dat het ook mogelijk was om een opleiding aan de *Open Universiteit* te volgen, welke een goedkoper tarief had voor gedetineerden. Dit lukte enkel indien er een computer met internet ter beschikking was omdat studenten via een digitaal platform communiceerden. Volgens coördinator 1 kon dat in Scandinavische landen. Vooral in Finland, Noorwegen en Denemarken kunnen gedetineerden in een open regime voor educatieve doeleinden gebruik maken van (beschermde) internet (Baldursson, Karsikas, & Kuivajarvi, 2009; Hammerschick, 2010). Gedetineerden legden ook examens af bij de Open Universiteit vanuit het buitenland. Dit moest telkens in een Nederlandstalige ambassade of consulaat en bv. in IJsland was dat afwezig. In enkele andere landen lukte dit wel: een gedetineerde werd met de gevangenisauto naar de ambassade gebracht en de bewaker bleef aanwezig gedurende het examen. Uitzonderlijk ging het Nederlands consulaat naar de gevangenis.

1.1.2 Samenwerking

Eabt werkte samen met BBR, de Nederlandse ambassades en consulaten in alle landen. De (consulaire medewerkers van de) ambassade fungeerden als tussenschakel en zorgden ervoor dat het formulier, waarop de gedetineerde kon aanduiden dat hij/zij educatie wil volgen, bij Eabt terecht kwam. Volgens Hawley, Murphy & Souto-Otero (2013) is samenwerking tussen de verschillende actoren van belang om educatie te ondersteunen. Op deze manier kan de aantrekkelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van educatie in de gevangenis verbeteren.

Gedetineerde 1 maakte kennis met het onderwijsaanbod van Eabt tijdens haar eerste gesprek met een reclasseringsambtenaar. Zo'n mondeling aanspreekpunt was het belangrijkste maar daarnaast vormden ondersteunende flyers en brochures een relevante aanvulling. Ze las de brochures na op

cel en liet dan de informatie bezinken. Gedetineerde 2 had ook van de reclassering gehoord dat hij onderwijs kon volgen maar dat was toen nog niet doorgedrongen:

"Was pas toen ik bij de educatieve dienst ging, dat ik dacht '1 + 1 = 2'."

Bijna over de hele wereld woonden Nederlandse burgers die Nederlandse gedetineerden bezochten. Deze Nederlanders werden geactiveerd door de ambassade, wat een uniek gebeuren was omdat Nederland het enige land was met een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden. Deze burgers gaven de gedetineerden een folder over Eabt. De Stichting werkte ook samen met een vrijwilligersorganisatie die nazorg bood in Nederland. Deze vrijwilligers begeleidden gedetineerden bij hun reclassering naar Nederland en bij het vinden van een stageplaats. Gedetineerde 1 zou hier in de toekomst gebruik van maken.

1.1.3 Van aanvraag tot diploma

Eens gedetineerden geïnformeerd waren, volgde een (administratief) proces vooraleer ze effectief aan de slag konden met hun cursus. Eerst werd een aanvraag ingediend waarbij allerlei zaken gecontroleerd werden, zoals de talenkennis, de datum van voorwaardelijke invrijheidsstelling en de goedkeuring van de gevangenisdirectie. Bij goedkeuring van die aanvraag, ontving de gedetineerde de cursus en bij een succesvolle beëindiging ervan, een interne verklaring/diploma/certificaat.

a. *De aanvraag*

Bij aankomst in de gevangenis, kregen gedetineerden een formulier van BBR waarop o.a. de vraag gesteld werd of ze wouden studeren. Wanneer de gedetineerden dit positief beantwoordden, werden BBR en coördinator 1 op de hoogte gesteld. Eabt bezorgde de gedetineerde een aanvraagformulier en een overzicht van het studieaanbod. Eens Eabt dat aanvraagformulier teruggekregen had, stuurde coördinator 1 een kennismakingspakket op, bestaande uit 3 formulieren. Het eerste formulier ging na of de gedetineerde de inhoud van de cursus begreep. Het tweede formulier was een taaltst die diende om het Nederlands taalniveau van de gedetineerden te bepalen. Indien het taalniveau onvoldoende was, adviseerde Eabt om eerst een cursus 'Nederlands' te volgen. Het derde formulier was een vragenlijst om gegevens te verkrijgen van de gedetineerden, zoals woonplaats, achtergrond, gevangenis, mogelijkheid tot ICT- en/of computergebruik, motivatie en mogelijke datum van voorwaardelijke invrijheidsstelling (VI-datum). De VI-datum was belangrijk omdat gedetineerden nog minimum drie maanden in de gevangenis moesten verblijven om een cursus aan te vangen. Volgens Eabt had het weinig zin om een cursus te starten als je VI-datum minder dan drie maanden bedroeg, o.a. omwille van budgettaire redenen. Elke cursus bevatte ook extra materialen (balpen, liniaal, dvd,...), die de directie moest goedkeuren.

b. *Ontvangst van de cursus*

De gedetineerden ontvingen de cursus na goedkeuring van hun aanvraag. Vrijwilliger 1 onderwees de cursus 'ondernemersvaardigheden'. Hij beoordeelde op basis van het kennismakingspakket of gedetineerden de cursus aankonden. Vroeger besliste coördinator 1 dat. Hij bekeek hoeveel en welke

fouten gedetineerden maakten en stuurde hen een brief met feedback. Enkele gedetineerden kozen dan voor een andere cursus.

De gedetineerde kon starten aan de huiswerkopdracht na ontvangst van de cursus. Deze opdracht was een voorgedrukte bundel met hoofding waarop de gedetineerde gegevens moest noteren, nl. naam, adres, datum en inschrijvingsnummer. Gedetineerde 2 gaf perfect het belang hiervan weer:

"Want ze krijgen dit van verschillende landen, dus dit moet je netjes invullen en ook de datum wanneer je het verstuurt. Dan kan je zien 'is er veel vertraging geweest of niet' en je krijgt ook een inschrijvingsnummer. 'k Had eens een fout, kan soms beetje dyslectisch zijn en had 6 en 9 omgedraaid. Ze konden me even niet vinden. Ja, de leerkracht kon mijn punten niet ingeven in het systeem."

De gedetineerde stuurde het huiswerk naar coördinator 1 of zijn collega, die het dan doorstuurde naar de vrijwilligers om te verbeteren:

Vrijwilliger 1: "Ik schrijf altijd een inleiding waarin ik de fouten becommentarieer, meestal op een manier dat ze een beetje gedwongen worden om na te denken. Zo nu en dan doe ik er een grapje bij en dat vinden ze wel leuk. Ik vraag altijd van, als je iets niet goed begrijpt, schrijf het op en dan gaan we het nog is uitleggen. Maar ook over hun omstandigheden."

De verbetering werd dan teruggestuurd naar coördinator 1, die het vervolgens terugstuurde naar de gedetineerde, inclusief een begeleidende brief. Dit proces duurde gemiddeld 2 à 4 weken.

c. *Beëindigen van de cursus*

Gedetineerden kregen een interne verklaring bij een huiswerkgemiddelde van 5,5/10. Voor het behalen van een diploma/certificaat, moest de gedetineerde slagen op een examen en kreeg hiervoor een brief om toestemming te vragen aan de gevangenisdirectie. Soms regelde coördinator 1 dit zelf via de sociale ambtenaar of gevangenisonderwijzer. Dat verschilde in elk land. NHA plande drie examendata per jaar. Deze waren hetzelfde voor de burgers in de vrije samenleving. Vrije burgers gingen examen doen in een examenlokaal. Gedetineerden kregen de examenopgave via de officiële toezichthouder van de gevangenis, die toezicht hield in de gevangenis. Bij Eabt waren het meestal vrijwilligers die de examens afnemen. Soms was dat ook een gevangenisdocent, een sociaal of consulaire medewerker. Na een week kregen gedetineerden de uitslag. Bij een aantal cursussen van de NHA was geen officieel diploma te verkrijgen, maar gedetineerden kregen altijd een interne verklaring van Eabt na het succesvol beëindigen van de cursus/huiswerktaken, zelfs zonder deelname aan een examen.

1.2 Virtual Campus

Virtual Campus was een beveiligde ICT-structuur die gedetineerden toegang bood tot educatie en gedragsprogramma's. In 2005 startte Virtual Campus als pilootproject in drie gevangenissen in Engeland. Gedurende de vijf opeenvolgende jaren verspreidde dit platform zich in elke gevangenis in Engeland en Wales.

Coördinator 2: "I think the reason to start was to have some form of information technology that would support learners on their resettlement journey."

Elke gedetineerde kon dit platform gebruiken ter ondersteuning van zijn/haar vrijlating om bv. een job te zoeken. Enkele jaren geleden kreeg dit platform een educatieve functie. Onderwijsaanbieders gebruikten het als leermiddel en om zelfstandig leren te promoten.

Mark Taylor, werknemer bij The National Offender Management Service [NOMS], was de initiatiefnemer van Virtual Campus. MegaNexus ontwikkelde de technische kant van Virtual Campus. In elke gevangenis was één personeelslid verantwoordelijk voor de veiligheid van Virtual Campus. Daarnaast stond ook MegaNexus in om de veiligheid voor 100% te kunnen garanderen.

1.2.1 Cursussen

Buitenlandse gedetineerden hadden dezelfde toegang tot cursussen dan nationale gedetineerden. Coördinator 2 gaf aan dat buitenlandse gedetineerden speciale ESOL-cursussen konden volgen: Engelse lessen voor buitenlanders en beginners. Verder bood Virtual Campus een zeer gevarieerd aanbod aan cursussen: taalcursussen, economische cursussen, rijbewijs, kunst, catering, beroepsopleidingen, ICT, wiskunde, business, kappersopleiding,...

Gevangenissen informeerden gedetineerden op verschillende manieren over Virtual Campus, bv. via een lijst, posters, brochures, prikboarden, tv's met reclame, face-to-face gesprekken,... Omdat niet iedereen kan lezen, werden vaak afbeeldingen gebruikt.

Leerkrachten organiseerden ook 'pop-up shows' op de verschillende vleugels waar de cursussen voorgesteld werden. Net zoals in België, lichtten gevangenissen de gedetineerden in over het educatief aanbod bij aankomst. *National Careers Service* (gelijkaardig aan VDAB in België) bekeek de noden van alle gedetineerden om de nodige kwalificaties te behalen voor een job na vrijlating.

Coördinator 2: "So, I think the combination of all the methods do work."

Virtual Campus was immers een sterk beveiligd netwerk en enkel toegankelijk in bepaalde ruimtes (niet op cel) waarbij personeel aanwezig was om toe te kijken. Hierdoor was het ook toegankelijk voor gedetineerden in een gevangenis met een hoog veiligheidsniveau.

1.2.2 Samenwerking

Virtual Campus werkte enerzijds samen met MegaNexus (voor de technische kant), anderzijds met vertegenwoordigers en educatieaanbieders van gevangenissen. Eén van deze educatieaanbieders was Weston College, die samenwerkte met het Ministerie, Justitie en vooral met NOMS. Weston College had een 'education contract' met negen gevangenissen waar hun gevangenisleerkrachten onderwijs verzorgden.

Ter ondersteuning van het werking met Virtual Campus konden buitenlandse gedetineerden beroep doen op een peer mentor die hiervoor opgeleid is. Deze mentors zijn gedetineerden die de taal of een gelijkaardige taal van de buitenlandse gedetineerde spraken, bijvoorbeeld een Spaanse mentor die Portugezen begeleidt.

Gedetineerden kregen ook ondersteuning bij het zoeken naar een job via Virtual Campus en kwamen dan terecht bij een adviseur die de sollicitatie bezorgde aan de desbetreffende werkgever. De gevangenissen werkten ook samen met een bedrijf dat gedetineerden ondersteunde tijdens de laatste zes maanden van hun detentieverblijf bij hun terugkeer naar de maatschappij.

1.2.3 Van aanvraag tot diploma

Gedetineerden hadden tijdens de eerste twee weken van hun detentieverblijf een gesprek met een onderwijsaanbieder en National Careers Service. Deze stelden een actieplan op, gebaseerd op assessment, welke ook ondersteuning voor leerproblemen en handicaps bevatte. De gedetineerde bezat dan een individueel leerplan waar de educatieaanbieder, de gevangenis, de vertegenwoordigers en National Careers Service toegang toe hadden. Deze actoren bekeken samen welke cursus de gedetineerde kon ondersteunen bij vrijlating. Vervolgens konden gedetineerden inschrijven. Deze inschrijving gold zolang de cursus liep of zolang gedetineerden nodig hadden om de kwalificatie te behalen. Afhankelijk van de cursus, ontvingen gedetineerden dan een certificaat na het succesvol beëindigen van een examen of portfolio.

2. Motivatie gedetineerden

Onderzoek van Brosens (2015) en Klein, Tolbert, Bugarin, Cataldi & Tauschek (2004) toont aan dat het aantal gedetineerden die participeren aan educatie laag is. Eabt slaagde erin het aantal cursisten te laten stijgen doorheen de jaren. In 2015 ontving Eabt in totaal 248 studie-aanvragen, terwijl dit er in 2013 'slechts' 152 waren. In twee jaar tijd was er dus sprake van een stijging van meer dan 60% (Lemmers, 2016). Naast de intrinsieke motivatie van de gedetineerden, speelden ook andere motivatiebronnen hierin een rol. Onderzoek toont aan dat educatieve participatie een cumulatief karakter vertoont. Gedetineerden die reeds succesvolle educatieve ervaringen hebben, zullen meer participeren (Vanhoren et al., 2003). Beide geïnterviewde gedetineerden van Eabt hadden reeds succesvolle educatieve ervaringen achter de rug voor detentie. Over Virtual Campus werden geen gedetineerden geïnterviewd.

2.1 Intrinsieke motivatie bij de start

Gedetineerden waren bij de start van een cursus vooral intrinsiek gemotiveerd. Gedetineerde 2 was gemotiveerd om Frans te leren omdat hij wou reclasseren in België en op zoek zou gaan naar werk in Brussel. Dit certificaat vond hij een extra troef hiervoor. Het gaf hem ook een gevoel van zelfvertrouwen en trots, een gevoel van 'ik kan iets'. Rosen et al. (2004) geven aan dat sommige gedetineerden deelnemen aan educatie om sneller voorwaardelijk vrijgelaten te worden. Deze gedetineerde wou hiermee ook aan de strafuitvoeringsrechtbank laten zien dat hij met iets serieus bezig was en dat hij iets kon afmaken. Hij leerde ook veel over de cultuur van Frankrijk en vond dit leuk om te weten en om over te dragen aan zijn kinderen. Hij keek bv. ook naar de Franstalige zender 'Arte' en las Franstalige boeken:

"En dat vind ik heel knap omdat je het begint te snappen. Je krijgt een taalgevoel."

UN Office on Drugs en Crime (2009) geeft aan dat gedetineerden belemmerd worden door hun taalbarrière en daardoor een gevoel van isolement ervaren. Gedetineerde 1 haalde hier echter motivatie uit en zette een 3 à 4-tal gedetineerden aan tot educatie. Deze gedetineerde verbleef op cel met een Braziliaanse vrouw en volgde een cursus 'Portugees' om met haar te kunnen communiceren. De Braziliaanse vrouw volgde vervolgens ook een cursus 'Nederlands'. Deze gedetineerde vond het zeer belangrijk om certificaten te halen en haar tijd nuttig te besteden. Dit bood haar meer mogelijkheden op werk en inkomen in de toekomst. Gedetineerde 2 was voornamelijk intrinsiek gemotiveerd:

"Als ge hier komt, maak voor uzelf uw eigen doelstellingen en fiets die koers en probeer niet te veel naar een ander te kijken want daar heb je toch niet veel aan. Da's allemaal spiegelen voor niks."

2.2 Andere motivatiebronnen doorheen de cursus

Naargelang de cursus vorderde, speelden ook andere motivatiebronnen een rol. In de gevangeniscontext treden sociale interacties op die zowel positief als negatief kunnen verlopen (Brosens et al., 2013; Brosens, 2015). Volgens vrijwilliger 1 apprecieerde de gevangenisdirectie een studerende gedetineerde. Gedetineerde 1 ervoer dit ook zo. Directie en beambten vroeger naar haar punten en gaven complimenten wat haar zelfrespect en zelfwaardering ten goede kwam. Hierdoor voelde ze zich gewaardeerd en 'mens'. De sociale interacties verliepen hier positief. Gedetineerde 2 sprak niet vaak met beambten over zijn cursus, maar de directie en educatieve diensten waren wel zeer behulpzaam en dat apprecieerde hij.

Niet alleen contacten met gevangenispersoneel werkten motiverend. Ook de onderwijsinstelling speelde een motiverende rol. Coördinator 1 maakte motivatiekaarten voor de gedetineerden, die voorgedrukt werden per gebeurtenis, bv. verjaardag, afgestudeerd, herinnering huiswerk,... Deze kaarten informeerden, motiveerden en gaven ook een aanwijzing aan de gedetineerden. Ook vrijwilliger 1 maakte gebruik van motiverende boodschappen. Beide gedetineerden vonden het zeer leuk dat Eabt brieven schreef met motiverende boodschappen.

Gedetineerde 2: "Heel toffe kerel want hij stuurt me ook telkens ik mijn huiswerk stuur, steeds een briefje terug: 'je hebt weer een prima punt, je bent goed bezig'. Dat zit echt slim in mekaar, vind ik."

Gedetineerde 1 had het gevoel dat vrijwilligers nog gemotiveerder waren dan personen in functie. Volgens onderzoek (Schuit et al., 2011) is de motivatie van studenten gebaat bij een leerkracht die motivatie bevorderende technieken hanteert en zelf sterk gemotiveerd is.

Een positief leerklimaat waarin leren gepercipieerd wordt als belangwekkend, prettig, verrijkend en sociaal motiverend, werkt. Een dergelijk leerklimaat kan de participatiegraad verhogen (De Rick, Van Valckenborgh, Baert, 2004).

Eabt creëerde zo'n klimaat met hun gratis educatieaanbod, gefrankeerde enveloppes en herexamens. Zonder dit, was het voor gedetineerde bijna onmogelijk om te studeren:

"Kijk, als je in de gevangenis zit, heb je niet zoveel geld. Je hebt nog partijen of gerechtskosten die je moet betalen, misschien zijn er goederen verbeurd verklaard, maar eigenlijk heb je niets meer."

Familie speelde ook een belangrijke rol. De ouders van gedetineerde 1 ondersteunden haar regelmatig bij huiswerktaken door informatie op te zoeken op internet en bijvoorbeeld de NHA-catalogus te bestellen. Dit was echter niet mogelijk vanuit de gevangenis dus regelde gedetineerde 1 telefonisch dit met haar ouders.

3. Succesfactoren en knelpunten

De gebruikers en organisatoren van Eabt en Virtual Campus ervoeren succesfactoren en knelpunten sinds de opstart tot op de dag van vandaag.

3.1 Succesfactoren

Gedetineerde 2 haalde de goede werking van Eabt aan:

"Tiptop, weet je wel. Zo echt wel van 'het was af!'."

Ook gedetineerde 1 dacht er zo over. Alles werd zeer duidelijk gecommuniceerd en de gedetineerden wisten wat van hen verwacht werd. Eabt gaf duidelijke instructies over bv. het indienen van huiswerk. Beide gedetineerden vonden dit zeer belangrijk en succesvol omdat er geen mogelijkheid was om snel een vraag te stellen aan een leerkracht. Vrijwilliger 1 ervoer dit contact als een kans voor de gedetineerden om hun hart te luchten, wat voor hem even belangrijk was dan de educatieve functie van zijn job.

Eabt vond educatie, dat paste binnen een detentieplan, van belang om bij te dragen aan het beperken van detentieschade. Gedetineerden die educatie volgden hadden meer kans op tewerkstelling en dus op een succesvolle re-integratie in de samenleving. Deze vaststellingen komen overeen met het onderzoek van Chapell (2004) en Manger (2012) waaruit blijkt dat educatie recidive vermindert. Ook coördinator 2 gaf dit aan. Educatie aan participatie zorgde vervolgens voor een positieve beeldvorming naar ouders en vrienden toe.

Eabt activeerde wereldwijd Nederlanders om bij Nederlandse buitenlandse gedetineerden op bezoek te gaan. Dit uniek gebeuren ervoeren gedetineerden positief omdat hun familie in het buitenland woonde en het bestaande beleid over het handhaven van familiebanden gericht is op nationale gedetineerden (Richards et al, 1995a, 1995b, geciteerd in Wood, 2012; HM Inspectorate of Prisons, 2006).

Volgens coördinator 2 bood de toegang tot Virtual Campus gedetineerden de kans om ICT-vaardigheden uit te breiden want deze waren bij sommige gedetineerden (nog) niet ontwikkeld. Volgens vrijwilliger 2 was er geen concurrentie op dit online platform omdat gedetineerden een individuele online ruimte hadden waarop taken konden geüpload worden op hun eigen tempo. Dit gaf hen vertrouwen.

Na vrijlating konden gedetineerden bij beide projecten hun opleiding verder zetten. Alle respondenten vonden dit positief. Virtual Campus bood gedetineerden de mogelijkheid om hun documentatie online te raadplegen na vrijlating om bijvoorbeeld te solliciteren.

Doorheen de jaren evolueerden en evalueerden beide projecten. 11 jaar geleden voer Eabt een evaluatieonderzoek uit waarbij gedetineerden, vrijwilligers, onderwijsinstellingen, consulaire medewerkers en enkele gevangenen bevestigd werden over de (waardering van de) werking van

Eabt. De resultaten waren positief. Hun aanbod breidde ook enorm uit. In het begin bood Eabt slechts 20 à 25 eigen cursussen aan, terwijl gedetineerden nu alle cursussen van Eabt en NHA (bestaande uit ± 300 afstandsonderwijs cursussen) kunnen volgen.

Virtual Campus evolueerde volgens coördinator 2 o.a. door de oprichting van een 'National Virtual Campus board', dat bestond uit alle betrokkenen zoals onderwijsaanbieders, National Careers Service en justitie. Deze betrokkenen discussieerden over de werking van Virtual Campus en welke inhoud en middelen konden toegevoegd en/of verwijderd worden van het platform. Momenteel probeerde dit bestuur hun aanbod cursussen van de Open Universiteit uit te breiden.

3.2 Knelpunten

Wat betreft het aanbod van educatie aan buitenlandse gedetineerden, had elk land zijn eigen 'lokaal verhaal'. Een aantal voorbeelden:

- EABT wist tot voor kort dat 90 Nederlandse gedetineerden in een *Belgische* gevangenis verbleven, terwijl het er in de praktijk 270 meer waren. Nadat Eabt contact legde met de onderwijscoördinatoren, kwamen plots meer aanvragen binnen. Eabt onderzocht momenteel, samen met 'de algemeen coördinator onderwijs aan gedetineerden van VOCVO', hoe die andere gedetineerden ook konden bereikt worden zonder de ambassade te betrekken. Indien een Nederlandse gedetineerde een kennismakingsgesprek had met de onderwijsafdeling in de gevangenis, werd een folder van Eabt meegegeven.
- In *Spanje* weigerden gevangenissen sommige pakketten van EABT vanwege de ETA (terroristische organisatie) en de hieraan verbonden veiligheidsredenen.
- EABT merkte dat binnen eenzelfde land niet alle gevangenissen dezelfde regels hanteerden. Bijvoorbeeld in de deelstaten van *Duitsland* waren er onderlinge verschillen. Er werd telkens uitgezocht wie de contactpersonen waren.
- Ook binnen eenzelfde gevangenis kon de communicatie fout lopen. Het gebeurde dat penitentiair beambten iets anders deden dan de sociale dienst hen gevraagd had. Om die reden stuurde coördinator 1 van EABT af en toe de cursus via de gevangenisdocenten of stelde deze persoon op de hoogte als de cursus verzonden was. Dit was bv. in België het geval.
- Een vrijwilligerswerking vroeg veel structuur om veilig te werken met gedetineerden. Virtual Campus ervoer nog knelpunten:

Coördinator 2: "I think the problem with volunteering is getting people who want to volunteer. There is no financial incentive like there is in your country".

Vrijwilliger 2: "Funding would be the major problem".

Ook de algemene werking vormde een continue zoektocht:

- Doorheen de jaren wijzigde het studiemateriaal van Eabt omwille van nieuwe uitgaven, maar de procedure en werking bleven dezelfde. Vrijwilliger 1 wilde cursussen vaker herbekijken

omdat gedetineerden vaak afhaakten voor zijn cursus. Hij wou overschakelen naar een lichtere en compactere cursus van NHA.

- Gedetineerde 2 merkte op dat het aanbod aan (beroeps)opleidingen van NHA beperkter was voor gedetineerden zonder diploma secundair onderwijs. Laagopgeleiden dienden eerst het diploma secundair onderwijs te behalen om een (beroeps)opleiding aan te vatten.

Vrijwilliger 2 en coördinator 2 gaven aan dat buitenlandse gedetineerden moeilijkheden ervoeren omwille van het Engelstalige platform. Virtual Campus was echter niet specifiek gericht op buitenlandse gedetineerden.

Virtual Campus ervoer vandaag de dag ook enkele ICT-specifieke knelpunten:

- Inloggen op het platform duurde lang omwille van de vele individuele accounts, de connectiesnelheid, gedetineerden die hun wachtwoord vergaten, computers die niet opstartten,...
- Virtual Campus ondervond ook af en toe technische en verbindingsproblemen. De gevangenen deden beroep op de hulplijn van MegaNexus maar dit kon enige tijd duren en de hulp werd enkel vanop afstand geboden.

Niettemin waren de professionelen die werkten met Virtual Campus gemotiveerd:

"You know, there are barriers to this because it's working in prisons... But I think, you know, there are always solutions to problems and always ways around barriers."

4. Beleidsaanbevelingen

De respondenten haalden aanbevelingen aan op beleidsvlak om FORINER te realiseren, zowel op Europees, Nationaal, regionaal als lokaal niveau. FORINER heeft tot doel om pilootprojecten op te starten in Europese landen waarbij educatie wordt aangeboden aan buitenlandse gedetineerden.

4.1 Op Europees niveau

De toekomstvisie van coördinator 1 van EABT luidde:

"Mijn ultieme droom is dat elk land in Europa een connectie heeft met buitenlandse gedetineerden en een netwerk opbouwt van die connecties met onderwijsinstellingen. Dan krijg je een soort matrixorganisatie van onderwijsaanbieders en -aanvragers."

Op die manier kon bv. de gevangenisonderwijzer van Hasselt in een databank opzoeken wie de onderwijsaanbieder was in Portugal wanneer er een Portugees in de gevangenis verbleef. Elk land moest minstens één steunpunt bevatten dat zich bezig houdt met het verzorgen van onderwijs aan buitenlandse gedetineerden. Voor Vlaanderen kan dat bv. VOCVO zijn. Volgens gedetineerde 1 zouden in België zouden ook de diensten PSD (Psychosociale dienst) en JWW (Welzijnswerk) ingeschakeld kunnen worden. Hij had een voorkeur voor het JWW omdat zij persoonlijkere contacten hebben met de gedetineerden en de wachtlijsten korter zijn dan bij de PSD. Hoe meer betrokken partners en landen, hoe meer middelen buitenlandse gedetineerden ter beschikking konden hebben. Hierdoor zou de mogelijkheid ontstaan om het platform in meerdere talen aan te bieden. Ook coördinator 2 van Virtual Campus zou graag educatieaanbieders uit verschillende landen met elkaar te verbinden zodat alle landen op elkaars middelen konden beroepen.

Volgens coördinator 2 genieten buitenlandse gedetineerden in het Verenigd Koninkrijk hetzelfde educatieaanbod dan nationale gedetineerden. Dit is echter niet in elk land het geval. Aangezien elke gedetineerde recht heeft op educatie (Recommendation R (84) 12, 1984; Recommendation CM/Rec(2012)12, 2012), dient dit bekeken te worden op Europees niveau.

Vrijwilliger 1 raadde aan om een organisatie die onafhankelijk was van justitie, ambassade en BBR op te starten. Overheidsinstanties waren wel nodig om te weten welke gedetineerde waar verbleef, maar de organisatie moest daarvan gescheiden functioneren, dus de gedetineerden persoonlijk aanschrijven. Wat bij de organisatie gedaan werd, mocht niet gekend zijn bij overheid, Justitie en ambassade. Dit moest ook zo in de statuten staan. Dit vergrootte het vertrouwen van de gedetineerden in de organisatie. De vraag of gedetineerden wouden studeren, moest volgens vrijwilliger 1 pas na een 2-tal maanden gesteld worden en niet tijdens hun eerste gesprek.

Coördinator 2 ging nog een stapje verder:

"In my point of view, I would like the FORINER-project to expand outside of the European countries to the world countries, to be able to support learners from any country in any country with learning opportunities."

4.2 Op Nationaal niveau

Volgens coördinator 1 zal het niet eenvoudig zijn om vrijwilligers te vinden maar als er in elk land één vrijwilliger aangesteld werd om dit te doen, kon een onderwijsorganisatie opgestart worden vanaf €25.000 à 30.000.. De grootste kost van Eabt was de cursussen van NHA. De ontwikkeling van eigen studiemateriaal zou het goedkoper maken. Coördinator 1 raadde aan om te starten met een klein aanbod van cursussen. Het was wel van belang een aanbod te voorzien voor zowel gedetineerden die al een diploma secundair onderwijs hebben, als diegene die dat nog niet hebben.

Coördinator 1: "De belangrijkste opgave is om organisaties te vinden die dat onderwijs willen verzorgen vanuit het thuisland van de gedetineerde."

Volgens vrijwilliger 1 bracht je een onderwijsorganisatie best bij een grote humanitaire organisatie, zoals Humanitas (NL). Zo'n organisatie creëerde continuïteit en werven gemakkelijker geschikte vrijwilligers met de juiste knowhow. Aan het hoofd moest iemand staan die veel ervaring en kennis had, net zoals coördinator 1. Daarnaast vond deze vrijwilliger dat de organisatie voldoende in de publiciteit moest komen, bv. door redactionele artikels bij de kranten neer te leggen. Bij een lege plek in de krant, kon de redactie zo'n artikel publiceren.

Voor de gedetineerden was het ook van belang dat het onderwijs laagdrempelig was, d.w.z. gratis aangeboden en instap-klaar. Het feit dat de pakketten van Eabt instap-klaar waren, betekende veel voor de gedetineerden omdat het in de gevangenis zeer moeilijk was om extra materiaal te verkrijgen, bv. een geodriehoek, rekenmachine, liniaal, pen, kladblok, enz. Vooral voor buitenlanders is dit belangrijk omdat zij niet gemakkelijk op familie konden beroepen om dit materiaal te bemachtigen (HM Inspectorate of Prisons, 2006).

Gedetineerde 2: "Dat moet echt af zijn, dat je kan roeien met de riemen die je hebt en dat ook alle riemen erin zitten."

4.3 Op regionaal niveau

Het studieaanbod diende ook regelmatig onder de loep genomen te worden. Bijkomende onderwijsinstellingen en studierichtingen moesten permanent onderzocht worden. Soms kon het interessant zijn om over te schakelen op een andere cursus.

Vrijwilliger 1: "Het is nogal een lichte cursus maar, ja oké, als je daar dan meer mensen mee aan de slag helpt én met een papier én met een rechte rug, dan is het veel effectiever dan ze nu bezig zijn."

4.4 Op lokaal niveau

Om gedetineerden te motiveren en te laten volhouden, werden best korte modules aangeboden waarop kan verder gebouwd worden. Indien gedetineerden met meerdere op een cel verbleven, zou het goed zijn om een apart studielokaal te voorzien.

Beide gedetineerden geven de voorkeur aan mondelinge communicatie binnen de gevangenis. Daarnaast was het belangrijk na een gesprek een brochure mee te geven zodat gedetineerden de informatie konden herbekijken.

Volgens Coördinator 2 heb je ook telkens iemand nodig om de gedetineerden te ondersteunen, bv. een personeelslid, mentor of leerkracht.

Coördinator 2: 'I think there is one big thing, which is funding.'

Geld is nodig voor o.a. internettoegang, computers, personeel om de veiligheid te garanderen en te controleren wat gedetineerden doen,...

Deel 5: Discussie en conclusie

De titel van deze masterproef luidt: 'Een mixed-method onderzoek naar het aanbod van educatie voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen'. Is er een educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden? Welke socio-demografische en gevangenis gerelateerde factoren spelen een rol bij de organisatie van dit educatief aanbod?

In dit onderdeel komen de belangrijkste resultaten uit het onderzoek aan bod. Er wordt een terugkoppeling gemaakt naar de literatuur en een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. Vervolgens worden de praktische- en beleidsaanbevelingen besproken en beperkingen van het eigen onderzoek aangereikt. Tenslotte komen de aanbevelingen voor verder onderzoek aan bod, gevolgd door een algemene conclusie.

1. Bespreking van de onderzoeksvragen

1.1 Algemeen educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden

Onderzoeksvraag 1: Welk educatief aanbod kunnen buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen benutten?

De onderzoeksresultaten wijzen erop dat lage onderwijsniveaus vaker aangeboden worden dan hoge onderwijsniveaus en dit zowel voor nationale als buitenlandse gedetineerden. Dit wijst erop dat het aanbod aangepast is aan de doelgroep aangezien gedetineerden over het algemeen een laag educatieniveau hebben (Hammerschick et al., 2011). Niettemin is het educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden wel kleiner dan voor nationale gedetineerden. Hoewel er geen discriminatie mag zijn op grond van taal (Standard Minimum Rules for the Treatment of prisoners, 1955) verhinderen taalbarrières buitenlandse gedetineerden om te participeren aan educatie (HM Inspectorate of prisons, 2006, 2007, 2010; UNODC, 2009). Dit onderzoek toont wel aan dat iets meer dan de helft van de Europese gevangenissen taalcursussen aanbiedt om de taal van het land waarin men gedetineerd is te leren.

Ondanks het feit dat in Noord-Europa niet de grootste aantallen buitenlandse gedetineerden verblijven (Aebi, & Delgrande, 2013), bieden deze gevangenissen over het algemeen meer educatie aan buitenlandse gedetineerden dan andere delen van Europa.

Onderzoeksvraag 2: Hoe wordt het educatieve aanbod voor buitenlandse gedetineerden georganiseerd?

Gevangenissen werken nauwelijks samen met andere Europese landen om educatie aan te bieden aan buitenlandse gedetineerden. Niettemin werkt een kleine minderheid samen met de stichting 'Educatie achter buitenlandse tralies' (zie 1.2: Twee 'learning practices' kwalitatief onderzocht). De literatuur geeft aan dat gevangenissen meestal kiezen voor standaardlokalen met als gevolg dat deze voor sommige beroepsopleidingen niet geschikt zijn (Beyens et al., 2011). Bijna de helft van de bevraagde gevangenissen heeft echter werkateliers en praktijkruimtes om in beroepsopleidingen te kunnen voorzien.

Onderzoeksvraag 3: Welke drempels ervaart men bij de organisatie van een educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden?

Verschillende studies onderzoeken de motivaties en drempels van gedetineerden om te participeren aan educatie (Brosens, De Donder & Verté, 2013; Maggioncalda, 2007; Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, Asbjornsen, 2010). Dit onderzoek vult de literatuur aan door de drempels van de organisatoren te bevragen en de nadruk te vestigen op buitenlandse gedetineerden.

De top drie van de grootste drempels is: (1) 'Er is geen/beperkt educatief materiaal ter beschikking om educatie voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te voorzien'. (2) 'Er zijn onvoldoende financiële middelen om in een educatieaanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te voorzien'. (3) 'Er zijn onvoldoende penitentiair beambten om in een educatieaanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te voorzien'. Ook Hammerschick et al. (2011) geeft aan dat de meeste Europese gevangenen over beperkte financiële middelen beschikken en een tekort aan personeel hebben.

Volgens de Interdepartementale commissie hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2000) en Klein et al. (2004) is er een lage bereidheid om onderwijs toe te staan omdat de activiteiten als een bedreiging gezien worden. Slechts een kleine minderheid van de gevangenen binnen dit onderzoek ervaart dat echter zo.

Buitenlandse gedetineerden worden vaak niet verstaan door personeel, wat leidt tot frustraties (Bhui, 2005; HM Inspectorate of Prisons, 2006). De gevangenen geven binnen dit onderzoek ook aan dat buitenlandse gedetineerden de taal onvoldoende spreken. Nochtans zou de drempel tot participatie aan educatie kunnen verkleinen als gedetineerden de taal beter begrijpen (Brosens et al., 2015).

1.2 Twee 'learning practices' kwalitatief onderzocht

Onderzoeksvraag 4: Wat houden de 'learning practices' in?

In het kader van dit onderzoek zijn 2 learning practices verder onderzocht: (1) Virtual Campus is een beveiligd ICT-platform en wordt gebruikt in het Verenigd Koninkrijk door zowel nationale als buitenlandse gedetineerden. (2) Educatie achter buitenlandse tralies (Eabt) biedt educatie aan Nederlanders die in een buitenlandse gevangenis verblijven. Bij Eabt verloopt alles via de post en bij Virtual Campus via een sterk beveiligde ICT-structuur, die ontwikkeld is door MegaNexus. Beide projecten werken samen met andere onderwijsaanbieders om hun cursusaanbod uit te breiden, bijvoorbeeld Open Universiteit en NHA. Om de organisatie zo vlot mogelijk te laten verlopen, werkt Eabt ook samen met Bureau Buitenland van de Reclassering, de Nederlandse ambassades en de consulaten in alle landen en vrijwilligers die elk hun eigen rol hebben in het educatieproces. Gedetineerden worden het liefst mondeling op de hoogte gesteld van deze initiatieven. Eens op de hoogte, kan gestart worden met de cursus na een (administratieve) procedure. Beide projecten bieden taalcursussen aan voor buitenlanders of beginners. Verder is hun aanbod zeer gevarieerd, gaande van wiskunde tot sociale cursussen.

Ondanks dat het aantal gedetineerden die participeren aan educatie laag is (Brosens, 2015; Klein, Tolbert, Bugarin, Cataldi & Tauschek, 2004), steeg het aantal cursisten bij Eabt met 60% sinds 2013. Buitenlandse gedetineerden waren enerzijds intrinsiek gemotiveerd en anderzijds speelden ook andere motivatiebronnen doorheen de cursus een rol. Vooral de motivatieboodschappen van Eabt en het gratis educatieaanbod van beide projecten (uitgezonderd Open Universiteit) werden enorm geapprecieerd door de gedetineerden. Niet alleen de motivatie van de onderwijsaanbieder maar ook de interesse van het gevangenispersoneel motiveert de gedetineerden.

Onderzoeksvraag 5: Welke succesfactoren en knelpunten ervaren gebruikers/organisatoren van de 'learning practices' sinds de opstart van hun project tot op de dag van vandaag?

Doorheen de interviews zijn verschillende succesfactoren naar boven gekomen. Hier staan we stil bij drie hiervan.

Ten eerste wordt een duidelijke communicatie over de verwachtingen van de gedetineerden omtrent huiswerktaken/opdrachten ervaren als een enorm pluspunt. Dit motiveert de gedetineerden, wat dan weer participatie in de hand werkt en de detentieschade beperkt, wat een doel is van Eabt.

Ten tweede motiveert het krijgen van een certificaat/diploma/interne verklaring na een opleiding. Dit kan bij beide 'learning practices' ook nog na vrijlating op voorwaarde dat de opleiding gestart is tijdens detentie. Het voornaamste doel van de gedetineerden is om certificaten te behalen om te tonen aan werkgevers na vrijlating en aan de strafuitvoeringsrechtbank om hun stabiliteit aan te tonen. Onderzoek van Davis et al. (2013) geeft aan dat participatie aan educatie voor een verhoging van 13% op werkgelegenheid zorgt na vrijlating ten opzichte van diegene die niet participeren.

Ten derde de ICT-gerichte succesfactoren van Virtual Campus. Gedetineerden bezitten over het algemeen weinig ICT-vaardigheden (e-OB enterprises, n.d.) maar door het gebruik van Virtual Campus breiden deze vaardigheden zich uit om vervolgens te kunnen gebruiken na vrijlating. Anderzijds zorgt het ICT-gedeelte ook vaak voor ICT-gerichte knelpunten, zoals internetstoringen en andere problemen die opduiken door o.a. een tekort aan financiering. Er is geld nodig voor internettoegang, computers, personeel om de veiligheid te garanderen en gedetineerden te controleren. Dat is één van de hoofdproblemen bij Virtual Campus.

Een knelpunt bij Eabt is de zoektocht naar een vlotte samenwerking tussen verschillende actoren. Elk land heeft een eigen lokaal verhaal wat betreft het aanbieden van educatie aan buitenlandse gedetineerden. Het belang van een goede samenwerking voor educatie wordt bevestigd door de literatuur. Door samen te werken wordt de aantrekkelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van educatie in de gevangenis verbeterd (Hawley, Murphy & Souto-Otero).

Onderzoeksvraag 6: Wat zou er moeten veranderen op beleidsvlak om een educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden te realiseren?

Er zou een netwerk kunnen komen waarin alle gevangenisconnecties hebben met de onderwijsinstellingen in andere landen. Op die manier beroepen gevangenis op een educatief aanbod in de taal van de buitenlandse gedetineerden. Het is aangeraden om een instap-klaar en gratis pakket aan te bieden omdat buitenlandse gedetineerden niet altijd op familie kunnen rekenen om materiaal te bemachtigen. Een mogelijkheid is om te werken met grote, humanitaire organisaties

die onafhankelijk zijn van Justitie, ambassade en Bureau Buitenland van Reclassering zodat de activiteiten van de gedetineerden niet gekend zijn bij deze diensten en hun vertrouwen in de organisaties vergroot wordt. Een grote organisatie kan ook eenvoudiger vrijwilligers werven. De cursussen die hierbij aangeboden worden, dienen regelmatig onder de loep genomen te worden om af te stemmen op het niveau van de buitenlandse gedetineerden.

2. Praktische- en beleidsaanbevelingen

Op beleidsniveau is het van belang blijvend aandacht te vestigen op de regelgeving rond educatie aan buitenlandse gedetineerden. Recommendation R(84)12 (1984) stelt dat buitenlandse gedetineerden dezelfde toegang moeten hebben tot educatie dan nationale gedetineerden. Dit onderzoek toont echter aan dat dat niet het geval is. Indien elk land één organisatie verantwoordelijk zou stellen voor het voorzien van educatie, zouden meer buitenlandse gedetineerden kunnen participeren aan educatie. Het is zinvol om hierin te blijven investeren. Onderzoek heeft immers aangetoond dat educatieve participatie positieve effecten heeft, zoals een grotere kans op tewerkstelling na vrijlating en een kleinere kans op recidive (Nuttall, Hollmen, & Staley, 2003; Maggioncalda, 2007; Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009).

Op praktijkniveau geven bevindingen uit dit onderzoek aan dat de vraag of gedetineerden educatie willen volgen, te vroeg gesteld wordt. De gedetineerden moeten eerst wennen aan de nieuwe omgeving vooraleer ze educatie zullen volgen. Daarom is het aanbevolen om naast die eerste keer, nog een informatiemoment in te lassen na 2 à 3 maanden.

Buitenlandse gedetineerden vallen op educatief vlak regelmatig uit de boot omdat de taal van het land waarin ze gedetineerd zijn niet/onvoldoende beheerst wordt (Bhui, 2004; HM Inspectorate of Prisons 2006). Indien een gedetineerde zich inschrijft voor een cursus, kan zijn/haar deelname geweigerd worden omwille van de taalbarrière. Om hierop in te spelen zou men toegepaste taalcursussen kunnen organiseren in een 4-tal interessegebieden, bv. techniek, kunst, verzorging en vanuit een sociale invalshoek. Dan kunnen gedetineerden de taal van het land waarin ze gedetineerd zijn leren, toegepast op hun interessegebied. De praktijk houdt hierbij best rekening met het belang dat gedetineerden hechten aan certificaten. Een bewijs van elke cursus biedt hen zelfvertrouwen om na detentie te solliciteren.

3. Beperkingen van het onderzoek

Als eerste tekortkoming kunnen er een aantal bedenkingen geformuleerd worden bij de onderzoekspopulatie. De respondentengroep van het kwalitatieve deel bevat slechts zes personen. Bovendien zijn de bevroegde gedetineerden allebei hoogopgeleide personen met positieve leerervaringen. Dit kan te maken hebben met het feit dat succesvolle leerervaringen cumulatief werken en gedetineerden met een hoge opleiding meer geneigd zijn te participeren, terwijl gedetineerden met negatieve leerervaringen minder snel participeren (Vanhoren et al., 2003). Ook zijn er enkel gedetineerden bevroegd die gebruik maken van Eabt en niet van Virtual campus. Hierdoor bevat dit onderzoek geen informatie over hoe gedetineerden Virtual Campus ervaren.

Een tweede beperking aan het kwalitatief onderzoek is dat de interviews over Virtual Campus redelijk gestructureerd waren en in het Engels plaatsvonden. Hierdoor was het niet altijd evident om door te vragen, waardoor niet veel informatie verkregen is over bijvoorbeeld samenwerkingen met andere organisaties en het proces van aanvraag tot diploma.

Een beperking van het kwantitatieve deel is dat er een onevenwichtige verdeling is tussen de verschillende delen van Europa (bv. veel respondenten uit Noord maar weinig uit Oost- en Zuid-Europa). Door het niet zo grote aantal respondenten (N=121) was de verwachte celfrequentie tijdens de analyses af en toe hoger dan 20%, waardoor niet alle analyses uitgevoerd konden worden. De kwantitatieve vragen over de organisatie van educatie waren algemeen geformuleerd. Hierdoor blijft het perspectief voor buitenlandse gedetineerden, wat de organisatie van een educatief aanbod betreft, onderbelicht.

4. Aanbevelingen verder onderzoek

Zoals eerder aangehaald, blijven buitenlandse gedetineerden met een laag educatieniveau onderbelicht wat betreft hun ervaring met afstandsonderwijs en hun motivatie(s). Toekomstig onderzoek kan uitwijzen of afstandsonderwijs bruikbaar is voor laaggeschoolde buitenlandse gedetineerden. Door meer buitenlandse gedetineerden te bevragen, wordt een duidelijker beeld verkregen over hun perspectief op educatie in de gevangenis. Waar in dit onderzoek de focus lag op formeel en non-formeel leren, kan verder onderzoek gaan over informeel leren bij buitenlandse gedetineerden, gericht op toevallig leren en/of alledaagse activiteiten (Desmedt, Groenez & Van den broeck, 2006 ; Boeren & Nicaise, 2009). Een mogelijkheid is om bv. gebruik te maken van educatieve games.

Een tweede aanbeveling, die aangehaald werd in één van de interviews, is om dit onderzoek te herhalen buiten Europa. Op termijn zouden ook buitenlandse gedetineerden uit een niet-Europees land moeten kunnen genieten van een educatief aanbod.

Een laatste aanbeveling betreft de nood aan extra vorming voor onderwijsaanbieders en gevangenis. Dit onderzoek heeft blootgelegd dat er te weinig kennis is over educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit.

5. Conclusie

De centrale probleemstelling in dit onderzoek is: "Welk educatieaanbod bestaat er voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit?". De literatuurstudie stelt dat educatie heel wat voordelen biedt voor gedetineerden, bijvoorbeeld minder kans op recidive, betere leefomstandigheden in de gevangenis en meer kans op tewerkstelling na vrijlating (Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009; Maggioncalda, 2007; Manger (2012); Nuttall, Hollmen, & Staley, 2003).

Door middel van dit mixed-method onderzoek is in kaart gebracht welke cursussen worden aangeboden aan buitenlandse gedetineerden, hoe dit aanbod georganiseerd wordt en welke drempels hierbij ervaren worden. Het kwantitatief onderzoek richt zich op het algemeen educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden in Europese gevangenissen (N=121), dat over de hele lijn kleiner is dan het aanbod voor nationale gedetineerden. Het onderwijsniveau 'lager onderwijs' wordt het vaakst aangeboden voor alle gedetineerden.

Buitenlandse gedetineerden ervaren een taalbarrière (Bhui, 2004; HM Inspectorate of prisons, 2006; UN Office on Drugs and Crime, 2009). Om hierop in te spelen worden in meer dan de helft van de gevangenissen taalcursussen aangeboden waarin buitenlandse gedetineerden de taal kunnen leren van het land van detentie. Gevangenissen in Oost- en Zuid-Europa voorzien het kleinste educatief aanbod voor buitenlandse gedetineerden. Het merendeel van de gevangenissen vinden ICT de toekomst voor educatie en E-learning wordt vooral aangeboden buiten de cel. Een aantal landen beschikken al over initiatieven m.b.t. afstandsonderwijs voor buitenlandse gedetineerden, soms in hun eigen taal, maar een uitbreiding in samenwerkingen tussen Europese landen kan het educatieaanbod en educatief materiaal in hun eigen taal uitbreiden. Dit is ook de agogische relevantie van deze thesis. Een uitgebreider educatieaanbod voor buitenlandse gedetineerden zou de kans op recidive verkleinen en zorgen voor een betere re-integratie in de samenleving (Alzúa, Rodriguez, & Villa, Chapell, 2004; 2009; Maggioncalda, 2007; Nuttall, Hollmen, & Staley, 2003).

Concluderend uit de interviews met personen die betrokken zijn bij Eabt en Virtual Campus kan gesteld worden dat beide initiatieven goed georganiseerd zijn. Eabt ervaart het aanbieden van educatie als een 'lokaal verhaal' waarbij elk land een eigen aanpak vereist. Virtual Campus ervaart enkele ICT-gerichte knelpunten, zoals internetproblemen maar beide projecten evalueerden het aanbod regelmatig om een zo uitgebreid mogelijk aanbod te voorzien voor de gedetineerden.

De meerwaarde van dit onderzoek ligt in het feit dat dit één van de eerste onderzoeken is in Europa dat zich richt op het educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden vanuit het perspectief van de aanbieders, maar ook de visie van de gedetineerden en vrijwilligers bevroegd. De reeds bestaande onderzoeken zijn voornamelijk gericht op het perspectief van nationale gedetineerden (Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2009; Manger, Eikeland, Asbjornsen, 2009, 2010, 2012; Hammerschick, Hayes, Hjarne, & Meyer, 2011) waardoor dat van de aanbieders onderbelicht blijft. Vervolgonderzoek is zeker aangewezen om een ruimer beeld te krijgen over dit thema.

Referentielijst

- Aebi, F. M., Delgrande, N. (2013). *Space I – Prison Populations. Survey 2013* [Final report]. Strasbourg: Council of Europe. Geraadpleegd op 27 oktober 2015 via <http://wp.unil.ch/space/space-i/annual-reports/>
- Alzúa, M. L., Rodriguez, C., & Villa, E. (2009). The Quality of Life in Prisons: Do Educational Programs Reduce In-prison Conflicts? In Tella, Edwards, Schargrotsky (Eds.), *The Economics of Crime: Lessons for and from Latin America*, 239-264. University of Chicago Press.
- Arditti, J. A. (2005). Families and incarceration: An ecological approach. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 86(2), 251–260.
- Baarda, B., Bakker E., van der Hulst, M., Julsing, M., Fischer, T., van Vianen, R., et al. (2012). *Basisboek Methoden en Technieken. Kwantitatief praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer., T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., et al. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, B., De Goede, M., & Van Dijkum, C. (2014). *Basisboek Statistiek met SPSS. Handleiding voor het verwerken en analyseren van en rapporteren over (onderzoeks)gegevens*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baerten, M. (2010). *Dromen van toiletdeuren. Kwalitatief onderzoek naar behoeften van gedetineerden met het oog op de gevangenis van de 21ste eeuw* [Masterverhandeling]. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Baldursson, E. S., Karsikas, V., & Kuivajarvi, K. (2009). *Nordic Prison Education. A Lifelong Learning Perspective*. Kopenhagen: Norden. Geraadpleegd op 19 april 2016 via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700745/FULLTEXT01.pdf>
- Barkan, M., Ataizi, M., Toprak, E., Kumtepe, A.T., Kumtepe, E.G., Pilanci, H. et al. (2010). *Eliminating Language Barriers Online at European Prisons (ELBEP): A Case-study*. Geraadpleegd op 21 november 2015 via https://www.researchgate.net/publication/228626910_Eliminating_Language_Barriers_Online_at_European_Prisons_%28ELBEP%29_A_Case-study
- Beyens, K., Devresse, A.M., Gilbert, E. (2011). *Werken en leven in de gevangenis: de betrokkenen aan het woord. Verslag van rondetafelgesprekken over de architecturale noden van de nieuwe gevangenissen*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Bhui, H. S. (2004). *Developing effective policy and practice for work with foreign national prisoners*. London: Prison Reform Trust.

Bhui, H. S. (2009). Foreign National Prisoners: Issues and Debates. In H. S. Bhui, *Race and Criminal Justice*, 154-169. London: SAGE.

Boeren, E., & Nicaise, I. (2009). Onderwijs voor volwassenen: wie neemt deel en waarom. *De sociale staat van Vlaanderen 2009*, 315-334. Geraadpleegd op 18 november via <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/267053>

Boeren, E., Nicaise, I., & Baert, H. (2010). Theoretical models of participation in adult education: The need for an integrated model. *International Journal of Lifelong Education*, 29(1), 45-61.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.

Brosens, D. (2015). *Participation in prison programmes: Profile of (non-)participants, encouraging and discouraging factors* [doctoraatsverhandeling]. Brussel: Vrije Universiteit Brussel Faculteit Pedagogische Wetenschappen.

Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen. Een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Brussel: Digitale Drukkerij BZ - AFM.

Chapell, C. A. (2004). Post-secondary correctional education and recidivism: a meta-analysis of research conducted 1990–1999. *Journal of Correctional Education*, 55(2), 148–167.

d

Cresswell, L. (2010, maart). Doing things differently. Insidetime. *The National Newspaper for Prisoners & Detainees*. Geraadpleegd op 18 november via <http://insidetime.org/>

CVO Antwerpen. (n.d.). *Moodle*. Geraadpleegd op 28 januari 2016 via <https://moodle.cvoantwerpen.org/>

Davis, L. M., Bozick, R., Steele, J. L., Saunders, J., Miles J. N. V. (2013). *Evaluating the effectiveness of correctional education. A meta-analysis of programs that provide education to incarcerated adults*. RAND Corporation

De Boer, F. (2006). Mixed Methods: een nieuwe methodologische benadering? *KWALON* 36, 11(2), 5-10. Geraadpleegd op 1 maart 2016 via http://www.boomlemmatijdschriften.nl/tijdschrift/KWALON/2006/2/KWALON_2006_011_002_002.pdf

De Rick, K., Van Valckenborgh, K. & Baert, H. (2004). *Naar een positiever leerklimaat in Vlaanderen*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Desmedt, E., Groenez, S., & Van den Broeck, G. (2006). *Op zoek naar de systeemkenmerken die de participatie aan levenslang leren in de EU-15 beïnvloeden*. Geraadpleegd op 13 mei 2015 via <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/188969/1/r1132.pdf>

e-OB enterprises. (n.d.). *PrisonCloud*. Geraadpleegd op 20 november via <http://www.eob-enterprises.com/nl/prisoncloud>

Educatie achter buitenlandse tralies. (n.d.). *Welkom op de site 'Educatie Achter Buitenlandse Tralies*. Geraadpleegd op 19 november 2015 via <http://www.eabt.nl/index.php?id=12>

Eikeland, O., Gustavsson, A., Hetland, H., Kristmundsson, G., Linderborg, H., Seidenfaden, L. & Thomsen, J. (2013). *Ethnic minority prisoners in Nordic prisons. Educational background, preferences and needs. A qualitative study of prisoners from Iraq, Poland, Russia, Serbia and Somalia*. Geraadpleegd op 16 mei 2016 via http://old.nordvux.net/download/7359/educational_background.pdf

European Commission. (2015). *Associated countries*. Geraadpleegd op 30 januari 2016 via http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/3cp/h2020-hi-list-ac_en.pdf

European Prison Rules. (2006). Geraadpleegd op 15 mei 2015 via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

Europese Commissie (2016a). *Education and training for adult offenders serving custodial sentences: overview of the current situation and good practice*. Geraadpleegd op 5 april 2016 via <https://ec.europa.eu/epale/en/blog/education-and-training-adult-offenders-serving-custodial-sentences-overview-current-situation>

European Union. (2015). *EU member countries*. Geraadpleegd op 26 oktober 2015 via <http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/>

Europris. (2016). *FORINER*. Geraadpleegd op 4 april 2016 via <http://www.europris.org/projects/foriner/>

EVRM. (1950). Geraadpleegd op 15 mei 2015 via www.echr.coe.int/Documents/Convention_NL_D.pdf

FORINER project (2016). *Partners*. Geraadpleegd op 11 mei 2016 via <http://www.foriner.com/>

Hammerschick, W. (2010). *Report on e-learning in European prisons – concepts, organisation, pedagogical approaches in prison education* [rapport]. Geraadpleegd op 29 januari 2016 via https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/report_on_e-learning_in_european_prisons.pdf

Hammerschick, W., Hayes, J., Hjarne, U., & Meyer, I. (2011). *KEYS – Innovative Models for the Integration of Working and Learning in Adult Prisons*. Geraadpleegd op 15 april 2015 via http://www.keys.fczb.de/fileadmin/keys/Texte/111102_Keys_Handbook_online_final.pdf

Hawley, J., Murphy, I., Souto-Otero, M. (2013). *Prison Education and Training in Europe. Current state-of-play and challenges*. [Summary report]. Londen: GKH Consulting.

HM Inspectorate of Prisons. (2006). *Foreign National Prisoners: A Thematic Review*. London: The Stationary Office. Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via <http://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmiprisons/wp-content/uploads/sites/4/2014/06/Foreign-National-Prisoners-2005.pdf>

HM Inspectorate of Prisons. (2007). *Foreign National Prisoners: A Follow Up Report*. London: The Stationary Office. Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via <http://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmiprisons/wp-content/uploads/sites/4/2014/07/FNs-follow-up.pdf>

HM Inspectorate of Prisons. (2009). *Annual Report 2007-08*. London: The Stationary Office. Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/248370/0118.pdf

HM Inspectorate of Prisons. (2010). *Annual Report 2008-2009*. London: The Stationary Office. Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via <http://iapdeathsincustody.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2010/02/HMIP-Annual-Report-2008-09.pdf>

Institut für Bildung in der informationsgesellschaft. (n.d.). *Blended learning im strafvollzug*. Geraadpleegd op 28 januari 2016 via <http://www.ibi.tu-berlin.de/projekte/bisherige-projekte/14-blis-blended-learning-im-strafvollzug>

Interdepartementale commissie hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. (2000). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Strategisch plan van de Vlaamse Gemeenschap. Missie, klachtlijnen, ambities, strategieën en kritische succesfactoren*. Geraadpleegd op 12 november 2015 via <https://wvg.vlaanderen.be/welzijnenjustitie/gedetineerden/strategischplanhulpdienstverleningangedetineerden.doc>

Klasbak. (2012a). *Recommendation R(84)12 concerning foreign prisoners (1984)*. Geraadpleegd op 15 mei 2015 via <http://klasbak.net/index.php/wettelijk-kader/2-ongecategoriseerd>

Klasbak. (2012c). *Verslag studiebezoek gevangenen Noorwegen*. Geraadpleegd op 29 oktober 2015 via klasbak.net/doc/Verslag%20studiebezoek%20Noorwegen.pdf

Klasbak. (2015). *Europees project FORINER in de steigers*. Geraadpleegd op 4 april 2016 via <http://klasbak.net/index.php/341-europees-project-foriner-in-de-steigers>

Klasse. (2000). Aan den bak in den bak. *Klasse*, 110, 42-43. Geraadpleegd op 12 november 2015 via <https://www.klasse.be/archief/aan-de-bak-in-de-bak/>

Klein, S., Tolbert, M., Bugarin, R., Cataldi, E., & Tauschek, G. (2004). *Correctional education. Assessing the status of prison programs and information needs*. Washington D.C.: Department of Education, Office of Safe and Drug-Free Schools.

KU Leuven. (2015). *Wat is Open Universiteit (OU)?* Geraadpleegd op 20 november 2015 via <http://www.kuleuven-kulak.be/nl/permanente-vorming/ou/wat-is-open-universiteit>

Laerd Statistics. (2013a). *One-Way ANOVA in SPSS statistics*. Geraadpleegd op 16 mei 2016 via <https://statistics.laerd.com/spss-tutorials/one-way-anova-using-spss-statistics-2.php>

Laerd Statistics. (2013b). *Kruskal-Wallis H Test using SPSS Statistics*. Geraadpleegd op 16 mei 2016 via <https://statistics.laerd.com/spss-tutorials/kruskal-wallis-h-test-using-spss-statistics.php>

Lemmers, F. (2016). *Productieoverzicht 2015* [Memo]. Nederland, Swalmen: Eabt.

Maggioncalda, E. C. (2007). *Inmate motivations to participate in prison programs: are they related to actual participation*. Capella University.

Manger, T. (2012). *Motivation and learning in prison contexts* [PowerPoint-presentatie]. Londen: University of Londen, Institute of Education. Geraadpleegd op 16 april 2015 via http://www.ioe.ac.uk/Study_Departments/CECJS_ICConf_MotPrison.pdf

Manger, T., Eikeland, O., Asbjornsen, A. (2009). *Prisoners' educational backgrounds, preferences and motivation: education in Nordic prisons*. Copenhagen, Nordic Council of Ministers.

Manger, T., Eikeland, O., Asbjornsen, A. (2012). Effects of educational motives on prisoners' participation in education and educational desires. *European journal on Criminal Policy and Research*, 19(3), 245-257.

Manger, T., Eikeland, O., Asbjornsen, A., Diseth, A., Hetland, H. (2010). Prison inmates' educational motives: are they pushed or pulled? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(6), 535-547.

Morgan, R. D., Steffan, J., Shaw, L. B., & Wilson, S. (2007). *Needs for and barriers to correctional mental health services: Inmate perceptions*. *Psychiatric services*, 58(9), 1181-1186.

Nuttall, J., Hollmen, L., & Staley, E. M. (2003). The effect of earning a GED on recidivism rates. *Journal of Correctional Education*, 54(3), 90-94.

Permeke. (2014, 20 mei). *E-leren in de gevangenis* [Powerpoint-presentatie]. Geraadpleegd op 28 januari 2016 via <http://klasbak.net/doc/Presentatie%20inleiding%20def.pdf>

Pike, A. (2008). *Investigating the digital divide for HE distance learners in prison*. Geraadpleegd op 18 november 2015 via [http://www.open.ac.uk/opencetl/files/opencetl/file/ecms/web-content/Pike-A-\(2008\)-Short-paper-submitted-to-Alt-C-2008-Investigating-the-diigital-divide-for-learners-in-prison.pdf](http://www.open.ac.uk/opencetl/files/opencetl/file/ecms/web-content/Pike-A-(2008)-Short-paper-submitted-to-Alt-C-2008-Investigating-the-diigital-divide-for-learners-in-prison.pdf)

Prisec. (2013, maart). *Web access and e-learning in the prison cell* [nieuwsbrief]. Geraadpleegd op 28 januari 2016 via http://www.gerdes-ag.de/fileadmin/downloads/Newsletter032013_engl.pdf

Prisoners' Education Trust. (2014). *Prisoners' Education Trust*. Geraadpleegd op 18 november 2015 via <http://www.prisonerseducation.org.uk/>

Recommendation CM/Rec(2012)12. (2012). Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1989353&Site=CM>

Recommendation R (84) 12. (1984). Geraadpleegd op 12 november 2015 via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=693329&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Recommendation R(89)12. (1989) Geraadpleegd op 12 november 2015 via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec%2889%2912&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Rose, C. (2004). Women's participation in prison education: What we know and what we don't know. *Journal of Correctional Education*, 55(1), 78–100.

Rosen, P. J., Hiller, M. L., Webster, J. M., Staton, M., & Leukefeld, C. (2004). Treatment motivation and therapeutic engagement in prison-based substance use treatment. *Journal of psychoactive drugs*, 36(3), 387–396.

Schlesinger, R. (2005). Better myself: Motivation of African Americans to participate in correctional education. *Journal of Correctional Education*, 56(3), 228–252.

Schuit, H., de Vrieze, I., Slegers, P. (2011). *Leerlingen motiveren: een onderzoek naar de rol van leerlingen* [Rapport nr. 27]. Heerlen: Ruud de Moor centrum – Open Universiteit.

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. (1955). Geraadpleegd op 22 oktober 2015 via <http://klasbak.net/index.php/wettelijk-kader/2-ongecategoriseerd/214-standard-minimum-rules-for-the-treatment-of-prisoners-1955>

Thesaurus zorg en welzijn. (n.d.). *Betekenis contractonderwijs*. Geraadpleegd op 24 april 2016 via <http://www.betekenis-definitie.nl/contractonderwijs>

The Open University. (2015-2016). *Studying with The Open University. A guide for learners in prison*. Geraadpleegd op 18 november via <http://www.open.ac.uk/about/offender-learning/studying-ou/courses-and-qualifications>

The Open University. (2016). *Studying with the OU*. Geraadpleegd op 18 november via <http://www.open.ac.uk/>

Tournel, H., & Snacken, S. (2009). *Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding in zeven Vlaamse gevangenissen*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

United Nations. (2011). *International Standard Classification of Education. ISCED*. Geraadpleegd op 24 april 2016 via <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

Universiteit Antwerpen. (n.d.). *ELBEP – Taalgrenzen in Europese gevangenissen opheffen door middel van open- en afstandsonderwijstechnologie*. Geraadpleegd op 20 november via <https://www.uantwerpen.be/nl/faculteiten/faculteit-letteren-en-wijsbegeerte/onderzoek-innovatie/onderzoeksgroepen/linguapolis/>

UNODC (2009). *Handbook on Prisoners with Special Needs*. Geraadpleegd op 7 april 2015 via <http://www.refworld.org/docid/4a0969d42.html>

United voor mensenrechten. (n.d.). *Universele verklaring voor de rechten van de mens*. Geraadpleegd op 15 mei 2015 via <http://www.humanrights.com/nl/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights.html>

UVRM. (1948). Geraadpleegd op 15 mei 2015 via <http://www.humanrights.com/nl/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights/articles-21-30.html>

Vanhoren, I., Kerkhof, J., Demeester K., & Matheus, N. (2003). *Trajectbegeleiding voor laaggeletterden in Vlaanderen. Samenvatting en beleidsaanbevelingen*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Van Gennip, H., & Vrieze, G. (2008). *Wat is de ideale leraar? Een studie naar vakkennis, interventie en persoon*. Nederland: Radboud Universiteit Nijmegen.

Van Lanen, M. (2010). Inductief én deductief analyseren bij kwalitatief onderzoek: het geheel is meer dan de delen. *KWALON* (15)1, 36-42.

Van Selm, M. (2007). Focusgroepenonderzoek. *KWALON* 34, 12(1), 5-10. Geraadpleegd op 1 maart 2016 via http://www.boomlemmatijdschriften.nl/tijdschrift/KWALON/2007/1/KWALON_2007_012_001_002

Warner, K. (2010). in his address to *8th Conference for European Directors and Co-ordinators of Prison Education*, Lucerne, Switzerland, 9th-12th September.

Wood, J. (2012). *The specific needs of foreign national prisoners and the threat to their mental health from being imprisoned in a foreign country*. Canterbury: University of Kent.

Bijlagen

Bijlage 1: Informed consent

Geachte heer/mevrouw,

Doel van het onderzoek

Dit onderzoek kadert binnen het Europees project FORINER. Dit project gaat over het aanbieden van educatie aan buitenlandse Europese gedetineerden. Het doel is dat deze educatie verzorgd wordt door het thuisland. Daarnaast gaat het ook over het gebruik ICT voor educatieve doeleinden in Europese gevangenissen. Door middel van interviews willen we de bestaande educatieve initiatieven voor Europese burgers opgesloten in een vreemd Europees land in kaart brengen, alsook de ICT die hiervoor gebruikt wordt.

Het interview

Om dit alles in kaart te brengen, vinden verschillende interviews plaats (vb. met onderwijsaanbieders, gedetineerden). Deze interview hebben een duur van ongeveer 1 uur. Het gesprek zal opgenomen worden voor een vlotte verwerking van de gegevens. Tijdens het interview zijn er geen goede of foute antwoorden, de deelnemer is vrij om te zeggen wat hij/zij wil.

Behandeling van uw gegevens

Uw gegevens zullen volledig anoniem verwerkt worden, tenzij u aangeeft dat u dit anders wenst. Enkel de naam van uw project, uw geslacht en uw functie zullen opgenomen worden in het onderzoek.

Vrijwillige deelname

U dient zich ervan bewust te zijn dat u het volste recht heeft om te weigeren om deel te nemen aan dit onderzoek en stemt dus geheel vrijwillig toe om uw medewerking te verlenen en deel te nemen aan het onderzoek.

Door het ondertekenen van dit document, verklaart u op de hoogte te zijn van de aard van het onderzoek en bent u bereid om hieraan deel te nemen. Alvast bedankt voor uw medewerking.

Ik, ondergetekende, ..., verklaar hierbij als deelnemer aan het onderzoek dat:

- Ik de bovenstaande informatie heb doorgenomen;
- Ik volledig vrijwillig deelneem aan het onderzoek;
- Ik akkoord ga met een opname van het interview;
- Ik toestemming geef aan de onderzoekers om mijn gegevens anoniem te gebruiken.

Gelezen en goedgekeurd te ..... (plaats) op ...../...../2016 (datum)

Handtekening van de respondent:

Voor meer informatie over het onderzoek, kan u contact opnemen met de projectcoördinator:
Philippe De Ridder
Tel.: +32 3 253 45 87 of +32 486 69 88 49

E-mail: foriner@vocvo.be

Of met een onderzoeker van de Vrije Universiteit Brussel:

Dr. Dorien Brosens

Tel.: +32 2 629 26 27

E-mail: dorien.brosens@vub.ac.be

Vragenlijst FORINER: versie 4 februari 2016

Het FORINER-project gaat over het verstrekken van onderwijs aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit kunnen gedefinieerd worden als burgers van een ander Europees land dan het land waarin ze in een gevangenis verblijven. Door middel van deze enquête willen we de bestaande educatieve initiatieven voor Europese burgers opgesloten in een vreemd Europees land in kaart brengen. Wij danken u bij voorbaat voor het invullen van deze vragenlijst. Dit neemt ongeveer 10 minuten in beslag. Alle antwoorden die u verstrekt zullen strikt vertrouwelijk behandeld worden.

FORINER wordt mede gefinancierd door de Europese Commissie.

Algemene vragen

1. Bij welke gevangenis bent u betrokken? Gelieve de naam van de gevangenis in te vullen.
.....
2. In welk land ligt deze gevangenis?
.....
3. In welke stad/gemeente ligt deze gevangenis?
.....
4. Uw gevangenis is... Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerde antwoorden aanduiden.
0₁ Een arresthuis
0₂ Een gevangenis waar straffen worden uitgevoerd met een gesloten regime
0₃ Een gevangenis waar straffen worden uitgevoerd met een (semi-)open regime
5. Het beveiligingsniveau van uw gevangenis is... Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerde antwoorden aanduiden.
0₁ Hoge beveiliging
0₂ Medium beveiliging
0₃ Lage beveiliging
6. Wat is uw beroep? Gelieve het correcte antwoord aan te duiden.
0₁ Gevangenisdirectie
0₂ Educatief medewerker
0₃ Andere (vul in): ...
7. Welke gedetineerden verblijven in uw gevangenis? Gelieve het correcte antwoord aan te duiden.
0₁ Enkel mannelijke gedetineerden
0₂ Enkel vrouwelijke gedetineerden
0₃ Mannelijke en vrouwelijke gedetineerden

8. Hoeveel buitenlandse gedetineerden verblijven er in de gevangenis? (% van totale populatie)

- 0₁ Geen
- 0₂ 1-10%
- 0₃ 11-20 %
- 0₄ 21-30 %
- 0₅ 31-40 %
- 0₆ 41-50 %
- 0₇ 51-60 %
- 0₈ 61-70 %
- 0₉ 71-80 %
- 0₁₀ 81-90 %
- 0₁₁ 91-100 %

Educatief aanbod
----

9. Welk(e) onderwijsniveau(s) zijn over het algemeen beschikbaar? Duid aan welke niveaus gevolgd worden door buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerde antwoorden aanduiden.

Onderwijsniveaus	Nationale gedetineerden	Buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit
0 ₁ Lager onderwijs	0	0
0 ₂ Lager secundair onderwijs (leerlingen komen dit niveau normaliter binnen tussen 11 en 13 jaar)	0	0
0 ₃ Hoger secundair onderwijs (niveau waarbij leerlingen het secundair niveau voltooien, leerlingen komen dit niveau normaliter binnen tussen 11 en 13 jaar)	0	0
0 ₄ Post-secundair niet-tertiair onderwijs (voorbereiding op toegang arbeidsmarkt)	0	0
0 ₅ Korte cyclus tertiair onderwijs (hoger beroepsonderwijs)	0	0
0 ₆ Bachelor	0	0
0 ₇ Master	0	0
0 ₈ Andere (vul in):	0	0

10. Welke educatieve cursussen zijn over het algemeen beschikbaar voor gedetineerden? Duid aan welke cursussen gevolgd worden Europese buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerdere antwoorden aanduiden.

Cursussen	Nationale gedetineerden	Buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit
0 ₁ Academische cursussen (Bv. wiskunde, wetenschappen, lichamelijke opvoeding, geschiedenis, aardrijkskunde, ICT)	0	0
0 ₂ Taalcursussen	0	0
0 ₃ Beroepsopleiding (Bv. loodgieter, metsen, pleisteren, timmeren)	0	0
0 ₄ Psychosociale cursussen (Bv. Drugs, sociale vaardigheden, opvoeding, pesten)	0	0
0 ₅ Inzetbaarheid (Bv. interviewtechnieken, toepassingen, CV)	0	0
0 ₆ Andere (vul in):	0	0

11. Werken jullie samen met andere landen om educatie aan te bieden aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit? Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. Zo ja, specificeer land(en).

	Binnen Europa	Buiten Europa
1 Ja	0 Met welke landen:	0 Met welke landen: ....
2 Neen (ga verder naar vraag 13)	0	

12. Indien ja, kan u wat meer informatie geven over deze samenwerking? (ga verder naar vraag 14)

.....
.....

13. Indien nee, heeft u interesse om samen te werken in de toekomst?

0₁ Ja, houd mij op de hoogte over het FORINER project
 0₂ Ja, ik ben bereid te participeren aan een pilot project van FORINER
 0₃ Nee

14. Tot welke ICT diensten hebben gedetineerden toegang? Duidt hierbij aan welke ICT-diensten ze buiten hun cel kunnen gebruiken en welke op cel. Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerdere antwoorden aanduiden.

ICT- diensten	Buiten de cel	Op cel
0 ₁ Niets (ga verder naar vraag 19)	0	0
0 ₂ Open internet (zonder limieten) (ga verder naar vraag 18)	0	0
0 ₃ Gelimiteerd internet (ga verder naar vraag 18)	0	0
0 ₄ Digitale kranten	0	0
0 ₅ Games	0	0
0₆ E-learning	0	0
0 ₇ E-mails	0	0
0 ₈ CDrom/USB-stick	0	0
0 ₉ Skype, facetime, etc.	0	0
0 ₁₀ Andere (vul in):.....	0	0

15. Kunnen (sommige) ICT voorzieningen gebruikt worden voor educatieve doeleinden? Gelieve het correcte antwoord aan te duiden.

- 0₁ Ja
0₂ Neen

16. Welke faciliteiten gebruikt u om gedetineerden te onderwijzen? Gelieve het correcte antwoord aan te duiden. U kan meerdere antwoorden aanduiden.

- 0₁ Geen
0₂ Leslokalen
0₃ Audiovisuele middelen (Bv. projectiemateriaal zoals een beamer, overheadprojector, ...)
0₄ Educatief materiaal (Bv. boeken, rekenmachine, cursussen)
0₅ Werkateliers – praktijkruimte
0₆ Andere (vul in): .....

Beleid

17. De volgende stellingen gaan over de beschikbaarheid van ICT binnen gevangenis. *In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen?* Gelieve het correcte antwoord aan te duiden.

- 1 = Helemaal akkoord
2 = Akkoord
3 = Neutraal
4 = Niet akkoord
5 = Helemaal niet akkoord

Stellingen	1	2	3	4	5
0 ₁ Gedetineerden beschikken over voldoende ICT-mogelijkheden.	0	0	0	0	0
0₂ ICT is de toekomst voor educatie in de gevangenis.	0	0	0	0	0
0 ₃ ICT in de gevangenis is onmogelijk op grote schaal.	0	0	0	0	0
0 ₄ Gedetineerden moeten beschikken over gelimiteerde toegang tot internet op cel.	0	0	0	0	0
0 ₅ Gedetineerden moeten ICT-voorzieningen in de gevangenis verdienen.	0	0	0	0	0
0 ₆ Vrij gebruik van internet voor gedetineerden is te gevaarlijk.	0	0	0	0	0
0 ₇ ICT in de gevangenis is niet weg gelegd voor alle gedetineerden.	0	0	0	0	0

0 ₈ ICT-voorzieningen op cel moeten gratis zijn.	0	0	0	0	0
0 ₉ Gedetineerden weten waar ze toegang tot internet kunnen verkrijgen.	0	0	0	0	0
0 ₁₀ Er is sprake van een digitale ongeletterdheid bij gedetineerden.	0	0	0	0	0
0 ₁₁ Gedetineerden hebben te weinig toegang tot het internet.	0	0	0	0	0

18. De volgende stellingen gaan over de drempels om educatie aan te bieden aan Europese buitenlandse gedetineerden. *In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen?* Gelieve het correcte antwoord aan te duiden.

1 = Helemaal akkoord

4 = Niet akkoord

2 = Akkoord

5 = Helemaal niet akkoord

3 = Neutraal

Stellingen	1	2	3	4	5
0 ₁ Er zijn onvoldoende penitentiair beambten om in een educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te kunnen voorzien.	0	0	0	0	0
0 ₂ Er zijn onvoldoende financiële middelen om in een educatief aanbod aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit te voorzien.	0	0	0	0	0
0 ₃ Buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit spreken de taal niet voldoende.	0	0	0	0	0
0 ₄ Er is te weinig kennis over educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit	0	0	0	0	0
0 ₅ Er is beperkt/geen educatief materiaal voor buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit.	0	0	0	0	0
0 ₆ Educatieve opleidingen aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit worden beschouwd als een gevaar voor de veiligheid.	0	0	0	0	0
0 ₇ Educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit heeft een hoge kostprijs.	0	0	0	0	0
0 ₈ Andere (vul in):	0	0	0	0	0

Bedankt

Bijlage 3: Kwalitatief interviewschema gedetineerden

Voorstelling: Goeiedag, ik ben Yentl/Fauve en ik/Dorien zal dit interview leiden. Ik ben een studente agogiek en voor mijn thesis werk ik mee aan het FORINER-project. Dit project gaat over het verstrekken van educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Daarnaast gaat het ook over het gebruik ICT in Europese gevangenissen voor educatieve doeleinden. Door middel van dit interview willen we de bestaande educatieve initiatieven voor Europese burgers opgesloten in een vreemd Europees land in kaart brengen. Verder willen we ook in kaart brengen op welke manier ICT hiervoor gebruikt wordt.

Graag zouden wij dit interview opnemen. Dit om de verwerking ervan te vergemakkelijken. Is dat in orde voor u?

Vooraleer we van start gaan met het interview zouden we u willen vragen om de informed consent grondig na te lezen en te ondertekenen indien u akkoord gaat.

Wij danken u alvast voor uw medewerking.

1. Historiek van het project

Inleiding

- 1.1. Kunt u in een 4-tal lijnen iets meer vertellen over de stichting Educatie achter buitenlandse tralies/Virtual campus?

Kern

- 1.2. Sinds wanneer maakt u gebruik van de stichting educatie achter buitenlandse tralies/ prison cloud/ de virtual campus?
  - 1.2.1. Ex-gedetineerde: hoelang hebt u hiervan gebruik gemaakt?
  - 1.2.2. Waarom neemt u hieraan deel/ maakt u hiervan gebruik?
    - 1.2.2.1. Wat was de aanleiding?
    - 1.2.2.2. Wat heeft u ertoe aan gezet?

2. Uitleg van het project

Wat? (aanbod)

- 2.1. Welke cursussen hebt u gevolgd?
  - *Taal, economie, rijbewijs, agressietraining, ...*

Wie?

- 2.2. In welke taal worden deze cursussen aangeboden?
- 2.3. Wat valt u op als u een vergelijking maakt tussen het onderwijsaanbod voor gedetineerden van het land zelf en voor buitenlandse gedetineerden?
  - 2.3.1. Kan u hier een concreet voorbeeld van geven?

Hoe? (werkwijze)

- 2.4. Hoe werd u geïnformeerd over de mogelijkheid om cursussen te volgen?

- *Ruggensteuntje: Andere gedetineerden, bezoek, Chef, Psychosociale Dienst, Aalmoezenier, imam, rabbijn, moreel consulent of andere geestelijke verzorger, Advocaat, Lesgever (onderwijs, sport, ...), Directeur, Drugsprogramma's, Brochure, Flyers, Affiches, Infoblad dat meegegeven wordt bij het onthaalgesprek, Teletekst, Gedetineerde wist het door vorige veroordelingen, Gedetineerden zien de onderwijsactiviteiten in de gevangenis, De penitentiair beampten, De dokter, Een vrijwilliger, Via een promotiefilm.*

2.4.1. Is dit mondeling en/of schriftelijk?

2.4.2. Wat loopt volgens uw ervaring het best?

2.4.3. Wat lukt niet goed?

2.4.4. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

2.5. Kan u kort het verloop schetsen van de aanvraag tot aan het beëindigen van de cursus?

2.5.1. Hoe bent u er (praktisch gezien) aan begonnen?

2.5.2. Ex-gedetineerde: Wanneer hebt u de cursus beëindigd?

2.5.2.1. Zat u nog in de gevangenis of was het na uw vrijlating?

- Welke invloed heeft deze cursus(sen) nu op uw leven?
- Indien na vrijlating én als de cursus nog niet beëindigd was tijdens de detentieperiode, op wat voor manier hebt u de cursus verder kunnen zetten na uw vrijlating?

2.6. Kan u wat meer vertellen over de manier waarop u de cursussen volgt?

Ruggensteuntje: klassiek onderwijs, afstandsonderwijs, gecombineerd onderwijs, mobiel leren, ...

2.6.1. Wat vind u van deze methode?

2.6.1.1. Wat is goed?

2.6.1.2. Wat is minder goed?

2.6.2. Indien er geen gebruik gemaakt wordt van ICT: Welke rol ziet u weggelegd voor ICT (computers, internet, ...) in de toekomst?

2.7. Wat maakt dat u blijft volhouden om te studeren in de gevangenis?

2.7.1. Wat maakt het moeilijk?

2.7.2. Waarom haken mensen af?

3. Impact

3.1. Welke impact/voordelen heeft dit project volgens u?

3.1.1. Welke impact/voordelen heeft deze educatie op u gehad?

3.1.1.1. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

3.1.2. Welke impact/voordelen denkt u dat educatie binnen de gevangensmuren heeft op de gevangenis?

3.1.3. Welke impact/voordelen denkt u dat educatie binnen de gevangensmuren heeft op de samenleving?

3.1.3.1. Kan u hier een concreet voorbeeld van geven?

4. Sterktes en zwaktes

Opstart

- 4.1. Verliep het opstarten van uw opleiding goed?
  - 4.1.1. Wat verliep vlot?
  - 4.1.2. Waren er moeilijkheden?
  - 4.1.3. Kan u hier een concreet voorbeeld van geven?

Doorheen de jaren

- 4.2. Welke zaken zijn veranderd gedurende de opleiding?
  - 4.2.1. Welke veranderingen vond u positief?
  - 4.2.2. Welke veranderingen vond u negatief?

5. Slotvragen

FORINER realiseerbaar

Voor het FORINER-project zouden we graag een aantal pilootprojecten opzetten waarbij educatie aangeboden wordt aan buitenlandse gedetineerden, maar aangeboden door hun thuisland. Bijvoorbeeld dat een Belg die in Polen zit een onderwijskursus van België kan volgen.

- 5.1. Wat zijn volgens u de belangrijkste aandachtspunten om dergelijke projecten te realiseren?
  - 5.1.1. Waar moet rekening mee gehouden worden?

Als u nu mocht dromen...

- 5.2. Wat zou u zelf veranderen aan het project?
- 5.3. Wat zou u behouden?

Met deze vraag zijn we aan het einde van het interview gekomen.

- 5.4. Hebt u nog iets toe te voegen aan het interview?
  - 5.4.1. Zijn er nog zaken die we moeten meenemen/ onthouden?

Slot

Bedankt voor uw tijd en medewerking.

Bijlage 4: Kwalitatief interviewschema vrijwilliger/directielid/coördinator

Voorstelling: Goiedag, ik ben Yentl/Fauve en ik/Dorien zal dit interview leiden. Ik ben een studente agogiek en voor mijn thesis werk ik mee aan het FORINER-project. Dit project gaat over het verstrekken van educatie aan buitenlandse gedetineerden met een Europese nationaliteit. Daarnaast gaat het ook over het gebruik ICT voor educatieve doeleinden in Europese gevangenissen. Door middel van dit interview willen we de bestaande educatieve initiatieven voor Europese burgers opgesloten in een vreemd Europees land in kaart brengen. Verder willen we ook in kaart brengen op welke manier ICT hiervoor gebruikt wordt.

Graag zouden wij dit interview opnemen. Dit om de verwerking ervan te vergemakkelijken. Is dat in orde voor u?

Vooraleer we van start gaan met het interview zouden we u willen vragen om de informed consent grondig na te lezen en te ondertekenen indien u akkoord gaat.

Wij danken u alvast voor uw medewerking.

6. Historiek van het project

Inleiding

6.1. Kunt u in een 4-tal lijnen iets meer vertellen over de stichting Educatie achter buitenlandse tralies/Virtual Campus?

Kern

6.2. Sinds wanneer loopt het project?

6.3. Hoe is het project ontstaan?

6.3.1. Wat was de aanleiding voor het ontstaan van het project?

6.4. Wie is de initiatiefnemer van het project?

6.4.1. Wie heeft het project gestart?

- Bv. justitie, middenveld, onafhankelijke vzw van buitenaf, ...

7. Uitleg van het project

Wat? (aanbod)

7.1. Welke soort cursussen bieden jullie aan voor Europese buitenlandse gedetineerden? (*Taal, economie, rijbewijs, agressietraining,...*)

7.2. Met wie werken jullie samen om dat aanbod waar te maken?

2.2.1 Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

Wie?

7.3. Wie bereiken jullie met dit project?

7.3.1. Wie bereiken jullie niet?

7.3.2. Bereiken jullie veel Europese buitenlandse gedetineerden met het aanbod?

- *Zo nee, wat is hiervoor de reden? Of wat zou de reden hiervoor kunnen zijn?*
- *Zo ja, hoe wordt dit georganiseerd?*
Vanuit het gastland? Vanuit het thuisland?

7.4. Zijn er vrijwilligers beschikbaar die ingezet worden binnen uw project?

7.4.1. Zo ja, wat is hun taak?

7.4.2. Zo neen, waarom (nog) niet?

- *Zouden jullie het zien zitten om vrijwilligers in te schakelen om zo beter Europees buitenlandse gedetineerden te bereiken?*
- *Zou dat een goede zet zijn volgens jullie?*

Hoe? (werkwijze)

7.5. Hoe worden Europese buitenlandse gedetineerden het best geïnformeerd over het educatieve aanbod in de gevangenis?

7.5.1. Is dit mondeling en/of schriftelijk?

7.5.2. Wat loopt in jullie ervaring het best?

7.5.3. Wat lukt niet goed?

- *Ruggensteuntje: Andere gedetineerden, bezoek, Chef, Psychosociale Dienst, Aalmoezenier, imam, rabbijn, moreel consulent of andere geestelijke verzorger, Advocaat, Lesgever (onderwijs, sport, ...), Directeur, Drugsprogramma's, Brochure, Flyers, Affiches, Infoblad dat meegegeven wordt bij het onthaalgesprek, Teletekst, Gedetineerde wist het door vorige veroordelingen, Gedetineerden zien de onderwijsactiviteiten in de gevangenis, De penitentiair beambten, De dokter, Een vrijwilliger, Via een promotiefilm*

7.5.4. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

7.6. Kan u kort het verloop schetsen van de aanvraag van de gedetineerde tot aan het behalen van een diploma/certificaat?

7.7. Welke methoden van educatie biedt u aan voor Europese buitenlandse gedetineerden?

- *Ruggensteuntje: Klassiek onderwijs, afstandsonderwijs, gecombineerd onderwijs, mobiel leren, ...*

7.7.1. Is deze methode hetzelfde als voor nationale gedetineerden?

7.7.1.1. Wat zijn de verschillen?

7.7.1.2. Wat zijn de gelijkenissen?

8. Impact

8.1. Welke impact/voordelen heeft dit project volgens u?

8.1.1. Op gedetineerden?

- *Ruggensteuntje: Taalbarrière, educatieniveau van gedetineerden verhogen, verminderde kans op recidive, sociale vaardigheden verhogen, laten voelen als persoon, kans bieden om vroegere vrijlating, gedetineerden iets bijleren, (re-)integratie, gedetineerden bezighouden*

8.1.2. Op een gevangenis?

8.1.2.1. Hoe merkt u dat op?

8.1.2.2. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

8.1.3. Op de samenleving

8.1.3.1. Hoe merkt u dat op?

8.1.3.2. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

9. Sterktes en zwaktes

Opstart

- 9.1. Hoe ervoeren jullie de opstart van het project?
  - 9.1.1. Wat verliep goed?
    - 9.1.1.1. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?
  - 9.1.2. Wat verliep minder goed?
    - 9.1.2.1. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

Doorheen de jaren

- 9.2. Hoe is het project geëvolueerd doorheen de jaren?
  - 9.2.1. Welke dingen zijn er veranderd/ aangepast?
  - 9.2.2. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?

Vandaag de dag

- 9.3. Welke zaken lopen vandaag de dag goed?
  - 9.3.1. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?
- 9.4. Welke zaken lopen vandaag de dag minder goed?
  - 9.4.1. Kan u daar een concreet voorbeeld van geven?
- 9.5. Eabt: Welke rol heeft ICT binnen jullie project (bij het aanbieden van educatie aan buitenlandse gedetineerden)?
  - 9.5.1. Waarom wordt er gebruik gemaakt van ICT?
  - 9.5.2. Waarom wordt er geen gebruik gemaakt van ICT?
  - 9.5.3. Wat zou het gebruik van ICT kunnen betekenen voor het project?
- 9.6. MegaNexus: Is dit systeem ook werkbaar voor Europese buitenlandse gedetineerden?
  - 9.6.1. Waarom wel/niet?
  - 9.6.2. Is het haalbaar om dit systeem te implementeren in andere Europese landen?
    - 9.6.2.1. Wat is daarvoor nodig?
      - *Wat zijn de randvoorwaarden?*
    - 9.6.2.2. Zijn er bepaalde knelpunten waar jullie nu al op anticiperen?

10. Slotvragen

FORINER realiseerbaar

Voor het FORINER-project zouden we graag een aantal pilootprojecten opzetten waarbij educatie aangeboden wordt aan buitenlandse gedetineerden, maar aangeboden door hun thuisland. Bijvoorbeeld dat een Belg die in Polen zit een onderwijskursus van België kan volgen.

- 10.1. Wat zijn volgens u de belangrijkste aandachtspunten om dergelijke projecten te realiseren?
  - 10.1.1. Welke tips zou u ons kunnen meegeven?
  - 10.1.2. Waar moeten we mee rekening houden?

Als u nu mocht dromen...

- 10.2. Wat moet er volgens u op beleidsvlak veranderen om FORINER te realiseren?
  - 10.2.1. Op Europees niveau?
  - 10.2.2. Op nationaal niveau?

10.2.3. Op regionaal niveau?

10.2.4. Op lokaal (gevangenis) niveau?

Met deze vraag zijn we aan het einde van het interview gekomen.

10.3. Hebt u nog iets toe te voegen aan het interview?

10.3.1. Zijn er nog zaken die we moeten meenemen?

Bedankt voor uw tijd en medewerking.

Bijlage 5: Interview vrijwilliger 1

Yentl: Ik ben studente agogiek en voor mijn thesis werk ik mee aan het FORINER-project. Kent u dat al?

Vrijwilliger 1: FOR?

Yentl: Het FORINER-project

Vrijwilliger 1: Foriner, yes. I speak English.

Yentl: Dat is eigenlijk een project dat gaat over de initiatieven omtrent educatie aan buitenlandse gedetineerden en de rol van ICT daarin.

Vrijwilliger 1: De rol van ICT erin?

Yentl: Ja, de rol van ICT bekijken we ook.

Vrijwilliger 1: Oh, dan moet je bij mij zijn. Ik weet daar niets van.

Yentl: En door middel van dit interview willen we eigenlijk de initiatieven die al bestaan in kaart brengen.

Vrijwilliger 1: Uhu

Yentl: En ook hoe ICT daarin gebruikt wordt. En ik zou graag dit interview opnemen maar voor we van start gaan zou ik u graag dit geven. Dat is een geïnformeerde toestemming waarin staat wat het project is, waarover het gaat (euh) en dat we het mogen opnemen en dat u daar toestemming voor geeft.

Vrijwilliger 1: Ja. (overloopt document). Ik denk dat dat hartstikke goed is wat daar allemaal op staat.

Yentl: Oke. Dan gaan we nu beginnen met de vragen. (Euh) Kunt u in een viertal lijnen (euh) iets vertellen over de stichting educatie achter buitenlandse tralies?

Vrijwilliger 1: Ja. Ik(euh), ik weet dat meneer Lemmers en meneer van der Leest, die werkten vroeger bij de reclassering buitenland. Dat heeft hij misschien wel verteld.

Yentl: Ja.

Vrijwilliger 1: Daar was hij ook, dacht ik, opperhoofd, meneer Lemmers. En daar hadden ze al een soort project op deze manier dat aan de Nederlanders educatie werd aangeboden. Toen ze (stopt zijn zin). Die mannen zijn gepensioneerd en hebben dit voortgezet in een stichting. Is het nou een jaar of 12 geleden, zou best kunnen.

Yentl: Ja, het was zoiets.

Vrijwilliger 1: Een jaar of 7 geleden, toen zocht ik aanvullend vrijwilligerswerk en toen zag ik in het kranten een (euh) artikeltje over de eabt van Meneer Lemmers. Die woonde ook in Zuid-Limburg. Ik woonde ook in Zuid-Limburg dus daarom interesseerde mij dat. Dan heb ik hem gebeld en kwam hij bij mij op bezoek. Nou, en sindsdien (euh) begeleid ik (euh) de cursus ondernemersvaardigheden.

Yentl: Ja.

Vrijwilliger 1: Sinds een jaar of 8. En dat is een (euh) op dat terrein – dacht ik – (euh) vrij zware cursus. En ik zal eens laten zien hoe dat gaat. Dit is een huiswerk dat ik eergisteren kreeg. Dat gaat allemaal via meneer Lemmers, althans mijn (euh) deel. Er zit ook een briefje bij, voor meneer Verlei. Die heeft een hele tijd niks gedaan. Dat was een redelijk goeie student en nu is hij ineens weer begonnen. Er zat dus ook een briefje bij, dat probeer ik altijd wat uit te lokken. Hij had een gebroken arm, in een gevangenis dus je weet niet wat er gebeurd is, en lastige familieomstandigheden en nu

gaat hij weer verder. Dan heeft hij zijn huiswerkje uitgewerkt op papier. Dit gaat over financiering. (Euh) dit is een opgaveboekje. En dat boekje, ik weet niet of je die al is gezien hebt?

Yentl: Nee, nog niet.

Vrijwilliger 1: Ik heb dat van marketing even meegenomen. Dus per hoofdstuk worden er vragen gesteld. Je hoeft alleen aan te kruisen. En dat zijn dan vaak rekensommen. En normaal scheuren ze dat uit of knippen ze het uit en sturen ze het op.

Yentl: Die boekjes krijgen ze?

Vrijwilliger 1: Ja, die krijgen ze. Dit ben ik nog vergeten te vertellen. Dat is - en wat ik niet zo een goed traject vind - als iemand gedetineerd is in het buitenland en Nederland krijgt daar (euh) lucht van, dan (euh) werkt de ambassade, het consulaat, samen met (euh) de reclassering buitenland en benadert de gedetineerde. (Euh) de, het ambassadepersoneel wordt geacht om vrij vlot op bezoek te komen een keer, en om dat minimaal één keer per jaar te doen, als dat al lukt. Maar dat weet je misschien allemaal, ik weet het niet.

Yentl: Daar weet ik iets van maar ja maar niet zo heel veel.

Vrijwilliger 1: Oke maar goed, misschien vertel ik iets wat dan extra is. Van de reclassering buitenland krijgen ze zo (maakt beweging met handen → groot formulier) een formulier met een heleboel vragen. Te veel om op te noemen. Een idioot formulier voor iemand die net gedetineerd is, en nog moet wennen aan de gevangenis, onwennig is en dan moete ze... Sommige kunnen nauwelijks lezen of schrijven maar ze brengen het wel. Met zo een rubriekje bij of ze willen studeren. En als ze dat aankruisen, dan wordt de stichting Eabt gewaarschuwd met een bericht dat iemand wil studeren. Dan denk ik wel is, da's veel te vroeg om die vraag te stellen. Dat moet je doen als die mensen geacclimatiseerd zijn in zo'n gevangenis, na 1 of 2 maand. Dan zitten ze rustig, ze hebben een plekje en kunnen ze daar veel beter over nadenken of ze willen studeren. Dus dat is (stopt zin). Die opmerking heb ik al eens gemaakt bij meneer Lemmers en ik denk ook dat sommigen gaan studeren om een wit voetje te halen.

Yentl: Ja.

Vrijwilliger 1: Dus ik vind dat, ik vind die procedure niet optimaal. Ja, ik ben dan iemand die dat soort dingen zegt maar ik krijg er eigenlijk geen reactie op, ook niet van de ambassade, niet van meneer Lemmers. Dat is wel jammer. Nou ja, het is niet anders.

Yentl: Hoe verloopt die procedure dan van de moment dat de gedetineerde eigenlijk een aanvraag doet tot op de moment dat hij effectief die cursus krijgt?

Vrijwilliger 1: Nou, hij doet die aanvraag en meneer Lemmers weet dan het adres van de gedetineerde en die stuurt informatie over alle cursussen die we aanbieden. Dat heb je waarschijnlijk ook wel gezien.

Yentl:(euh)

Vrijwilliger 1: En ja, dan zijn er mensen die kiezen voor ondernemersvaardigheden.

Yentl: En die komen dan bij u terecht?

Vrijwilliger 1: Die komen, ja, dat (euh). Tot voor enkele jaren, in de eerste les, beoordeelde meneer Lemmers dat of ze het aankonden en nu doe'k het zelf. Dan bekijk ik of ze te veel fouten maken, wat voor soort fouten ze maken, of het goed is om door te gaan of niet. En ja, dan zijn er toch wel wat die dan heel vriendelijk een brief schrijven dat ze beter toch wat anders kunnen gaan kiezen, dat de cursus niet goed bij hen past.

Yentl: Aja.

Vrijwilliger 1: En soms zijn er bij die (euh) is het kantje boord. Dan denk ik nou, die moet wat wennen aan studeren en dan gaat het beter, dat merk ik wel. Ik heb hier een paar brieven meegenomen van de laatste tijd. Kijk zoals deze, dat is een brief dat is gezien heb en dat er toch wat aan de hand is met zijn beantwoording. Dus meneer die is (euh) nogal wisselvallig. Er zijn pagina's helemaal goed en dan komen er weer een aantal fouten, dan weer een stuk goed dus die concentreert zich niet (euh) voldoende

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: En er komen veel moeilijkere dingen nog dan het 1^e hoofdstuk van marketing. Dus het is de moeite waard om te kijken, kan die zich wel gaan concentreren. Als die zijn tijd neemt en zich concentreert, dat kan een goeie worden.

Yentl: ja, dus...

Vrijwilliger 1: ik schrijf altijd een inleidinkje waarin ik de fouten becommentarieer, meestal op een manier dat ze een beetje gedwongen worden om na te denken. Zo nu en dan doe ik er een beetje een grapje bij en (euh) dat vinden ze vaak wel leuk. Het moet ook een beetje leesbaar worden natuurlijk want ze moeten het allemaal kunnen nazien.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dus (euh) er zijn een paar voorbeelden dat ik hou, die ik heb afgeprint. En (euh) ja dan zijn dat vaak dingen die ik gewoon even aan m'n eigen kennis en (euh) belevenis de afgelopen 70 jaar wil nagaan. Verder, ja, dat gaat er een beetje tussendoor. Bijvoorbeeld hier dan gaat het over individuele merken en ja, ik kom, (euh), 2 keer per jaar ga ik naar mijn enkelkinderen (12:30) op bezoek in Oostenrijk en dan rij ik naar de Bachauen en daar is een wijncultuur. Nou ja, dan koppel ik dat daar even aan vast.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Het moet voor mij ook leuk blijven.

Yentl: ja, zeker.

Vrijwilliger 1: En (euh) ja die jongens hebben dan ook even geen droge toestanden

Yentl: Dus als ik het goed begrijp, verbetert u eigenlijk huiswerk en motiveert u hen voor een stuk en geeft u ook advies over hoe ze verder kunnen gaan, of hoe goed ze bezig zijn enzo?

Vrijwilliger 1: Nou, ik probeer ze, als dat lukt dan, dan helpt het wel om ze uit te lokken door correspondentie. En (euh) de kleine helft die reageert daar goed op, die gaan briefjes schrijven

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: (euh) ik vraag dus, ik zeg altijd van, als je iets niet goed begrijpt, schrijf het dan en dan gaan we het nog is goed uitleggen. Maar ook over hun omstandigheden. En ja, dan zijn er bij, en vooral de Surinaamse en Curaçaose mannen, daar hebben we er nogal wat van in Nederland, die een beetje het verkeerde pad op gaan. Ja, die schrijven prachtige brieven, dat wil je niet weten, 1 à 2 pagina's

Yentl: dat gaat dan meer dan enkel over hun huiswerk?

Vrijwilliger 1: Neenee, privé dingen, dan lopen ze helemaal leeg.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Kijk, dat vind ik eigenlijk net zo belangrijk als de studie zelf.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Vaak lust het haast niet dat ik het er uit krijg maar soms gaat het heel goed.

Yentl: Bij sommige lukt het wel, ja.

Vrijwilliger 1: Soms gaat het heel goed, ja. En dan lees je ook dingen van, vooral over jeugdsituaties in Suriname en dat is voor mij ook heel leerzaam. Van potverdikke, zit dat zo in elkaar. Dat is werkelijk(euh)..

Yentl: ja, oké.

Vrijwilliger 1: Dus zo werkt dat. Nou, deze meneer die heeft zijn huiswerk buiten het antwoordenboekje om, op papier gezet, netjes en dan waar die kruisjes moet zetten, doet die dat zo. En dan gaat die dat later in z'n boekje invullen. Dus dat is een precies mannetje.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dat (euh) dus dit moet ik (euh) morgen nazien want het ligt al 2 dagen bij me.

Yentl: En gaat er nooit iets verloren met de post? Lukt dat altijd goed die contacten, via de post?

Vrijwilliger 1: Hoe bedoel je, verloren?

Yentl: Dat er een brief ergens niet aankomt bij u of bij de gedetineerden

Vrijwilliger 1: Nee, dat gaat vrij goed.

Yentl: ja?

Vrijwilliger 1: Ik krijg het van meneer Lemmers en dan stuur ik het terug naar meneer Lemmers en die heeft altijd zo'n retourenveloppe bij en hij stuurt het naar de gevangenis. En dat gaat (euh). Ik heb dat 1 keer, was er iets dat spullen weg waren. Dus (euh) dat gaat vrij goed.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: In de gevangenis, je hebt zo van die directies, die vinden dat vaak ook heel leuk en mooi dat die mannen studeren en dat straalt ook op hun af. Dat kunnen ze ook weer rapporteren en zeggen van... dat is heel positief voor de directies, dat is in de hele wereld zo.

Yentl: ja, en u vertelde daarstraks ook dat directies eigenlijk aan gedetineerden de vraag stelden of ze educatie willen volgen via dat grote papier, (euh)

Vrijwilliger 1: ja, dat papier, (euh) krijgen de gevangenen sowieso.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: ja, en ze moeten dat invullen en sturen dat netjes terug naar (euh) via de ambassade.

Yentl: En kent u nog methoden waarop gedetineerden eigenlijk geïnformeerd worden over jullie aanbod?

Vrijwilliger 1: (Euh) ik weet niet of het werkt maar ik heb gewerkt bij de reclassering buitenland en ook bij de Eabt. Een paar keer achter aan gezeten dat (euh), en dat is iets dat je misschien nog niet weet (euh) bijna over de hele wereld wonen Nederlanders en in heel veel landen gaan die Nederlanders bij de Nederlandse gevangenen op bezoek. Die Nederlanders worden geactiveerd door de ambassade van 'wil je dat gaan doen?' dus dat is een vrij uniek gebeuren

Yentl: ja, inderdaad.

Vrijwilliger 1: En(euh), als het goed is dan hebben die mensen ook een foldertje van de eabt in de tas die ze kunnen afgeven.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: of het werkt, ik heb er geen zicht op. Ik heb er vaak op aangedrongen, er is zo'n ding gemaakt en ik hoop dat dat wat helpt.

Yentl: ja, wat loopt in uw ervaring het best qua manier waarop gedetineerden geïnformeerd worden over educatie? Op welke manieren, op welke manier worden zij het meest geïnformeerd, hebt u daar een zicht op?

Vrijwilliger 1: Nou, het meeste is denk ik via dat formulier dat dan de Eabt, meneer Lemmers, studiemateriaal toe zendt.

Yentl: Dus de Nederlanders in Nederland, die weten, die op de hoogte zijn van jullie organisatie en die dat dan doorgeven?

Vrijwilliger 1: Ja, en daarnaast hoop ik dat dat gebeurt maar dat kan ik niet meten. Ik heb er geen zicht op.

Yentl: Ja

Vrijwilliger 1: Maar zelf vind ik eigenlijk dat, de ambassade of de Eabt pas in een later stadium een aparte mailing moet doen van dit is de Eabt, daar kan je gaan studeren.

Yentl: ja, volgens u...

Vrijwilliger 1: en dat moet niet in dat formele, grote formulier dat van de reclassering buitenland, dat van de justitie is.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: En dat vind ik niet de goeie weg.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Ik ben ook maar een vrijwilliger en naar vrijwilligers wordt vaak niet geluisterd.

Yentl: Nee, zijn er nog dingen waarvan u vindt dat ze niet zo goed verlopen?

Vrijwilliger 1: Ahaa! Jaa, nu moet ik uit de schoot klappen en komt dat in jouw verhaal en dan krijg ik (euh) ruzie denk ik maar ik heb al ruzie. Ik heb (euh), ik heb het al gezegd, ik heb een tijd lang voor de reclassering buitenland gewerkt en ben ik in België in de gevangnissen geweest en (euh) dan kom je situaties tegen die eigenlijk geholpen moeten worden, Nederlanders. En dat rapporteer je dan naar de reclassering buitenland in de hoop dat ze dat gaan doen.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: en dat staat ook in de, dacht ik, doelstellingen maar er gebeurt dan helemaal niks. Zoals die meneer van die kaakontsteking, die moet naar de tandarts of naar een dokter. Die moet antibiotica hebben, die moet behandeld worden. Geen reactie. Een meneer die nog slechts een half been heeft, stomp tot de knie en dan zijn het kunstbenen. Die komt er dan aangehoppeld met zijn krukken en die vermagert. Dus die kunstbenen worden te groot en die doet er handdoeken in en weet ik wat veel en die heeft nog een hernia en komt die toch nog aanhobbelen. Je, en die moet nieuwe beentjes hebben. Alleen, ja, dat is, daar zit een kostplaatje aan voor een Belgische gevangenis van tienduizenden euro, zo is dat, heb ik wel begrepen. Dus die gevangenis doet niks.

Yentl: ja, nee.

Vrijwilliger 1: En dan schrijf je reclassering buitenland aan en dan, in m'n rapportage. Trouwens, een kopie gaat dan naar de ambassade in Brussel. Want er moet echt wat gebeuren want deze man lijdt enorm. En pas na een half jaar, is de functionaris van de ambassade van Brussel bij gelegenheid naar de directie van de gevangenis in Hasselt gestapt. Dat heeft een half jaar geduurd. En daarna heeft het nog een half jaar geduurd voordat ze begonnen nieuwe beentjes te maken voor hem. En als je een hernia hebt, en je kent de bedjes in de Belgische gevangenis

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: zo'n matrasje. Nou, waar gaat het heen. En daar doet men dus veel te weinig aan, reclassering buitenland, er zijn nog zo'n paar van die gevallen geweest en ik kon niet opschieten met die coördinator. Ik had contact met de helpdesk van Roermond, die wou wel gaan samenwerken, want die doet ook gedetineerden internationaal. En ik heb geprobeerd om daar een contact te leggen,

dat wilden ze ook niet, de reclassering buitenland en dan wordt ik scheef aangekeken. Dus het is, met een kleine ruzie zijn mijn werkzaamheden gestopt. Dus da's jammer.

Yentl: ja, zeker.

Vrijwilliger 1: maar het zijn allemaal ambtenaren en (euh) ze zijn er voor reisjes overal naartoe in de wereld en rapportjes maken maar (euh) inhoudelijk vind ik het (euh) beneden alle peil.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dat mag je wel in je verslag zetten, dat ik dat vind met mijn persoonlijke titel.

Yentl: Hehe, zal ik doen.

Vrijwilliger 1: En dat mag je ook opsturen naar de reclassering buitenland in Utrecht, Vivaldiplein. Graag. Want ik erger mij dar nog steeds aan, echt waar.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Heb je al een beetje een beeld hoe het functioneert?

Yentl: Ja, dat wel, van vorige week, van Frans had ik al een beeld en nu vertelt u ook nog dingen die Frans niet verteld heeft vorige week.

Vrijwilliger 1: ja, die kan wel wat vergeten natuurlijk.

Yentl:(euh)

Vrijwilliger 1: Nou, ik zal nog eens wat laten zien. Misschien zorgt dat voor vragen. Ik heb verteld, die cursussen. Dit is een cursus, dit zijn 4 cursussen marketing, financiering; organisatie en administratie. (euh) en met elkaar is dat een traject van 1 tot anderhalf jaar. En het is vrij zwaar. En steeds minder succes hebben we, als die mensen een deel gehad hebben of 2, dan kunnen ze examen gaan doen. En dat examenmateriaal wordt naar de betreffende gevangenis gestuurd en daar zorgen dan functionarissen dat het examen netjes afgenomen wordt. Per onderdeel krijgen ze een certificaat van (euh) dat examenbureau. Dit zijn een paar van die, dat zijn, kopieën, die mag je van mij ook houden, ik kijk er toch niet meer naar.

Yentl: danku

Vrijwilliger 1: En de eerste jaren waren er meer geslaagden dan tegenwoordig. En ik denk dat (euh) om het zo maar te zeggen, de kwaliteit van de gedetineerden terugloopt. Het zijn tegenwoordig, ik denk zowat 80% zijn jongens die betrapt worden met drugstransport en dat zijn niet de slimste. Die worden gebruikt. (euh) zij hebben geweldige idealen maar vaak hebben ze niet de goeie vooropleiding, ze kunnen niet rekenen. Ze kunnen niet (euh) woorden lezen die buiten hun woordenschat vallen, dat is dan en probleem.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dus er zijn steeds minder mensen die uiteindelijk bij de administratie terecht komen. Dat zijn er maar een stuk of 2 per jaar ofzo.

Yentl: amai

Vrijwilliger 1: Ik heb dan ook voorgesteld om, dit doen we in eigen beheer, om bij de NHA, die ingeschakeld wordt voor allerlei andere cursussen. Dat is een onderwijsinstelling, schriftelijk of met de computer, om die in te schakelen, die hebben een veel modernere cursus die compacter is en lichter is als deze. En ik denk dat die mensen daar veel meer aan zullen hebben.

Yentl: ja, dus u denkt eraan om over te schakelen daar naar?

Vrijwilliger 1: Ja, dat heb ik aan meneer Lemmers geadviseerd ja.

Yentl: oke, ja

Vrijwilliger 1: ik heb die cursus ook bekeken en ik vond dat het nogal een lichte cursus is maarja oke, als je daar dan meer mensen aan de slag helpt en met een papier en met een rechte rug, dan (euh) dan is het veel effectiever dan zoals ze nu bezig zijn. Ik heb de cursus ook eens zelf gelezen en ik vind het heel mooi. Ik vind het modern, mooie voorbeelden en dit is nogal een (euh) zakelijk gebeuren wat er allemaal in staat.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dus dat is de situatie.

Yentl: zijn er nog zo dingen die veranderd zijn gedurende de periode dat je als vrijwilliger werkt of die je zou willen veranderen?

Vrijwilliger 1: nee (euh) niet zo zeer. Ik denk dat ik de hoofdlijnen wel verteld heb.

Yentl: dus het meeste is nog hetzelfde gebleven van toen je gestart bent?

Vrijwilliger 1: ja, juist het studiemateriaal, een nieuwe uitgave, klein beetje aangevuld (euh) de procedure is gelijk gebleven. Het is echt van belang dat die lichtere cursus van de NHA aangeboden wordt en dan hou ik ermee op.

Yentl: (euh)

Vrijwilliger 1: Ik heb nog is wat dingetjes meegenomen die, wat papieren, van meneer Lemmers. Neem het maar mee, dan en kijk maar is.

Yentl: ja, danku.

Vrijwilliger 1: De coördinator van reclassering buitenland vond dat Nederlandse Belgische gevangenen geen studie aangeboden hoeven te krijgen omdat het onderwijs in de gevangenis in België geweldig geregeld is. Dat doet België wel maar de dames krijgen een cursus nagellakken en de mannen krijgen een cursus computer aanzetten en als ze dan internet ervoor hebben, krijgen ze een diploma.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Ik zeg het een beetje cynisch

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: dus ik heb naar die coördinator van de reclassering buitenland (euh), wat ruzie over gekregen, hij schakelde Eabt niet in. En nou werd die min of meer, denk ik toch, gedwongen om het wel te doen. Er komen ook veel studie-aanvragen door. En dat zijn van die dingen waar je dan doorheen moet eh.

Yentl: ja, zeker.

Vrijwilliger 1: En (euh) dit is dan zo dat ik iemand die in België die dan toch dat ging doen en op een of ander manier heeft die man dat geregeld maar wat er gebeurd is weet ik niet meer, ik heb hem maar even... Kijk, ik heb hier een man die verblijft in Lantin, het is verbluffend om te zien dat in een modern land als België dergelijke ontrendende omgeving bestaat. Dan zegt Lemmers erbij, ja, de gevangenisomstandigheden in België zijn ronduit slecht. Dat is werkelijk, als je een keer een goed werkstuk wil maken, er wat aan wil doen, België wakker wil maken.

Yentl: Ik ga dat is opzoeken die gevangenis, ik heb daar nog nooit van gehoord.

Vrijwilliger 1: ja, duik daar maar eens in.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: en ze krijgen ook regelmatig, ze worden op de vingers getikt door internationale instanties dat het zo slecht is. Kijk in Zuid-Amerika is dat natuurlijk nog anders, dat is allemaal niet vergelijkbaar. Maar ik denk dat Turkije het nog beter doen als België.

Yentl: oei, ja

Vrijwilliger 1: ja, het is heel triest hoor. Het is heel vervelend voor jou om te horen maar het is werkelijk, je houdt het niet voor mogelijk. Ik had het niet gedacht. Als je in Lantin binnenkomt dan, zo'n vieze entree, moet je over allerlei afval heen lopen en dan kom je aan de entree. Dan word je binnen gelaten. Daar is dan zo'n veilig hok waar de beambte achter zit en daar is zo'n schuifla, je moet je identificatie enz. erdoorheen doen en in een beetje normaal land, loopt zo'n schuifla op lagertjes, op rolletjes maar niet in België, daar loopt ijzer op beton. Dat ding gaat om de 5 minuten heen en weer, ijzer op beton.

Yentl: ja, da's wel erg.

Vrijwilliger 1: ja, er was een gevangene ontsnapt, spectaculair. (Euh) een internationale, belangwekkende drugs crimineel. Er was een heel vies binnenplaatsje waar ze gelucht worden, heel klein en de mannen hebben zo gestaan en hij op de 2 geklommen en dan kon hij bij de dakgoot op een dak, een jas over prikkeldraad heen gegooid, daar is ie over heen gevallen, is nog over een grote afstand gesprongen en uiteindelijk (euh) buiten het terrein terecht te komen en buiten stonden zijn kameraden klaar, die hadden ladders. En toen ik 2-3 dagen later kwam, stonden die ladders er nog en die jas hing er nog op. Maar ik zeg 'dat ruim je toch op, nee?'

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Niet in België, Niet in België. En die (euh) bevrijders, die (euh) hebben met kalasnikovs de belagers op afstand gehouden. Ja, ik denk hier parkeer ik mijn auto niet want dat is...

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Mijn vrouw zegt gisteren, zou je wel naar Brussel gaan?

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: het is erg hoor, het is erg. Ik heb hier nog een (euh) brief. De meeste brieven stuur ik terug naar meneer Lemmers, die archiveert dat dan en zet gezien er op. Maar ik had toevallig van deze nog een kopie. Het was ook wel een goeie student en dan kun je een beetje lezen wat ze schrijft.

Yentl: oke, danku. Hebt u een idee van de voordelen/ de impact dat dat project, dat de Eabt heeft op gedetineerden?

Vrijwilliger 1: Nou, dat is het jammere, ik hoor nooit wat terug. Ik weet van 1 iemand, die (euh) werd bedrijfsleider van een Grand Café in Almere. Nou, da's mooi. Maar voor de rest weet ik het niet. De mensen komen uit de gevangenis en de mentaliteit, de culturen zijn zo dat ze niet meer (euh) terugschrijven of wat dan ook.

Yentl: Ja.

Vrijwilliger 1: meneer Lemmers hoort denk ik ook weinig en dat is (euh), dat is wel jammer natuurlijk.

Yentl: Ja (euh)

Vrijwilliger 1: Ik zeg ook wel eens van joh, als je later wil, schrijf nog een briefje van wat je gaat doen maar niets.

Yentl: Ja, dat is wel spijtig.

Vrijwilliger 1: En wat ik nog even (euh) wilde vertellen (euh) het merendeel haakt na enkele hoofdstukken af en dat komt vaak omdat ze naar een andere gevangenis gaan, er gebeurt iets met hun en dan stopt het meteen.

Yentl: Als ze naar een andere gevangenis gaan, kunnen ze die cursus dan voorzetten?

Vrijwilliger 1: Ja, dat kan maar dan is dat misschien de cultuur niet dat iemand studeert, anderen vinden dat maar niks, of hun omstandigheden zijn slecht. Als je in Amerika zit, in een hok met 33 lawaaierige Zuid-Amerikanen en daar zit je te studeren, nou dat vind ik wel knap, dat moet je wel kunnen en (euh) dan stopt het vaak met dat soort dingen. Maar daarnaast bieden wij aan als je de gevangenis verlaat en je hebt je studie nog niet klaar en je woont terug in Nederland, dan kun je doorgaan tot op het laatste.

Yentl: Ja, dat weet ik nog.

Vrijwilliger 1: Ja, een enkeling doet dat inderdaad, niet veel.

Yentl: dus de gevangencultuur speelt eigenlijk ook een rol?

Vrijwilliger 1: ja, dat denk ik wel. Ik vraag ook vaak van 'hoe zijn je omstandigheden, schrijf er een over als je wil'. Maarja..

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Nou, ik heb hier nog wat correspondentie over, van meneer Lemmers, over (euh) examens, kun je ook eventjes houden. Deze meneer Fartanpour, die is dan aan 't studeren, dan stopt ie weer, dan komt ie weer terug... Die zit in Amerika, je ziet dat wel eens op televisie.

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: zo die ijzeren kooien en weet ik veel, met binnenplaatsen met allemaal mensen die elkaar (euh)... ja, hij is nu weer een tijdje gestopt en dan komt hij, komt er weer wat van. Maar die heeft veel geschreven over zijn leven, best wel zielig, dat is een man die helemaal afgezwakt is. Die woonde in Nederland, had een behoorlijke baan, behoorlijke functie en door (euh) situaties met echtgenoten vooral is ie helemaal aan lage wal geraakt. Op een gegeven moment is hij naar Amerika geëmigreerd en daar heeft hij weer verkeerde contacten opgedaan en daar hebben ze hem beschuldigd van doodslag, poging tot moord en in Amerika is het meteen 15 jaar achter gesloten hendel. Ookal ligt de zaak wat genuanceerder. Ik heb hier nog wat meegenomen, dat was een mooi voornemen van meneer Lemmers om regelmatig een bulletin te sturen. Misschien zit hier ook nog wel wat informatie op dat je kan gebruiken. En dan ben ik uitverkocht.

Yentl: Wat ik nog wou vragen (euh) ICT speelt eigenlijk, wordt eigenlijk weinig gebruikt binnen Eabt?

Vrijwilliger 1: Wat?

Yentl: ICT

Vrijwilliger 1: Neenee, dit moet allemaal via de post omdat die mensen, nou, België zegt dat ze wat met ICT beginnen met onderwijs maar in 1 of 2 gevangenissen zijn er al pilots over dat gebied denk ik, neem me niet kwalijk, als ik dat dan zie tegenover de rotzooi in België dan denk ik, waar zijn jullie nou mee bezig?

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: Ga toch eerst de boel eens netjes maken en menselijk. En niet een ICT-project op onderwijsgebied in een gevangenis

Yentl: En denkt u dat ICT iets zou kunnen betekenen voor Eabt? Dat dat voordelen of, zou kunnen opleveren?

Vrijwilliger 1: Nee, ik kan me niet voorstellen, 99% zit in omgevingen waar een computer of een telefoon of weet ik veel wat, helemaal niet aanwezig is. Dus het moet allemaal schriftelijk

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: het kan niet anders

Yentl: ja, (euh), dan zijn we bijna bij het einde (euh) voor het FORINER-project gaan wij een aantal pilootprojecten opstarten waarbij we..., educatie aangeboden gaat worden aan buitenlandse gedetineerden maar dan aangeboden door hun thuisland, dus bv. een Belg die in Polen zit, die dan een cursus krijgt van België.

Vrijwilliger 1: Ja, dat gebeurt?

Yentl: Daar gaan we pilootprojecten opzetten

Vrijwilliger 1: Wat Nederland nou doet, hoeveel landen zijn er die dan ook doen, weet je dat?

Yentl: Bijna geen, nee.

Vrijwilliger 1: Nee eh, zoals vorig jaar bestond de Eabt 12,5 jaar, was er een symposium en allerlei mensen uit allerlei landen kwamen daar naartoe om het verhaal van de Eabt te horen. Hebben ze allemaal weer een keurige snoepreis natuurlijk. Het straalt er van af eh. Ik kan er niet goed tegen.

Yentl: hehe

Vrijwilliger 1: Maar dan merk ik ook wel dat allerlei Westerse landen dat ze dat niet doen. Ze staan dan vol verbazing te kijken 'potverdikke, dat jullie dat allemaal doen'.

Yentl: Ja, Nederland is echt koploper daarin.

Vrijwilliger 1: Maar het hangt helemaal in deze stichting van een paar mannen af. En (euh) ze moeten dat, ja, meer borgen voor de toekomst dat het door kan gaan want deze mannen zijn ook op leeftijd, als die er mee stoppen, dan moeten anderen dat weer overnemen. Ik weet niet of meneer Lemmers het daarover gehad heeft maar daar moeten ze wel voor zorgen naar mijn idee.

Yentl: ja, hebt u bepaalde tips voor ons

Vrijwilliger 1: hm?

Yentl: Hebt u tips voor ons als wij zo'n pilootproject willen opstarten, wat we zeker moeten weten daarvoor?

Vrijwilliger 1: Tips voor België om dit ook te gaan doen?

Yentl: Ja, of zelfs voor andere landen, gewoon in het algemeen.

Vrijwilliger 1: Nou, ik denk dat je dit moet borgen bij een grote humanitaire organisatie. Zoals in Nederland zou ik zeggen, Humanitas moet daar achter staan. Je weet wat Humanitas is in Nederland?

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Nou, zo'n club zou daar moeten achter staan. Humanitas doet ook veel voor gedetineerden in Nederland in de gevangenis. Ik ben ook 5 jaar in de gevangenis in Nederland geweest voor Humanitas, bij die mensen op bezoek. Ik vind dat zo'n soort (euh) maatschappelijke, grote organisatie (euh) dat als onderdeel van de activiteiten moet doen.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Dan krijg je ook continuïteit en die mensen kunnen ook veel beter vrijwilligers werven die daar geschikt voor zijn en de knowhow hebben. Ja, meneer Lemmers is natuurlijk iemand die (euh) heel veel ervaring heeft in die wereld, gezien (euh) zijn beroepssituatie dus ik dat dat punt 1 is.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Er moet echt een grote, humanitaire club achter staan. En daarnaast denk ik, dat het goed in de publiciteit moet komen

Yentl: Voldoende reclame maken

Vrijwilliger 1: Ja, je hebt (euh), je kunt (euh) redactionele artikelen bij alle kranten neerleggen eh. Als een krant dan ziet van ik heb een wit vlekje in m'n krant, m'n editie voor morgen, dan (euh) pakken ze zo'n redactioneel artikeltje.

Yentl: Ja

Vrijwilliger 1: En dat wordt er even ingedrukt. En dat soort dingen moet gaan gebeuren.

Yentl: Ja

Vrijwilliger 1: Dus, met dat soort kennis en achtergrond, dat soort mensen moeten er mee bezig zijn.

Yentl: oke

Vrijwilliger 1: Ja, en dan denk ik, wat ik gezegd heb, zo'n ambassade die, dat is officieel en ik ben berecht en in Nederland moeten ze niet te veel van mij weten. En dan kwam de reclassering buitenland en die wil zich met mij bemoeien en dat wil ik eigenlijk niet. Ik moet een beetje onder de radar blijven. Die mensen willen allemaal graag niet in het zicht van de overheid functioneren, leven. Vandaar dat ik het dus vaak fout vind dat dat grote formulier daar een kruisje moet staan voor de Eabt.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Dus dat moet je proberen te scheiden. Wel, je hebt wel zo van die overheidsinstanties nodig, van wie waar zit maar dat dan zo'n organisatie die buiten de overheid functioneert, dat moet je ook goed duidelijk kunnen maken, wij hebben niets met de reclassering te maken en niets met justitie te maken, ook niet met een ambassade en het is vrijheid, blijheid. Wat jullie bij ons doen, wordt helemaal verder niet bekend. Dat moet in de statuten staan en... die adressen heb je wel nodig van de overheidsinstanties

Yentl: ja

Vrijwilliger 1: En dan rechtstreeks aanschrijven. En die scheiding moet je, die hebben we nu niet met de Eabt omdat het voortkomt uit de reclassering.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: En daar komt ook de subsidie vandaan dus de centjes die we toch nodig hebben. Nou ,dat moet je gaan scheiden.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Dan krijg je veel meer vertrouwen. Dus als België dit gaat doen, denk ik dat dat belangrijke dingen zijn.

Yentl: Oke da's goed, dat gaan we zeker meenemen.

Vrijwilliger 1: ja, dan hoop ik dat mijn reis naar Brussel iets goeds oplevert.

Yentl: Ik heb nog een laatste vraag, als je nu mocht dromen, op beleidsvlak, wat zou er allemaal moeten veranderen?

Vrijwilliger 1: beleidsvlak van?

Yentl: (Euh) om eigenlijk Foriner te realiseren, om projecten op de stellen van educatie aan buitenlandse gedetineerden te verbeteren. Welke droom, wat zou ideaal zijn?

Vrijwilliger 1: Wat ik droom droom (euh). Nee, ik vertel je niks over m'n dromen, die zijn niet zo best hehe.

Yentl: hehe.

Vrijwilliger 1: Nou, ik denk (euh) dat je (euh), ik denk altijd out of the box. Ik heb bij de ING gewerkt en met organisaties. Ik heb altijd out of the box gedacht. Dan krijg je natuurlijk..., ik krijg

ook altijd ruzie met mensen. Die willen graag alleen in hun verdere stramien blijven. Maar ook zo'n organisatie als dit, dan moet je zorgen dat je een soort denktank hebt, mensen die zeggen van hé, doe nu maar allemaal zo, schuif het eens opzij en ga het nou idealiter opnieuw inrichten. Hoe zou je het gaan doen? Dat nieuwe, gewoon bij mekaar. Kijk, als ik het studieaanbod zie van de Eabt, dan denk ik, ja, dat moet je heel regelmatig is onder de loep nemen. Dat is wel mooi maar dan zijn er in de markt ook allerlei onderwijsinstellingen die dat ook allemaal doen, ook met studies die hartstikke leuk zijn en geschikt zijn, dat moest je steeds permanent onderzoeken

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: Dan denk ik ja, dat hebben we, dit hebben we, nou, oké. Maar 2-3 jaar verderop, deze cursus die de NHA nu heeft sinds een paar jaar, die is veel geschikter. Maar voor dat ik meneer Lemmers zo ver heb en zeggen 'nou moet je het doen', ik kan het anders doen en dan hou ik er gewoon mee op, dan moeten ze wel.

Yentl: ja.

Vrijwilliger 1: het blijft zo in een stramien functioneren he.

Yentl: Durven afwijken dan.

Vrijwilliger 1: Ja.

Yentl:(euh)m dan ben ik denk ik rond met de vragenlijst. Ik heb ook nog merci'tjes mee om u te bedanken

Vrijwilliger 1: Ooow, merci!

Bijlage 6: Analyseschema kwalitatief onderzoek

1. Inhoud project
  - a. Cursussen
    - i. Welke?
    - ii. Hoe aangeboden?
    - iii. ICT?
  - b. Motivatie gedetineerden
    - i. Intrinsieke motivatie
    - ii. Andere motivatiebronnen
  - c. Ontstaan
    - i. Sinds wanneer?
    - ii. Aanleiding/initiatiefnemer
  - d. Van aanvraag tot diploma
    - i. Aanvraag
    - ii. Cursus
    - iii. Beëindigen
  - e. Samenwerking
    - i. Hoe geïnformeerd over aanbod? (gedetineerde)
    - ii. Met wie samengewerkt?
  - f. Wie wordt er (niet) bereikt?
2. Succesfactoren en knelpunten
  - a. Doorheen de jaren
  - b. Bij de opstart
  - c. Vandaag de dag
3. Voordelen/impact
  - a. Impact op de samenleving
  - b. Impact op de gedetineerde
  - c. Impact op de gevangenis
4. Beleid
  - a. Europees niveau
  - b. Nationaal niveau
  - c. Regionaal niveau
  - d. Lokaal niveau